7md

Kultūros savaitraštis „7 meno dienos“ | 2024 m. balandžio 5 d., penktadienis, Nr. 14 (1506) | 1,90 Eur | www.7md.lt

D*ailė* | **M***uzika* | **T***eatras* | **K***inas* | **F***otografija*

2
Pokalbis su ansamblio „Canto Fiorito“ vadovais

3
Brahmso muzika LVSO koncertų salėje

6
Pokalbis su režisieriumi Gintaru Varnu

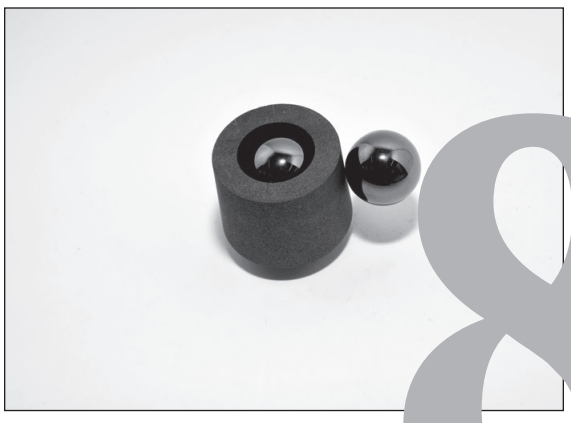

Ruudt Peters, „Bara GW170817“
Organizatorių nuotr.

8
Apsilankius parodoje „Kosmosas. Lemas. Juvelyrika“

10
Donatos Minderytės paroda galerijoje „Vartai“

11
Lietuviškos „Kino pavasario“ premjeros

Mikalojus Povilas Vilutis, parodos vaizdas. 2024 m.
L. Skeisgielos nuotr.

Žmogaus veidas – žvėries nasrai

Mikalojaus Povilo Vilučio kūrybos paroda Vilniaus grafikos meno centro galerijoje „Kairė–dešinė“

Gerda Šertvytytė

Tądien įėjusi į vėsią laiptinę ir palypėjusi vienu laiptų segmentu turėjau pasirinkti – pirmiau Kairė ar Dešinė? Kaip atkakli kairiarankė, žinoma, žengiau tvirtą žingsnį į kairę, kur mano akis užpuolė didelės juodos dėmės baltame fone. Štai taip aš patekau į Mikalojaus Povilo Vilučio grafikos pasaulį Vilniaus grafikos meno centro galerijoje „Kairė–dešinė“.

Kairioji parodos dalis iš tiesų mane įtraukė, apgaubė ir įkalino – dėl ko visiškai nepriekaištauju – tarp keturių grafikos meno oazės sienų. Čia pristatomi 8-ajame dešimtmetyje Vilučio tušu sukurti piešiniai bei šilkografijos. Malonus apsupties jausmas kyla dėl jų grafikai kiek neįprasto dydžio – kūriniai yra išdidinti, padengiantys didžiąją dalį salės sienų ploto. Tarp jų gali sukti savo žvilgsnį įvairiomis kryptimis, tačiau jis vis tiek neišvengs juodų ir baltų dėmių kontrasto. Priėjus arčiau atsiveria dar vienas klodas – šioje ekspozicijoje susilieja grafika ir tapyba. Išdidintų kūrinių juodas dėmes dengia akriliniai dažai, kurių faktūra atsispindi lempų šviesoje. Žvelgdama į jas negaliu negalvoti apie šių vaizdinių originalų kūrybinį procesą – dar nespėjusį išdžiūti tušą, liejantį piešinio kontūrus, ir trafaretą tepančius dažus.

Vis dėlto šioje juodos ir baltos oazėje yra kūrinių, patraukusių ne tik mano akis, bet ir mintis. Vienas jų – „Didelis ekslibrisas II“. Milžiniško juoduojančio skritulio viršūnėje – juoda žmogaus galva. Ji lygi, tik kontūrai išryškina veido profilį. O svarbiausias įdomumas yra simetriškai skritulio šonuose išaugusios galvos, kurių išryškintas ne tik profilis, bet ir veido detalės. Vienoje jų dominuoja juoda, kitoje balta. Šiek tiek primena popkultūroje išplitusį žmogaus binariškumo vaizdinį – ant skirtingų pečių tupinčius velnią ir angelą, tyliai kuždančius į ausį atitinkamas mintis. Šios opozicijos

Nukelta į 9 psl.

Patirtis ir atradimai

Pokalbis su 10-metį atšventusio ansamblio „Canto Fiorito“ vadovais Rodrigo Calveyra ir Renata Dubinskaite prieš koncertą Nacionalinėje filharmonijoje

Laimutė Ligeikaitė

„Canto Fiorito“ (kuriame dabar nuolat dainuoja Ieva Gaidamavičiūtė, Renata Dubinskaitė, Saulė Šerytė, Povilas Vanžodis, Nerijus Masevičius) jau pradėjo skaičiuoti vienuoliktus metus. Senosios muzikos ansambliui, atliekančiam muziką, parašytą prieš 400 ar 300 metų, tai akimirksnis. Tačiau skaičiuojant mūsų laikmečio virsmais ir sąlygomis, „Canto Fiorito“ labai ilgai didvyriškai laikosi kaip savo idėjas tvirtai skleidžiantis kolektyvas, neišduodantis savojo kelio, nekeičiantis meninės krypties. O turint omeny, kad išsilaikote daugiausia iš projektinių lėšų ir nesate globojamas kokios nors kultūrinės institucijos, iškart norisi paklausti: kokia tokio jūsų atsidavimo senosios muzikos menui priežastis?

Rodrigo Calveyra: Viena iš svarbių mano atsidavimo tokiam darbui priežasčių – atsakomybės jausmas siekiant iškelti į dienos šviesą muzikos paveldą ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje. Senosios muzikos tyrimai ir atlikimas leido man giliai pasinerti į kai kurių iškiliausių kompozitorių, tokių kaip Johannas Sebastianas Bachas, Claudio Monteverdi ir Giovanni Pierluigi da Palestrina, muziką. Palestrina buvo įtakingiausias Renesanso kompozitorius; jis įkūrė Romos kompozicijos mokyklą ir darė įtaką formuojant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės muzikinį skonį pirmoje XVII a. pusėje. Nors pats Palestrina Lietuvoje niekada nebuvo, jo auklėtiniai Annibale Stabile, Asprilio Pacelli ir Giovanni Francesco Anerio dirbo kapelmeisteriais Vazų dvare. Deja, šiais laikais Lietuvoje jų nuostabus palikimas nėra žinomas taip, kaip turėtų būti.

Renata Dubinskaitė: Neslėpsiu, kad tie metai pareikalavo daug „kraujo“, nes tai tikrai buvo nuolatinė kova dėl išlikimo, darbas neskaičiuojant nei dienų, nei valandų, dažnai ir be atlygio. Bet kaskart po koncertų, patyrus muzikos katarsį, publikos dėkingumą, atsirasdavo jėgų tęsti. Visa tai nebūtų įmanoma, jei ne tikra, didelė aistra būtent senajai muzikai. Nežinau, ar verta ieškoti racionalių priežasčių, kodėl meilė užsidegė būtent jai, bet tarp tokių galėtų būti negirdėtų, nežinotų kompozitorių atradimo džiaugsmas, laisvė interpretuoti kūrinius, kurie neturi nusistovėjusių atlikimo standartų, noras, kad ir publika sužinotų, kokia gyva, įdomi, temperamentinga, jausminga gali būti senoji muzika.

Kitas dalykas, be kurio nebūtume išlikę visus šiuos metus – tai mūsų su Rodrigo vienas kito palaikymas. Reikia tiek pat išprotėjusio, tiek pat atsidavusio idėjinio bendražygio, kuris dirbdamas vadovu ar vadove (mūsų atveju – meno vadovu ir direktore bei prodiusere), tuo pačiu metu dirba ir viešųjų ryšių specialistu, ir vairuotoju, plakatų išnešiotoju, klavesino ar pultų nešiku, ir kavos pertraukėlių muzikantams padavėju, ir indų plovėju – t.y. visomis formomis tarnauja muzikai ir muzikantams. Dabar jau po truputį pradedame jausti daugiau institucijų pasitikėjimo, dėl žinomumo atsirado daugiau klausytojų, kuriems nebereikia prisistatyti, daugiau bendraminčių, nuolatinių partnerių.

Man „Canto Fiorito“ asocijuojasi su atradimo džiaugsmu. Per jūsų veiklą ir koncertus ne tik aš, bet ir, manau, daugelis Lietuvoje atrado, pavyzdžiui, italų kompozitorių Tarquinio Merulą (1595–1665), dirbusį Žygimanto III Vazos dvare; istorinį bei kultūrinį akiratį praplėtė bendras jūsų, austrų ir estų projektas „Hanzos kelias: muzikinė kelionė po bendrą praeitį“; per jūsų organizuojamą Kretingos senosios muzikos festivalį sužinojome, kad Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčioje stovi unikalūs XVII a. vargonai; pirmą kartą Lietuvoje pastatėte ir parodėte Alessandro Stradellos serenatą „Kirkė“; ką jau kalbėti apie tai, kad kviečiate aukšto lygio senosios muzikos ansamblius ir pavienius atlikėjus iš užsienio (tokius kaip „I Gemelli“, „Grammy“ nominantas tenoras Emiliano Gonzalezas Toro bei kt.), su kurių muzikavimu gali susipažinti visos Lietuvos publika. Kas jums patiems buvo didžiausias atradimas per tą dešimtmetį? Ir galbūt koks nors naujas atradimas jus džiugina šiandien?

Rodrigo: Būdamas senosios muzikos, o konkrečiau – vėlyvojo Renesanso ir ankstyvojo baroko muzikantas, nežinojau apie Žygimanto Vazos karališkosios kapelos kokybę, o tai buvo neabejotinai viena geriausių karališkųjų kapelų Europoje. Vienu metu Žygimantas Vaza pasamdė 16 muzikantų iš Italijos, kuriems vadovavo Annibale Stabile – pirmasis iš italų meistrų, dirbusių Vazų dvare kapelmeisteriu. Be to, sužinojau, kad Vazoms kūrė ir tokie kompozitoriai kaip Luca Marenzio ir Tarquinio Merula. Didžiojo kunigaikščio kancleris Vilniuje Leonas Sapiega taip pat turėjo savo kapelą, kuriai vadovavo kitas puikus italų muzikantas Giovanni Battista Cocciola. Tyrinėdamas visus šiuos kompozitorius atradau labai įdomių dalykų, pavyzdžiui, kad Cocciola parašė mišias, kurios buvo išleistos Venecijoje, bet partitūra nerasta... kol kas! Per šiuos 10 darbo metų Lietuvoje būta daug fantastiškų atradimų, bet dar daug ką reikia atrasti!

Renata: Kiekviena nauja „Canto Fiorito“ programa man yra susijusi su kokiais nors atradimo džiaugsmais. Ką jau kalbėti apie muziką, susijusią su LDK istorija. Visiškai nauja muzikos sritis, į kurią įžengiau su šiuo ansambliu, man buvo viduramžių muzika. Nuo *Ars nova* iki *Ars subtilior* stiliaus – kosmosas! Nuostabiai gražu. Rodrigo mokėsi pas didį šios muzikos meistrą Pedro Memelsdorfą ir perdavė mums savo žinias. Ypatinga „Canto Fiorito“ savybė – istoriškai būdingas balsų ir kornetų bei barokinių trombonų derinys. Nuostabu, ką balsai ir šie instrumentai gali kartu, kiek galime vieni iš kitų išmokti, kaip išsiplečia kūrinių interpretacinės galimybės, kai balsus gali pakeisti, papildyti ar dubliuoti „dainuojantys“ pučiamieji.

Darbas su Rodrigo kaip muzikos interpretatoriumi man suteikė daug atradimų: iš jo daugiausia išmokau apie baroko muzikos kalbą, retoriką, jis įdavė į rankas muzikinius įrankius, kuriuos galima panaudoti dainuojant bet kokią senąją muziką (ir ne tik!), supratimą, kaip „atrakinti“ užrašytas natas, kaip muzikoje perteikti teksto prasmes. Man ypač patiko dirbti su juo prie Monteverdi ir Rossi madrigalų, matyti, kaip jis išreikalauja maksimalių barokinių jausminių kontrastų. Iš pradžių mums, šiauriečiams, atrodo, kad Rodrigo stipriai perdeda, bet kai klausaisi mūsų pačių įrašų, supranti, kad iš tiesų galima parodyti kur kas daugiau niuansų, dar stipriau išreikšti afektus, – dar niekada nebuvo jų per daug, visada tik per mažai. Rodrigo fizinė ir psichinė energija mums neišvengiamai persiduoda.

Su Tarquinio Merula siejasi ir naujausi ansamblio koncertai, kuriuos kovo mėnesį atlikote Marco Scacchi senosios muzikos festivalyje ir skleisite visoje Lietuvoje, tai pat Belgijoje. Kokia tai programa, ką dar naujo atradote šio autoriaus kūryboje?

Rodrigo: Tarquinio Merula buvo labai svarbus *seconda prattica* stiliaus evoliucijai tiek vokalinėje, tiek instrumentinėje muzikoje, ypač pastarojoje. Monteverdi žinome kaip novatoriškiausią ankstyvojo baroko kompozitorių, tačiau reikia prisiminti, kad instrumentinės muzikos jis beveik nerašė. Merula melodiniams instrumentams pritaikė daug Monteverdi muzikos elementų, o tai leidžia mums kur kas geriau suprasti to meto instrumentinę muziką.

„Canto Fiorito“ 10-metis. Sėdi (centre) Rodrigo Calveyra, stovi (centre) Renata Dubinskaitė

V. Abramausko nuotr.

Renata: Man Merula yra tikras eksperimentatorius – tuo žavus ankstyvasis barokas, kai kompozitoriai kūrė visiškai naują muzikos kalbą, ieškojo naujovių, kurios nebūtinai visos prigijo. Kiekviename jo kūrinyje randu ką nors keisto, bet labai įdomaus. Pavyzdžiui, jo parašyta Marijos lopšinė kūdikėliui Jėzui „Hor chè tempo di dormire“, iš anksto apdainuojanti kančias, kurias šitam mažyliui teks patirti, – absoliutus šedevras, perveriantis skausmu ir begaline meile, o kartu skambantis kaip šiuolaikinis kūrinys, nes jo *basso continuo* eilutėje užrašytos lygiai dvi pasikartojančios natos, imituojančios kūdikio lopšio lingavimą. Tai visiškas minimalizmas! Apskritai dainininkui Merulos kūriniai yra tikras iššūkis, dažnas iš jų siekia dviejų oktavų apimtį ir žongliravimą tarp aukšto ir žemo registro. Akivaizdu, kad virtuoziškumas jam buvo svarbus tiek vokalinėje, tiek instrumentinėje muzikoje, bet visada išlieka glaudus ryšys tarp teksto prasmės ir muzikos. Dainose Merula atsiskleidžia kaip puikus melodistas – muzika ekspresyvi, jausminga. Vyraujanti šios programos nuotaika – pakili, spindinti.

Esate surengę koncertų įvairiose Europos šalyse. Kaip jus priima užsienio klausytojai? Ar ten publikai reikia senosios muzikos?

Rodrigo: Mūsų koncertai už Lietuvos ribų visada puikiai priimami! Tikriausiai taip yra ne tik dėl pasirodymų kokybės, bet ir dėl pristatomų programų. Manau, senosios muzikos mylėtojus gerokai nustebina XVII a. pirmosios pusės Lietuvos muzikos kokybė. Ir aš tikrai manau, kad publikai senoji muzika reikalinga ne tik kaip menas, bet ir kaip istorijos bei kultūros paveldo studijų forma. Todėl mūsų programos ypač reikalingos Lietuvoje!

Renata: Senosios muzikos atlikėjų Lietuvoje yra mažai, o koncertuojančių toliau nei Latvija ar Lenkija – dar mažiau. Taigi užsienio šalyse visada jaučiame susidomėjimą. Gal ir dėl to, kad dažnai ten pristatome LDK muzikos paveldą – taip pat nežinomą sritį. Pavyzdžiui, italai nustemba, kad garsūs italų kompozitoriai buvo mūsų šalies scenos dalis, dirbo Vazų dvare. Senoji muzika ten turi gilesnes, senesnes tradicijas, festivaliai yra užsiauginę savo klausytojus. Renginiai dažnai vyksta mažuose miesteliuose su viso labo viena gražia bažnyčia ar vienuolynu, kaip Ambronė, o publika iš visur ten plūsta į koncertus pilnais autobusais.

O kaip jums atrodo, ar Lietuvoje senoji muzika jau išsikovojusi savo vietą?

Rodrigo: Tai opus klausimas. Kalbant visiškai atvirai, Lietuvoje, mano nuomone, aplinka senajai muzikai yra prasta. Daug keliauju, ypač su „Cappella Mediterranea“ – vienu garsiausių šių dienų senosios muzikos ansamblių, su kuriuo per metus pagroju apie 80, 90 koncertų, todėl turėjau sąlytį su daugybe skirtingų realybių. Deja, Lietuva atsidūrė sąrašo gale... Pavyzdžiui, visada turime problemų, kai savo projektams norime išsinuomoti nešiojamuosius vargonėlius, nes jų visoje šalyje yra vos keleri! Esama gerų muzikantų, kurie studijavo užsienyje ir grįžo, bet, bijau, jei valstybinės institucijos rimtai neįsipareigos teikti kokybišką senosios muzikos ugdymą, situacija nepasikeis.

Renata: Kalbant apie klausytojus, pastaraisiais metais jaučiame, jog nebereikia dėti tiek daug pastangų kaip anksčiau, kad surinktume publiką. Vykstant Kretingos festivaliui bažnyčia visad pilna, žmonės gatvėse mus atpažįsta, o mes irgi jau atpažįstame daugybę veidų publikoje, daug ištikimų klausytojų. Yra tokių, kurie dėkoja per mus atradę savo muziką, savo epochą. Vilniuje Glaubicui skirtas koncertų ciklas visada būna sausakimšas, o kai pernai rengėme viduramžių koncertą mažesnėje Vilniaus bažnyčioje, žmonės ne tik sėdėjo ant grindų ar stovėjo, bet ir netilpę klausėsi koncerto lauke, pro atviras bažnyčios

Nukelta į 3 psl.

Brahmso gelmėse

Pianistas Petras Geniušas, Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras ir dirigentė Gianna Fratta interpretavo Johannesą Brahmsą

Daiva Tamošaitytė

Kovo 28 d. LVSO koncertų salėje skambėjo vien Johanneso Brahmso muzika: pirmoje koncerto dalyje girdėjome Koncertą fortepijonui ir orkestrui Nr. 2 B-dur, op. 83, kurį su Lietuvos valstybiniu simfoniniu orkestru atliko pianistas Petras Geniušas, antroje – Simfoniją Nr. 1 c-moll, op. 68. Orkestrui dirigavo italų maestra Gianna Fratta.

Man Brahmso muzika atrodo ypač gili, intelektuali, reikalaujanti ypatingo panirimo į jo mąstymą garsais. Puikus kontrapunkto meistras, savitą ritminę, melodinę ir harmoninę kalbą praturtinęs vokiečių ir vengrų liaudies muzikos lobyno ištekliais, Brahmsas tiek kameriniais, tiek simfoniniais opusais kviečia į spalvingą odisėją, ir tuo pat metu jo kūryba pasižymi savitu filosofiniu braižu, atskleidžiančiu ir nuostabią lyriką, ir veržlų minties polėkį akorduose, šuoliuose, arpedžiniuose pasažuose, specifiniame *staccato* ir dvigubose natose. Tik fiziškai ir psichologiškai pasinėrus į faktūros giluminius vandenis galima išgauti tą sodrumą, kuris sukuria jam vienam būdingą rimtį, neskubų ir kilnų muzikinį potėpį.

Abu kompozitoriaus koncertai fortepijonui – tai aukso kasyklos saviraiškai, tačiau ekstravertiškos prigimties atlikėjo juose laukia ne viena povandeninė uola, nes netyčia išėjus iš vidinės orbitos galima pamesti vientisą srautą. Ir

S. Lukoševičiaus nuotr.

Petras Geniušas, Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, dirigentė Gianna Fratta

priešingai – įsimylėjus šią muziką, ji veda pati.

Koncertas B-dur, kurį Petras Geniušas su Lietuvos valstybiniu simfoniniu orkestru atliko po ilgos pertraukos, – vienas mylimiausių pianisto kūrinių nuo jaunystės, kurį svajojęs kada nors paskambinti. „Šis koncertas man itin svarbus, – sakė prieš koncertą skelbtame pokalbyje Geniušas. – Pianistui tai vienas iš centrinių kūrinių. Visi, kurie groja Antrąjį Brahmso koncertą, supranta vienas kitą – tai yra ne šiaip kūrinys, o visą asmenybę pajungiantis projektas. Pajutau naują brandą ir galimybę pasakyti kažką naujo šiame kūrinyje."

Keturios koncerto dalys ne tik yra didelės apimties, bet ir perteikia didelę raiškos skalę nuo plataus užmojo, dramatiškos taškuotų ritmų prisotintos pirmos dalies *Allegro non troppo*, charakteringos, ekspresyvios antros dalies *Allegro appasionato* temos ir jos plėtojimo, pasakiškų dvasinių atovėrų trečios dalies *Andante* ir žėrinčių, žaismingų kaskadų aukštame registre finaliniame *Allegretto grazioso*. Geniušas, užuot pateikęs aistromis ir kontrastais verdančią drobę, panaudojo kitą, šiuolaikiniam klausytojui artimesnę prieigą, santūrią, lengvą, prancūziškai šarmingą tušė, greitose dalyse (ypač finale) sužibėdamas virtuozine technika. Toks skaidrus žvilgsnis derėjo su konservatyvia orkestro palyda. Tad išgirdome kitokį, jau XXI amžiaus Brahmsą – be didesnių išplėtotų *rubato*, galingų atsikvėpimų perėjimuose ir prasminėse sandūrose (tiesa, tokio sumanymo išpildymas reikalautų kur kas daugiau repeticijų ir darbo su dirigentu derinant švelnybes, ir tai begalinis procesas), tačiau racionalų, ištemptą it ažūrinis lynas per didelę jausmų bedugnę ir kartu su labai taupia lyrika (ypač trečioje dalyje), nestokojančia grakštaus minties žavesio. *Andante* iškilo kaip brandus ir pasigėrėtinas solisto darbas, gražiai išryškintas prasminis kūrinio centras. Jam subtiliai antrino ir orkestras.

Pianistas bisui skambino katalono Frederico Mompou „Cancion y Danza" Nr. 1, mielą atlikėjo širdžiai improvizacinio pobūdžio kūrinėlį, keletui minučių nukėlusį į visai kitą stilistiką ir šiuolaikinio pasaulio idėjų terpę.

Pasaulyje gastroliuojanti dirigentė Gianna Fratta turi net kelis aukštojo mokslo diplomus: ji yra baigusi teisę, fortepijoną, kompoziciją, chorinį ir simfoninį dirigavimą. Talentingas žmogus gali suderinti daugelį interesų sričių, tačiau tapti dirigente ji svajojo nuo devynerių. Fratta įnešė didelį muzikos indėlį į Seulo (Pietų Korėja) muzikinį gyvenimą (ten dėstė universitete ir dirigavo operai Seulo meno centre), o šiuo metu yra Kompozicijos katedros vedėja Fodžoje, Italijoje. Ji vienodai profesionaliai diriguoja ir simfoninį romantinį bei šiuolaikinį repertuarą, ir operinę muziką, o šių metų koncertiniame sezone tarp jos darbų – nauji operų pastatymai Trieste ir Veronoje. Taip pat ji daro įrašus su septyniomis žinomomis garso įrašų kompanijomis, tarp jų „Brilliant classics" ir „Amadeus".

Tad išgirsti šios talentingos dirigentės vadovaujamą orkestrą buvo itin malonu, ir rezultatas nenuvylė. Pirmąją simfoniją Brahmsas rašė, pasak jo paties, dvidešimt vienus metus, o antrąją dalį *Andante sostenuto* kruopščiai perrašinėjo. Tai lėmė ir paties kompozitoriaus perfekcionizmas, ir dideli visuomenės lūkesčiai. Galiausiai ilga, iki 50 minučių trunkanti keturių dalių simfonija dienos šviesą išvydo 1876 m. ir buvo labai palankiai sutikta. Nemėgęs programinių aliuzijų, Brahmsas šiame kūrinyje sekė Ludwigo van Beethoveno Penktosios simfonijos modeliu ir sukūrė išties didingą, impozantišką paveikslą. Dirigentės Frattos, kuriai kūrinys regimai teikė didelį džiaugsmą ir yra puikiai įvaldytas, vedamas Valstybinis simfoninis orkestras išpildė jos nurodymus tiksliai iki paskutinių darnių akordų: girdėjome nuostabius valtornų tembrus, kitų pučiamųjų nepriekaištingą darbą, taip pat meistriškus solinių instrumentų intarpus nuosekliai plėtojamoje kūrinio dramaturgijoje (pastaroji pastaba tinka ir kalbant apie fortepijoninį koncertą). Taigi bendras įspūdis – tikrai geras.

Belieka tik pasidžiaugti puošnia, įspūdingai dekoruota LVSO sale ir pagerinta akustika, prie kurios orkestrui, po ilgo laiko vėl grįžusiam į namus, norėtųsi palinkėti pamažu prisitaikyti ir atrasti garso skalės aukso vidurį, nes tiek pastangų, kurių reikėjo anksčiau, kad būtų pasiektas už neregimos akustinės širmos esąs klausytojas, dabar jau tikrai nebereikia. Viskas gražiai skamba ir gaudžia, pusiau amfiteatrinis išdėstymas sukuria intymią atmosferą su centru scenoje, ir kas jau kas, bet tiesiog tobula vėdinimo sistema (anksčiau juk dusti pradėdavome jau į pirmos dalies pabaigą...) koncertą paverčia iš tikrųjų malonia ir prabangia švente.

Atkelta iš 2 psl.

duris. Visa tai mus labai džiugina, suteikia jėgų judėti toliau, nes aiškiai parodo, kad Lietuvos žmonėms reikia senosios muzikos.

„Canto Fiorito" įrašė tris kompaktines plokšteles. Papasakokite, kokia yra naujausia jūsų plokštelė ir kada ji pasirodys.

Rodrigo: Pastaroji mūsų kompaktinė plokštelė bus išleista šių metų spalį – tai muzikinis kelias nuo Romos iki Vilniaus, kitaip tariant, nuo Palestrinos iki Cocciolos, su visais jau minėtais Vazų ir Sapiegų dvaro kompozitoriais, taip pat Marco Scacchi, Bartlomiejumi Pekieliu ir Diomedesu Cato. Ši muzika tiesiog fantastiška. Kompaktinėje plokštelėje yra keletas labai žinomų kūrinių, tokių kaip Palestrinos „O Magnum Mysterium", ir kai kurios pasaulinės premjeros, pavyzdžiui, Merulos „Benedicta tu", kurio vieną balsą teko atkurti. Programa daugiausia skirta sakralinei muzikai, todėl, be penkių lietuvių „Canto Fiorito" dainininkų, prisidėti prie projekto pakviečiau ir geriausius Europos kornetų bei barokinių trombonų atlikėjus, kurie XVII a. palydėdavo ar pakeisdavo balsus sakralinėje muzikoje. Programa tikrai graži, ir aš labai džiaugiuosi mūsų atliktu darbu.

Renata: Šia kompaktine plokštele įamžinome keletą progų: ji įrašyta 2023-iųjų pabaigoje, kai „Canto Fiorito" minėjo savo dešimtmetį, o Vilnius šventė 700 metų gimtadienį. Kadangi plokštelę išleis tarptautinė leidybos kompanija „Brilliant Classics", mums atsivers galimybė pristatyti visam pasauliui ir ansamblį, ir su Vilniumi siejamą senąją muziką.

Renata, jūs koncertuojate ne tik su „Canto Fiorito", kurio variklis esate, bet ir su kitais atlikėjais, pavyzdžiui, „Duo Barocco" su Saule Šeryte, „Lux Maris" su švedų liutnininku ir gitaristu Karlu Nyhlinu, dalyvaujate operų, oratorijų pastatymuose, tokiuose kaip neseniai pakartotas „Juditos triumfas", dainuojate projektuose užsienyje ir t.t. Kas jus uždega tokiai intensyviai veiklai ir ką sau asmeniškai atradote pastaruoju metu?

Renata: „Canto Fiorito" kūrybinis vadovas – Rodrigo, aš esu patariamasis balsas dėl meninio turinio. Tačiau manyje verda daugybė idėjų, kurias noriu įgyvendinti savarankiškai. Nuo 2010 m. kuriu „Duo Barocco" koncertines programas, o pastaraisiais metais pradėjo rastis kūrybinių sumanymų įvairesnėms atlikėjų sudėtims – taip atsirado ansamblis „Lux Maris". Pastaruoju metu man ypatingo džiaugsmo teikia baroko moterų kompozitorių kūrybos tyrinėjimai, ten atsiskleidžia neįtikėtini muzikiniai lobiai, kuriais trokštu su visais pasidalinti. Teatralizuotoje programoje „Mistinės sužadėtuvės" pavyko pristatyti net keturiolika XVII a. Italijos moterų kompozitorių. Šįmet ketinu parengti naują solinį albumą, kuriame bus XVII a. kompozitorės vienuolės Rosos Giacintos Badallos pasaulinės įrašų premjeros. Net daugelis senosios muzikos specialistų šito vardo nežino! Tikiu, kad nustebs išgirdę, kokia puiki jos muzika. Kūrybinę energiją palaiko ir grįžtamasis ryšys su klausytojais, pavyzdžiui, kartais gaunu nuostabių žinučių, kaip kompozitorei Barbarai Strozzi skirtas mano CD sėkmingai keliauja po pasaulį.

Nuo 2019 m. intensyviai koncertuoju su Namiūro kameriniu choru, kuriam vadovauja Leonardo García Alarconas. Tai labai aukšto lygio choras, visi jo nariai yra ir solistai, mes koncertuojame prestižinėse Europos koncertų salėse ir festivaliuose, dalyvaujame baroko operų pastatymuose. Sakyčiau, dabar mano, kaip dainininkės, gyvenime yra tobulas balansas – dainuoju solines programas, kuriose išsiskleidžia mano individuali ekspresija, taip pat duetuose, trio, ansambliuose, kur galiu mėgautis ansambliškumu, ir chore, dovanojančiame ypatingą kolektyvinio katarsio energiją. Neseniai su Namiūro kameriniu choru parengėme choreografės Sashos Waltz režisuotą Bacho „Pasijų pagal Joną" premjerą, kur mūsų choras ne tik dainuoja, bet ir vaidina bei šoka, – tai unikali patirtis. Choras čia yra nuolat veikianti gyva materija, persikūnijanti į skirtingus personažus ir emocijas, susiliejanti su šokėjų grupe. Jaučiuosi, kad gyvenu patirdama nuolatinį įkvėpimą.

Balandžio 18 d. Nacionalinėje filharmonijoje „Canto Fiorito" koncertuos su Klaipėdos kameriniu orkestru programoje „Genijų gimimas 1685: Bach, Händel, Scarlatti". Kaip gimė ši programa? Ir smagu, kad išgirsime Domenico Scarlatti, kuris bent jau pas mus yra nepakankamai vertinamas. Kaip jūs jaučiate Scarlatti muziką, kuo ji žavi?

Rodrigo: Filharmonijos direktorė Rūta Prusevičienė buvo užsiminusi apie norą kažkaip sujungti šių trijų, tais pačiais metais gimusių, kompozitorių muziką. Tad programą pritaikiau prie šios idėjos, siekdamas parodyti didžiąsias šių kompozitorių stiprybes. Bachas parašė daug vokalinės muzikos, bet žinome, kad balsą jis traktavo beveik kaip instrumentą. Štai kodėl norėjau pristatyti Pasakaliją ir fugą c-moll didžiaisiais vargonais! Gros Davide'as Pozzi. Bachas buvo turbūt

Nukelta į 4 psl.

Kova dėl šv. Kazimiero sielos

Alessandro Scarlatti oratorija „Šventasis Kazimieras“ užbaigė Marco Scacchi festivalį

Živilė Tamaševičienė

Kovo 3–23 dienomis Vilniuje, Valdovų rūmuose, vyko 10-asis tarptautinis Marco Scacchi senosios muzikos festivalis, šiemet daugiausia dėmesio skyręs Renesanso ir baroko muzikai. Kovo 23-iąją, minint Senosios muzikos dieną, nuskambėjo baigiamasis festivalio koncertas – Didžiojoje renesansinėje menėje atlikta Alessandro Scarlatti oratorija „Šventasis Kazimieras“ („S. Casimiro, Rè di Polonia“). Šio kūrinio vilniečiai buvo klausęsi senokai – prieš 15 metų, kai 2009-aisiais, Vilniui tapus Europos kultūros sostine, sceninį oratorijos pastatymą Šv. Kotrynos bažnyčioje parodė festivalio „Banchetto musicale“ rengėjai.

Kovo mėnuo apskritai pažymėtas šv. Kazimiero ženklu – be įprastos mieste Kaziuko mugės, Vilniaus arkikatedroje vyksta vis plačiau girdimi šv. Kazimiero atlaidai, apimantys visą savaitę, šiemet sukvietę, pavyzdžiui, chorus iš įvairiose Lietuvos vietovėse esančių Šv. Kazimiero bažnyčių. Žinoma, visi šie renginiai tikrai turėtų kur kas

Gunta Gelgotė, Yo Otahara ir festivalio orkestras

mažiau prasmės, jeigu nuostabioje Vilniaus katedros Šv. Kazimiero koplyčioje nesiilsėtų šventojo Karalaičio relikvijos, suteikiančios visoms iškilmėms ir mus supančiai kasdienybei ypatingą prasmę. Todėl smagu, kad Marco Scacchi festivalio uždarymui pasirinkta ši Scarlatti oratorija, skirta pagerbti Lietuvos ir Lenkijos karalaičiui, kurio kūnas ilsisi vos už kelių šimtų metrų.

Žymusis baroko kompozitorius Alessandro Scarlatti (1660–1725) laikomas italų operos kūrėju, kūrusiu Romoje, Neapolyje, Venecijoje. Jo palikime – ir beveik trys dešimtys oratorijų įvairiais religiniais siužetais, tarp jų – Senojo Testamento veikėjų Hagaros ir Izmaelio („Agar et Ismaele esiliati“), Samsono („Samson vindicatus“), Juditos („La Giuditta“) istorijos, šventųjų Cecilijos, Pilypo Neri ir kitų gyvenimų atspindžiai.

Kas galėjo paskatinti Scarlatti pasidomėti tolimos šalies šventojo gyvenimu? Įprasti tais laikais kūrinių užsakymai atverdavo kūrėjams įvairių, net egzotiškų temų. Taip italams turėjo atrodyti ir šventasis Kazimieras, kurio kulto sklaida pasirūpino Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Jono Sobieskio našlė Marija Kazimiera, po vyro mirties išvykusi gyventi į Romą. Veikiausiai šv. Kazimiero kanonizavimo (tai įvyko 1604 m.) šimtmečiui ir buvo numatyta oratorijos premjera, įvykusi 1704 m. Romoje (arba kita muzikos istorikų nuomone – 1705 m. Florencijoje). Žinoma, derėjo paminėti ir šventojo gimimo dangui 220-uosius metus. Pasirodo, kūrinių, vaizduojančių šv. Kazimiero gyvenimą, tarp ano meto italų autorių jau būta (Lazzarini, Calcolona, Agostini), bet Scarlatti oratorija tarp jų – neabejotinai ryškiausia. Pažymėtina, kad jos libreto autorius nėra žinomas, tačiau neabejojama, jog jam buvo žinomi ankstesnieji šv. Kazimierui skirti tekstai. Lenkų muzikologės Annos Ryszkos-Komarnickos teigimu, Scarlatti oratorijos libretas (jis itališkas, nors anuomet būta ir lotyniškų) sukonstruotas labai originaliai, tarsi norint pavaizduoti pagrindinį veikėją kitaip negu jo pirmtakai, išryškinant kitas jo savybes.

Oratorija parašyta penkiems solistams, styginiams ir *basso continuo*. Solistai – tai pats šventasis Karalaitis bei po dvi ydas (iš tiesų tai nėra tikros ydos, galbūt kitokios, labiau žemiškos, vertybės) ir dorybes, kovojančias dėl jo sielos. Žinoma, kad Scarlatti laikais idėja perteikti moralinį požiūrį personifikuotais veikėjais nebuvo nauja ir išskirtinė, – tokia tradicija buvo žinoma jau nuo antikos laikų. Ryškiausią krikščionišką požiūrį atspindintį moralinį, arba didaktinį, vaidinimą XII a. viduryje sukūrė šv. Hildegarda Bingenietė. Jos „Ordo virtutum“, alegorinis pasakojimas apie kovą dėl žmogaus sielos, laikomas seniausiu vaidinimu, išlikusiu ir su tekstu, ir su muzika. Taigi baroko sceninės muzikos aplinkoje kalbėti alegorijomis buvo ir madinga, ir įprasta. Dėl Kazimiero Scarlatti oratorijoje kovoja Karališkoji puikybė (*Regio Fasto*) ir Žemiškoji meilė (*Amor Profano*) su Nuolankumu (*Umiltà*) ir Skaistybe (*Castità*).

Scarlatti oratorijoje svarbiausias vaidmuo tenka Karališkajai puikybei – šis aspektas iš Karalaičio gyvenimo pasirinktas kaip pagrindinis muzikine ir dramaturgine prasme. Kazimieras buvo rengiamas užimti karaliaus sostą, todėl puikybė, arba gundymas valdžia, galėjusi būti svarbi jo dvasinėje kovoje. Karališkoji puikybė oratorijoje dainuoja net tris solines arijas, taip pat dalyvauja ansambliuose. Šį vaidmenį atliko sopranas Gunta Gelgotė – jos šviesus tembras, tikslus intonavimas, lengvai skambantys sudėtingi pasažai džiugino ausį ir neabejotinai leido išsiskleisti spalvingam personažui. Akivaizdu, kad libreto autorius pavaizdavo Karališkąją puikybę ne kaip ydingą personažą, bet kaip tvirtą tradicijų ir istorijos saugotoją, garbės (garbingumo) ir teisingos kovos šalininkę. Ir Scarlatti naudojamos muzikos raiškos priemonės neprimena neigiamo personažo – soprano numeriai dažniausiai mažoriniai, pilni pakilių ritmų, bravūriškos koloratūros. Todėl ir Gelgotė šiam vaidmeniui tikrai tiko (nors barokinė muzika ir nėra jos prioritetas), o jos atliekamos arijos „È viltade, e non è gloria“ (I d.) ir „Che ti giova“ (II d.) padarė puikų įspūdį.

Personifikuota Puikybės priešybė oratorijoje – Nuolankumas, kurio vaidmenį atliko Valeria Girardello. Šį vaidmenį Scarlatti patikėjo mecosopranui, kaip priešybę sopranui, tačiau mūsų ausims šios partijos atlikimas kai kur labiau asocijavosi su žemišku juslingumu, o antros dalies arijoje ir duete – gal net su valdingumu.

Žemiškosios meilės vaidmenį įkūnijo sopranas Yo Otahara, švelnaus, minkšto tembro solistė. Jos virtuoziška arija po trumputės uvertiūros prasidėjo visa oratorija, ir šis vaidmuo buvo svarbus visą pirmąją dalį, ypač arijose ir duetuose su Karališkąja puikybe.

Skaistybės vaidmenį atliko diskantas Domas Ignotas, pirmoje dalyje padainavęs rečitatyvą ir ariją. Partija ne itin sudėtinga, bet dėmesį solistui reikėjo atkreipti į intonaciją, ypač ilgesnių frazių pabaigose.

Šventasis Kazimieras – tenoras Luca Cervoni – pasirodo tik antroje oratorijos dalyje. Iškart skambanti arija pateikia šventojo portretą, nors ir pilną prieštaravimų, bet vis dėlto gana stabilų. Čia jis kalbasi su savo siela, reflektuoja, meldžiasi. Vykstant puikybės ir nuolankumo kovai, jis išlieka stebėtinai santūrus ir, regis, dėl nuolankumo pergalės apsisprendžia nesunkiai (arija „Già di fede“). O šią pergalę vainikuoja neilgas choras drauge su solistais, apibendrinantis visą Scarlatti kompoziciją.

Koncerte griežė festivalio orkestras, diriguojamas Christiano Frattimos, pačioje pabaigoje padainavo Kauno berniukų ir jaunuolių choras „Varpelis“ (chormeisteris Jeronimas Serebrinskas). Smagu, kad koncerto rengėjai pasirūpino galimybe atsisiųsti libretą ir sekti kūrinio originalius tekstus bei vertimą (nors pastarajam tikrai būtų pravertęs redaktorius). Truputį gaila, kad atsisiunčiamoje programoje pritrūko informacijos apie solistus (nebuvo informacijos nė apie tai, iš kokios šalies jie atvykę), tačiau, žinoma, paieškojus galima jos susirasti – o susiradus pasidžiaugti, kokių žymių operos ir senosios muzikos atlikėjų buvo galima pasiklausyti tą vakarą, prisimenant ir pagerbiant šventąjį Kazimierą.

Festivalio orkestras, solistai, choras „Varpelis“, dirigentas Christianas Frattima

V. Abramausko nuotraukos

Atkelta iš 3 psl.

geriausias visų laikų vargonininkas, gebėjęs improvizuoti labai sudėtingas fugas. O ryškiausias jo koncertas vienam instrumentui su orkestru, manau, yra Koncertas smuikui E-dur, kurį grieš vienas geriausių mūsų dienų baroko smuiko atlikėjų Rodolfo Richteris. Händelis yra Bacho priešingybė, jis geriausiai rašė balsui. Todėl pasirinkau vieną gražiausių jo arijų „Mi lusinga il dolce affetto“ iš operos „Alčina“. Ir, žinoma, *Concerto grosso* – kaip jo instrumentinę kūrybą simbolizuojantį žanrą, kuris parodys ir puikią Klaipėdos kamerinio orkestro kokybę. Domenico Scarlatti buvo fenomenalus klavesinininkas! Tačiau vietoj, pavyzdžiui, sonatos klavesinui nusprendžiau atlikti vieną iš Charleso Avisono aranžuočių vienam iš Scarlatti klavesino kūrinių, kad parodyčiau, kaip buvo vertinama Scarlatti muzika. Beje, jis daug kūrė balsui, tad klausantis labai jautraus moteto „Salve Regina“ bus proga pažinti kitokį Scarlatti.

Renata: Man Domenico Scarlatti vokalinė kūryba yra atradimas. Muzikos istorijoje taip stipriai dominuoja jo klavyrinės sonatos, kad net nepagalvojau patyrinėti, ar jis kūrė vokalinę muziką, kuo garsėjo jo tėvas Alessandro. Pasirodo, Domenico sukūrė net 14 operų, kūrė mišias, kantatas, serenatas. Greta sonatų, žymiausiais jo kūriniais laikomi būtent „Salve Regina“ ir „Stabat Mater“ dešimčiai balsų. Beje, įdomus faktas, kad Scarlatti buvo Lenkijos karalienės ir Lietuvos didžiosios kunigaikštienės Marijos Kazimieros kompozitorius, kai ji išvyko gyventi į Romą, kur jos užsakymu Scarlatti kūrė operas ir serenatas.

Dėkoju už pokalbį.

Koncertas „Genijų gimimas 1685: Bach, Händel, Scarlatti“, vyks balandžio 18 d. 19 val. Nacionalinėje filharmonijoje. Informacija: www.filharmonija.lt

Troškimas jaustis gyvai

Pokalbis su aktore Alvyde Pikturnaite

Ingrida Jankauskaitė

Aktorė Alvydė Pikturnaitė sukūrė vaidmenis tokiuose spektakliuose kaip „bowel“ (rež. Naubertas Jasinskas, Kauno miesto kamerinis teatras, 2021), „Miegantys“ (rež. Oskaras Koršunovas, Lietuvos nacionalinis dramos teatras (LNDT), 2021), „Kaip visur, kaip visi“ (rež. Jasinskas, Jaunimo teatras, 2021), „Didysis kelias“ (rež. Jonas Vaitkus, LNDT, 2020) ir kt. Dvejus metus iš eilės kaip geriausia aktorė už vaidmenis spektakliuose „Pelikanas“ (rež. Jasinskas, Oskaro Koršunovo teatras ir rankų šešėlių teatras „Budrugana Lietuva“, 2022) ir „Neištikimoji“ (rež. Jasinskas, Vilniaus mažasis teatras ir VšĮ „Darbininkai“, 2023) buvo nominuota „Auksiniam scenos kryžiui“.

Koks buvo pirmasis jūsų vaidmuo ir kaip jį prisimenate?

Mano pirmasis vaidmuo įvyko „Aušros“ teatro studijoje Klaipėdoje. Spektaklyje „Rugiuose prie bedugnės“ vaidinau merginą Selę. Pastebiu, kad dažniausiai man vis kliūva vaidinti panašias romantines situacijas. Šį laikotarpį prisimenu kaip vieną gražiausių tarpsnių – svajingą ir kupiną jaudulio. Tuo metu vyko pirmosios šakninės patirtys, kurių niekas niekuomet nepakeis. Kai mano pirmasis teatro būrelio vadovas Mindaugas Valiukas pakvietė vaidinti, supratau, kad ši sfera išpildo ir sulieja visus mano potraukius, taip kurių blaškiausi – muziką, dailę, literatūrą ir psichologiją. Suvokiau, kad vaidyba – mano troškimų junginys, taip manau iki šiol.

O kaip prisimenate studijų Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje laikotarpį?

Prisimenu kaip labai intensyvų ir tankų laiką. Kuo toliau, tuo labiau suvokiu, kad per kūrybos procesą man svarbus atsitraukimas, nuošalumas ir asmeninis pasiruošimas, o akademijoje tokios galimybės beveik nebuvo. Kai negali atsitraukti, sunku pastebėti, kas ir kodėl tau kelia nerimą. O dabar nerimą ar frustraciją laikau gerais navigacijos signalais, giliais vidaus raginimais neiti ta pačia kryptimi ar tuo pačiu greičiu.

Studijos pralėkė akimirksniu, turėjome gausybę nuostabių dėstytojų, jaučiausi gyva ir tikrai nenuobodžiavau, kaip tik atpratau nuo bet kokio nuobodulio. Manau, viena gražiausių studijų ypatybių, kurios dabar pasigendu, – galimybė pasirinkti, apie ką kursi. Kai nežinodavome, apie ką vaidinti etiudą, dėstytojas Darius Meškauskas mums sakydavo: „Kurkite apie tai, kas skauda.“

Po studijų dramaturgija ir temos sukrinta visiškai atsitiktinai. Iš pradžių būdavo sunku suvokti savo savivertę, juk negali susidėlioti vertės sistemos pagal pasiekimus, nes visi jie laikini ir sąlyginiai. Jei savivertę suvoki ne per save, vadinasi, tai ne savivertė, nes jai būtina atsitraukti ir atsigręžti į save.

Kokius dar skirtumus pastebėjote baigusi akademiją ir įžengusi į profesionalią sceną?

Didžiąją sceną teko išbandyti gana anksti – trečiame kurse vaidinau Jono Vaitkaus režisuotame „Didžiajame kelyje“. Nuo šio etapo viskas keistai susijungė. Po kurio laiko prasidėjo karantinas, susiliejo studijų pabaiga ir profesionalaus darbo pradžia. Stipriai pajutau objektyvumo ir subjektyvumo kriterijus. Praleidusi vis daugiau laiko scenoje, objektyviau suvokiau, kokį įspūdį sudarau ir kokį susidarau. Profesionalumas man susijęs su punktualumu, pagarba, pasiruošimu, gebėjimu atliepti akimirkos reikalavimus. Manau, ėjimas profesionalumo link – tai galimybė dirbti su vidaus bruožais, puoselėti gerąsias savybes, peržvelgiant silpnybes ir ydas. Tokiam tobulėjimui galo nėra.

Koks spektaklis pareikalavo daugiausia pastangų?

Visi spektakliai kelia iššūkių, o jeigu ne, vadinasi, kažką ne taip darau arba ne taip mąstau. Nelengvas etapas buvo ruoštis režisieriaus Oskaro Koršunovo spektakliui „Miegantys“. Repetavome, kai siautėjo pandemija, todėl repeticijų laikas išsitempė net iki devynių mėnesių. Procesas buvo įtemptas, o per generalinę peržiūrą spektaklio pradžioje man lūžo riešas. Kažkaip suvaidinau visą penkių valandų trukmės spektaklį. Nežinau, kaip man tai pavyko, atrodė, kad pati viena nebūčiau to perėjusi, tarsi kažkas iš aukščiau, kažkokios šventos jėgos už mane kovojo su skausmu. Esu dėkinga Koršunovui už galimybę sutvirtinti savo ištvermę – tai buvo sunkus, bet daugiausia pamokų davęs kūrybinis procesas. Po premjeros daug mąsčiau apie tai, koks protingas mūsų kūnas – jis su mumis kalbasi; ne veltui Dievas mums jį davė.

Kaip pavyksta tvarkytis su ištinkančiomis kūrybinėmis krizėmis?

Krizės paprastai ištinka ne per kūrybinį laikotarpį, o po jo. Kai kuriu, jaučiuosi gyva, matau prasmę, dažniausiai negalvoju apie rytojų. O kai procesas baigiasi, neretai užklumpa melancholija, liūdesys, atrodo, kad vairas nebe mano rankose. Darbas man yra svarbus, o tai – ne vien darbas, tai ir pašaukimas, panašus į misiją, todėl svarbu, kad jis būtų nukreiptas į kitą, o ne į save. Kol kas dar sunku balansuoti tarp poilsio ir darbo, bet tikiu, kad rasiu sau tinkamą būdą.

Esate laisvai samdoma aktorė – kokias teigiamas ir neigiamas tokio darbo savybes matote?

Pastaruoju metu būdama laisvai samdoma aktorė įžvelgiu vis daugiau pliusų. Kadangi turiu galimybę dirbti daugelyje Vilniaus teatrų, taip pat ir kituose miestuose, galiu pamatyti pasikartojančias problemas, tendencijas, kurios yra sisteminės. Taip galiu susidaryti bendresnį visumos vaizdą, šiek tiek giliau pajusti pačią teatrų sistemą ir struktūrą. Kartu esu laiminga, kad turiu galimybę pažinti daug įkvepiančių kolegų, važiuoti iš miesto į miestą, nenusistovėti. Mano temperamentas nuolat reikalauja nuotykio, trokštu jaustis gyva, todėl šiame etape toks gyvenimo būdas atitinka mano vidines būsenas. Kita vertus, priklausymas kuriam nors teatrui suteiktų saugumo jausmą. O kai esi saugus, gali žaisti aukštesnės kokybės ir vertės žaidimą.

Naujausią vaidmenį sukūrėte Nauberto Jasinsko režisuotame spektaklyje „Neištikimoji“. Koks buvo spektaklio kūrybinis procesas?

Dabar, praėjus šiek tiek laiko po premjeros, galiu pasakyti, kad procesas buvo išties nuostabus. Nepamenu kito tokio sklandaus ir ramaus kūrybinio laiko. Šiame spektaklyje svarbu su scenoje šalia esančiu žmogumi iš tikrųjų būti kartu. Kai pavyksta tai padaryti, spektaklis tampa ypatingas. Išėjus iš teatro įsijungia tam tikras jautrumas pokalbiams, jų tiesai, kai du žmonės kalbasi ir iš tiesų vienas kitą girdi, mato, nesako dviejų dalykų vienu metu. Taigi tiesa ir pagarba jai man tapo dar svarbesnės. Taip pat džiaugiuosi praleidusi daug kokybiško laiko domėdamasi Ingmaru Bergmanu. Pažiūrėjau beveik visus jo filmus ir nuo šiol galiu jam skirti vietą šalia savo vaidybos dėstytojų.

Už šį spektaklį kaip geriausia aktorė jau antrą kartą buvote nominuota „Auksiniam scenos kryžiui“. Koks jausmas apėmė tai sužinojus?

Šį kartą reagavau ramiau. Džiugu, kad spektaklis „Neištikimoji“ pastebėtas – įdėjome daug darbo, laiko ir širdies šilumos. Manau, kad kūrinyje yra minčių, sakinių, nuotaikų, kurios, tikiu, gali paliesti žiūrovą ir sukelti vidinę sumaištį. Turėjau nepaprastai gerą palaikymo komandą, artimus žmones, kurie mane saugojo kaip tikri angelai, o tai ypač vertinu. Praėjusį kartą, kai buvau nominuota, prisėdau kavinėje ir ėmiau rašyti, už ką šiame kelyje esu dėkinga. Negalėjau sustoti rašiusi – mane užliejo begalinis dėkingumas. Tąkart supratau, kad, esant dėkingai, tuo pačiu metu neįmanoma būti piktai, liūdnai ar irzliai, o padėkoti visada yra už ką. Todėl visus šiuos metus stengiuosi dieną pradėti padėka, o užklupus sunkiai akimirkai – įsijungti „dėkingumo mygtuką“.

Praėjusiais metais buvote nominuota už vaidmenį Jasinsko režisuotame spektaklyje „Pelikanas“. Kaip sekėsi kurti šį vaidmenį?

Tai buvo Jasinsko diplominis spektaklis, turėjome mažai laiko pasiruošti, viskas vyko gana chaotiškai – keitėsi aktorių sąstatas, erdvės, kuriose repetavome. Ta žiema man įstrigo – prisimenu savitą, keistą jaukumą ir šilumą atėjus repetuoti. Procesą lydėjo atsitiktinumai, kuriuos suvokiau kaip naudingus įvykius, nors jie ir trukdė mūsų planams. Suvaidinusi šią istoriją išmokau mylėti ne atsitiktinai, bet pasikliaujant atsitiktinumais.

Spektaklio personažai Fredis ir Gerda yra brolis ir sesuo, jaučiantys vienas kitam romantinius jausmus. Mane labai nustebino atsiliepimai po spektaklių: išgirdau daug komentarų, kad žiūrovai palaikė šią porą, jautė gailestį, jog personažai negali būti kartu, nepaisydami fakto, kad šie yra giminės. Tai man įrodo, kad „advokatavimas“ savo personažui tikrai suveikia: jei tu nesmerksi žmogaus, kurį vaidini, jei jį išteisinsi – gali tuo įtikinti ir žiūrovą.

Kokie jūsų artimiausi kūrybiniai planai?

Laukia netikėti, intriguojantys planai, kuriais pasidalinsiu, kai ateis laikas. Galiu tik pasakyti viena – viskas išsipildo!

Ar stebite kolegų darbus ir kokie pastarieji spektakliai jums įsiminė?

Pastarasis matytas spektaklis, kuris palietė vidų ir sujaukė mintis gerąja to žodžio prasme, – režisieriaus Łukaszo Twarkowskio „Rotkho“, pastatytas Rygos dailės teatre.

Dėkoju už pokalbį.

Alvydė Pikturnaitė pjesės „Džipai“ skaityme D. Matvejevo nuotraukos

Lukas Malinauskas ir Alvydė Pikturnaitė spektaklyje „Neištikimoji“ A. Šimkaus nuotr.

Matas Sigliukas ir Alvydė Pikturnaitė spektaklyje „Pelikanas“

Gintaro Varno „Viktoras, arba Vaikai valdžioje“

Pokalbis su režisieriumi artėjant premjerai

Balandžio 11, 12 d. spektaklį „Viktoras, arba Vaikai valdžioje“ Lietuvos nacionaliniame dramos teatre pristatys režisierius Gintaras Varnas. Šiuo kūriniu režisierius siekia tęsti seniai pradėtą siurrealistinio teatro ciklą ir sako, kad prancūzų autoriaus Roger Vitraco parašyta šmaikšti satyrinė parabolė yra apie šeimą ir tėvų sukurtą melagingą bei veidmainišką „gerovės“ pasaulį, kurį su malonumu griauna maištaujantys maži anarchistai, nihilistai, chuliganai vaikai. Artėjant premjerai Daiva Šabasevičienė kalbina režisierių Gintarą Varną.

Gintaras Varnas D. Matvejevo nuotr.

Kada susidomėjote Roger Vitraco kūryba? Kuo jums įdomus šis rašytojas ir dramaturgas, vienas iš siurrealizmo manifesto signatarų?

Roger Vitracas (1899–1952) į mano akiratį pateko, kai domėjausi siurrealizmu teatre. Dar studijuodamas rašiau teorinį darbelį apie tai. Vėliau vienaip ar kitaip susidurdavau su Vitracu, bet iki jo priėjau dabar. Kai stačiau Federico Garcíos Lorcos „Jei praeitų penkeri metai“ (1993) ir „Publiką“ (1997 ir 2010), niekas šio autoriaus dar nebuvo įtraukęs į tą siurrealistinės dramaturgijos lauką. Man pasirodė, kad tai neteisinga. Ir dabar ta neteisybė egzistuoja. García Lorca – tarsi atskirai, nors jo „Publika“ – tikrai siurrealistinė pjesė.

Vitraco „Viktoras, arba Vaikai valdžioje“ – svarbiausia jo pjesė: pati garsiausia, konceptualiausia ir dažniausiai statoma. Visos kitos – kur kas rečiau. Ši pjesė laikoma siurrealistine, o Garcíos Lorcos „Publika“ – ne. Šiuo klausimu vyksta mano vidinis ginčas su teoretikais. Taip, kaip kai kurios Williamo Shakespeare'o pjesės nelaikomos barokinėmis, nors man atrodo, kad jos barokinės. Turiu omeny paskutines, nuo „Audros“.

Paanalizavus pjesę ir įsibėgėjus repeticijoms, galiu galvą guldyti, kad ji yra ne tiek siurrealistinė, kiek dadaistinė. Dadaizmas yra XX a. pradžios modernizmo judėjimas. Pirmiausia jis atsirado kaip reakcija į Pirmąjį pasaulinį karą. Dadaistai buvo griovėjai. Iš pradžių tai buvo siauras keliolikos menininkų ratelis, nuo karo bėgusių emigrantų menininkų grupelė Šveicarijoje. Jie kūrė tokį antimeną, priešpriešą nusistovėjusiai tvarkai, buržuazinei visuomenei, kuri ir leido kilti karui. Karas, kaip dabar sakoma, – raktinis žodis. Tai vienaip ar kitaip susiję su asmenybės ir visuomenės priešprieša, konfliktu. Dadaistai save atskyrė nuo visuomenės, pozicionavo save kaip maištininkus, sakydami, kad menas turi sugriauti supuvusį buržuazinį pasaulį. Tokia jų platforma. Aišku, kad tai chuliganiškas judėjimas, neturėjęs ypatingo tinklo, kokį vėliau turėjo siurrealistai, pasimokę iš dadaistų klaidų. Bet dadaistai plito daug kur – Šveicarijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Amerikoje. Tai buvo atskiros, turinčios savų bruožų dadaistų grupės. Vienas pagrindinių buvo Marcelis Duchamp'as su savo pisuaru, kuris eksponuotas parodoje pavadinimu „Fontanas“. Literatūroje dadaistai mėgo trumpus eilėraštukus, nedideles pjeses – vidiniam naudojimui, susijusias su kabaretu. Nes dada ir gimė kavinėje „Cabaret Voltaire“.

O siurrealizmas yra labiau išplėtotas. Sigmundas Freudas padarė jam didžiulę įtaką. Siurrealizmas daugiau susijęs su pasąmone, su sapnu, su vadinamąja „viršrealybe“ – ne ta realybe, kurią mes matome, o ta, kuri atsiranda sapne, išnyra iš pasąmonės. Siurrealizmo pagrindas sudėtingesnis. Tai, kas mažina sąmonės kontrolę, neleidžia jai išsiveržti į dienos šviesą, – ir buvo jų objektas. Siurrealizmas, žinoma, išplito, nes jų lyderis buvo André Bretonas, kuris vieną po kito rašė manifestus, turėjo organizaciją, savotišką lyg ir partiją, iš kurios leido sau kai ką, kas nesutiko su jo pozicija, šalinti. Vitracas iš pradžių buvo entuziastingas dadaistas, po kareivines nešiojęs dadaistų reklamines skrajutes, bet vėliau, 1923–1924 m., tapo siurrealistu, pritapo prie Bretono ir pasirašė pirmąjį siurrealistų manifestą. Tačiau po metų Bretonas Vitracą išmetė, nes šis su tam tikrais dalykais nesutiko.

Vitracas labai gerai suprato ir dadaizmą, ir siurrealizmą, kuris ir išsivystė iš dadaizmo. García Lorca sakė, kad su siurrealistais neturi nieko bendro, bet kartu parašė dvi siurrealistines pjeses. Priešingai nei jo draugas Salvadoras Dalí, oficialus siurrealistas, net tapęs judėjimo ikona, Lorca taip ir liko nuošaly. Na, maža ką jis sakė, bet juk siurrealizmo tyrinėtojai turėjo suvokti minėtas jo pjeses kaip siurrealistines.

Paryžiuje Vitracas susitiko su dar vienu svarbiu žmogumi – Antoninu Artaud. Tai visam pasauliui žinoma figūra. Jis sukūrė vieną reikšmingiausių XX a. teorijų – „Žiaurumo teatro“ teoriją, kurios paslaptį nelabai kas ir suvokia. Artaud buvo didis vizionierius, idėjų kūrėjas, bet jis dar ir teatrą kūrė, kaip tik su Vitracu. Jie įsteigė Alfredo Jarry teatrą. Jarry buvo kultinė figūra siurrealistų aplinkoje. Nes jis buvo lyg protodadaistas, protosiurrealistas. Rašė XIX a. pabaigoje, bet tarsi nujautė artėjančias XX a. sroves. Tas nedidelis teatras, dabartiniais terminais kalbant, buvo toks VšĮ – trijų žmonių teatriukas, kuriame visi kiti buvo samdomi. Tai buvo savo laiko Paryžiaus utopija. Artaud dirbo kaip režisierius, Vitracas parašė jam „Meilės misterijas“ (1927) ir „Viktorą...“ (1928). Dar Artaud pastatė Paulio Claudelio „Dienovidinio ribą“ ir Augusto Strindbergo „Sapną“. Tame teatre buvo pastatyti tik keturi spektakliai, paskiau jis bankrutavo. „Viktoras...“ tuo metu buvo visiška nesėkmė. Nežinia kodėl: ar jam dar nebuvo atėjęs laikas, ar Artaud, būdamas genialus vizionierius, mąstytojas, buvo prastas režisierius, kuris nemokėjo to įgyvendinti scenoje?

Keistas dalykas, bet patys siurrealistai nepriėmė „Sapno“. Netgi nušvilpė spektaklį, teko kviesti policiją. Jie labai įsižeidė, kad Artaud drįsta naudoti siurrealizmą, sapną ir viešai visa tai supurvinti publikos akyse. Jie apskritai nemėgo teatro. O Vitracas ir Artaud buvo teatru pamišę. Tai buvo viena iš jų ir siurrealistų skyrybų priežasčių. Išmestas buvo ne tik Vitracas, bet ir Artaud. Teatro ir siurrealizmo konfliktas taip ir nebuvo išspręstas. Man buvo įdomu pamąstyti apie tai statant Vitracą.

Pirmoji „Viktoro...“ premjera patyrė fiasko, sėkmės sulaukė tik ketvirtasis pastatymas, kai 1962 m. Prancūzijoje šią pjesę pastatė jau garbaus amžiaus Jeanas Anouilh'is, kuris buvo geras Vitraco draugas. Apie tą pjesę pasakė: „Atiduočiau pusę savo pjesių už vieną šitą – tobulą pjesę.“ Anouilh'is labai gerbė Vitracą, kuris mirė gana jaunas – penkiasdešimt vienų metų, taip ir nesulaukęs savo teatro sėkmės.

Vitraco pjesę suprasti nesunku, tačiau tik pokariu į teatrą atėjo absurdistai – Eugène'as Ionesco, Samuelis Beckettas – ir atsinešė savo kalbą. Matyt, reikėjo laiko, kad publika tai priimtų. Po absurdistų įsitvirtinimo Vitracą taip pat pradėjo vertinti. Šiuo metu jo kūriniai daug kur statomi.

Rašydamas pjesę Vitracas naudojo „gerai padarytos pjesės“ struktūrą, būdingą XIX a. pabaigos dramaturgijai. Tai yra nuoseklų, kupiną intrigos veiksmą. Tokią schemą naudojo ir Henrikas Ibsenas, ir kiti. Vitracas puikiai tą žino ir jis jos negriauna, o panaudodamas šios dramos struktūrą kuria kitą, savitą turinį.

Bet lygiai taip pat, pavyzdžiui, elgėsi ir Albert'as Camus, ir Jeanas-Paulis Sartre'as – egzistencialistai, kurie rašė ir pjeses. Kodėl jie nevadinami absurdistais? Nors apskritai sąvoką „absurdas“ ir „absurdo žmogus“ į teatrą atveda Camus. Jų pjesės laikomos ne absurdistinėmis, o egzistencialistinėmis todėl, kad jie nelaužo dramos kanonų, dramos struktūros. O absurdistai ją sulaužo: „Veiksmo mums nebereikia.“ Kuriama nauja ir dramos struktūra, ir turinys.

Tam tikra prasme Vitracas yra siurrealistas ir dadaistas, kūręs ant klasikinės dramos pamatų. Ir tai paveiku. Šiuo metu mane žavi „Viktoro...“ puikiai „sukalta“ struktūra, turinys ir, aišku, chuliganiškas pagrindinis personažas.

„Viktoras...“ – labiau dadaistinė nei siurrealistinė pjesė, nes su sapnu, kaip kita realybe, ji neturi daug bendro. Aišku, yra siurrealistinių elementų, bet turinio esme, pačia dramine situacija ji – dada provokacija. Pagrindinis personažas – berniukas, švenčiantis devynerių metų gimtadienį, į kurį susirenka kelios šeimos... O tas vaikas yra metro aštuoniasdešimt vieno – toks peraugęs ir perbrendęs smegenimis. Labai protingas. Jo sakomi tekstai – visai nevaikiški, ir jo požiūris į gyvenimą visai nevaikiškas. Viskas pasideda tuo, kad jis nusprendžia „nuo šiandien tapti kažkuo“. Viktoras tarsi ieško savo esmės, savo tapatybės ir kartu taip viską išprovokuoja, kad beveik viskas visiškai sugriūva. Iš esmės Viktoras yra triksteris – juokdarys, dviprasmiškas personažas. Turintis ir paaugliško įžūlumo, manipuliatyvumo, ir Hamleto ar net Kristaus bruožų. Nesuprasi, ar jis teigiamas, ar neigiamas. Vaikas išprovokuoja griūtį. Tai labai dadaistiška. Tarsi dadaistai į buržuazinę šeimą nusiuntė savo dada kūdikį – vaiką, kuris visa tai ir sugriovė. „Viktoro...“ pabaiga – savotiškas daugtaškis: „Suprask pats.“

Roger Vitracas – Federico Garcíos Lorcos amžininkas. Esate sukūręs puikių spektaklių pagal šio poeto kūrybą. Ar įžvelgiate panašumų šių autorių estetinėse programose, pažiūrose, kūryboje, ar tai išvis svarbu?

Taip, „Viktoras, arba Vaikai valdžioje“ labai tinka mano kolekcijai. Yra barokinių spektaklių kolekcija, yra keletas antikinių – tai man buvo labai brangu, ir yra dada-siurrealistinė kolekcija, kurioje dominuoja García Lorca, dėl kurio man apmaudu, nes jo neįtraukė tarp siurrealistų.

Kodėl pasirinkote statyti Vitraco pjesę „Viktoras, arba Vaikai valdžioje“? Kuo šis kūrinys, parašytas beveik prieš šimtą metų, šiandien gali būti aktualus, kaip jis atspindi mūsų visuomenės problemas?

Paradoksalu: šiandien Ukrainoje karas, o mes statom pjesę apie vaiką griovėją. Aš juk negaliu visą laiką statyti spektaklių apie visokius putinus ir jų galvas (režisierius kalba apie Antonio Vivaldi operą „Juditos triumfas“ ir Sigito Parulskio dramą „Ūbas caras“ – *D. Š.*). Ir pats jau negaliu, ir nusibosta visiems ta kūno dalių transmutacija. Pasiilgau kitokio santykio su realybe. Kita vertus, manau, kad tas vaikėzas Viktoras teisus. Taip, jis sugriauna dvi šeimas, visuomenės ląsteles, bet ar tikrai mes gyvename tokioje tobuloje visuomenėje, kurioje neturėtų gimti jauni, drąsūs vaikėzai ir visa tai sugriauti? Ne karo veiksmais, bet kažkaip kitaip. Iš tikrųjų pjesė yra apie tai: ar tu gyveni mele, ir tas vaikas sako, kad ne, aš nenoriu mele gyventi. Vaikas sako netiesiogiai, bet būtent tai. Aišku, Viktoras turi paralelių su Hamletu – jis toks devynmetis Hamletukas. Jis tėvams ir pelėkautus suvaidina apie jų meilės „reikaliukus“... Visa tai aišku, bet tas vaikas – tarytum atsiųstas į Žemę. Jis neturi kitos paskirties, kaip tik griauti. Toks *dada triksteris, dada Džokeris.*

„Viktoras, arba Vaikai valdžioje“ – tragikomedija. Du veiksmai – gryna komedija, tik keista, kad ta komedija baigiasi keturiais lavonais. Komedijos paprastai taip nesibaigia. Bet kas lieka? Viktoras miršta, bet lieka jo jaunoji draugė Ester. Ji tarytum Viktoro sekėja. Ester iki galo gal Viktoro ir nesupranta, tačiau labai juo tiki, mėgsta su juo būti. Net atbėgusi iš savo jai antausius skaldančių tėvų, sako: „Aš noriu, kad Viktoras būtų mano tėtis.“ O Viktoras po truputį miršta. Čia taip pat toks keistas dalykas – pradeda įsivyrauti moterų pasaulis.

Nukelta į 7 psl.

Kaip erdvė veikia mus ir mes ją

Pokalbis su scenografe Barbora Šulniūte

Agnė Zėringytė

Barbora Šulniūtė sukūrė scenografiją tokiems spektakliams kaip „Dalykai, kurių neišdrįsau pasakyti, ir dabar jau per vėlu“ (rež. Kamilė Gudmonaitė, Lietuvos nacionalinis dramos teatras, Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras, „Operomanija“, 2023), „Xáta – Zuhause“ (rež. Gudmonaitė, „Münchner Kammerspiele“, 2023), „Medėja“ (rež. Gudmonaitė, Freiburgo teatras, 2022), „Guašas“ (rež. Adomas Juška, Jaunimo teatras, 2022), „Jaudulys“ (rež. Aleksandras Špilevojus, Nacionalinis Kauno dramos teatras (NKDT) ir „Meno alchemija“, 2022), „Portalas“ (rež. Mantas Jančiauskas, Oskaro Koršunovo teatras, 2021), „Ledynai“ (rež. Gudmonaitė, Estijos „Vaba Lava“ teatras, 2020), „Panika“ (rež. Gudmonaitė, NKDT, 2019), „12 gramų į šiaurę“ (rež. Špilevojus, Vilniaus mažasis teatras, 2019), „Errorai“ (rež. Paulius Markevičius, Meno ir mokslo laboratorija, 2018) ir kt.

Kas atvedė jus į scenografiją, skatino ją pasirinkti?

Augau menininkų šeimoje: mama – dailininkė ir fotografė, abu su tėčiu baigė architektūros studijas, močiutė – grafikė ir iliustratorė, senelis – aktorius, operatorius, prosenelė – operos dainininkė. Tokia aplinka mane formavo. Vaikystėje kartu su mama tapydavome aliejiniais dažais, o savo kambaryje kurdavau instaliacijas, kurios dažniausiai apsigyvendavo spintoje, suskirstytoje kvadratais tarsi mažomis scenomis, jos periodiškai kisdavo ir buvo gyvos.

Žavu, kad kol esame gyvi, būname erdvėje. Mane tai ypač domina ir keliu sau klausimus – kaip mus veikia erdvė ir kaip ją veikiame mes?

Vėliau, lankydamasi spektakliuose ar kituose renginiuose, neretai nusivildavau jų estetine kokybe, jaučiau norą kurti grožį, ir tas jausmas buvo orientuotas į kitus. Iki šiol randu daugiau prasmės ir impulso kurti ne tik sau, bet ir kitiems bei kartu su kitais. O teatras yra nuostabi susitikimo su žiūrovu forma.

Scenografijos studijose atsidūriau gana atsitiktinai, bet intuityviai. Kelerius metus ruošiausi stoti į Grafikos katedrą, tačiau prieš pat stojamuosius tarsi visai nekaltai nusprendžiau pateikti dokumentus į scenografiją ir įstojau. Nuo tada ji mane ir pasiglemžė.

Kaip vyksta jūsų kūrybos procesas, pradėjus dirbti prie spektaklio?

Mano kūrybinis procesas gana intuityvus. Pradėjus naują kūrinį atrodo, kad atidarau duris į nepažintą erdvę ir ją tyrinėju, leidžiu temai manyje pabūti, nusėsti ir laukiu, kol idėjos pačios prisistatys detalėmis, nuojautomis, fragmentais, inspiracijomis. Kartais scenovaizdžio idėja ateina perskaičius žodį ar pamačius vaizdą – staiga viskas ima dėliotis į didesnį apibendrintą paveikslą. Pasidaro aišku, kaip reikia jį spręsti. Kartais turiu įdėti daug energijos į paieškas, iš daug ir skirtingų rakursų domėtis tema, kad galėčiau ją atrakinti, o kartais tai ateina taip organiškai, kad net nepastebiu. Žinoma, svarbi šio proceso dalis yra pokalbiai su bendrakūrėjais. Per dialogą dažnai išryškėja svarbūs segmentai, kryptys ir atramos taškai. Galėčiau apibendrinti, kad mūsų profesija be galo tarpdiscipliniška ir tuo labai dėkinga, nes sujungia skirtingus rakursus į bendrą visumą. Gera, kad su laiku ir patirtimi ateina pasitikėjimas – žinai, jog surasi. Tai tarsi tvyro ore, reikia tik išgirsti. Scenografui (-ei) svarbu būti aptakiam, itin jautriam aplinkos veiksniams ir mokėti klausytis.

Vienas naujausių jūsų darbų – daug dėmesio sulaukusi šiuolaikinė opera „Dalykai, kurių neišdrįsau pasakyti, ir dabar jau per vėlu“. Kokia buvo jos scenografijos idėjos raida?

Šio spektaklio procesas man labai brangus. Jis prasidėjo nuo taksofono būdelės, kurią kartu su brangiais kolegomis režisiere Kamile Gudmonaite, kompozitoriumi Dominyku Digimu ir prodiusere Ana Ablamonova pastatėme prie Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro. Vėliau, klausydamiesi būdelėje paliktų žmonių įrašų, išgirdome, kad daug kas kreipiasi į savo mirusius artimuosius. Taip atsivėrė erdvė, neapsiribojanti tik šiuo materialiu pasauliu, bet nuolat kreipianti žvilgsnį į anapus. Iš to išplaukė krematoriumo idėja, jį replikuodama ir deformuodama kūriau architektūrinį scenovaizdžio konstruktyvą. Greta kūrėsi ir oro uosto erdvė kaip liminali, tarpinė stotelė, laukiamasis tarp šiapus ir anapus. Ši scenografija padarė įtaką ir dramaturgijai bei daliai režisūrinių sprendimų. Iš techninės pusės ji nėra labai sudėtinga. Viskas kinta per detales, baldus, rekvizitą. Didžiausias iššūkis buvo perdaryti scenografiją ir pritaikyti ją dramos teatrui, nes pagal pirminį planą scenovaizdis buvo kuriamas Operos ir baleto teatrui. Taigi teko viską mažinti ir keisti proporcijas. Bijojau, kad tai pakenks bendram vaizdui, norėjosi išlaikyti mažo žmogaus santykį su didele monumentalia erdve, bet galų gale pavyko tikrai neblogai.

Lietuvoje jums teko dirbti su įvairiais režisieriais ir teatrais, tačiau apie jūsų darbus užsienyje žinoma mažiau. Ar galėtumėte plačiau papasakoti apie ten įgyvendintus spektaklius?

Teko dirbti Taline, Berlyne, Freiburge ir Miunchene. Netrukus pradėsiu kurti spektaklį Diuseldorfe. Visi šie kūriniai paremti dokumentinio teatro principu, kai dramaturgija rašoma proceso metu, o scenografija dažnai kuriama dar neturint viso draminio teksto. Tad ji auga kartu su naratyvu, o naratyvas – kartu su ja. Tarkim, „Münchner Kammerspiele“ statant spektaklį „Xáta – Zuhause“ scenografijos idėja padiktavo tam tikras sąlygas, nulėmusias mizanscenas. Taip pat buvo ir su „Dalykais, kurių neišdrįsau pasakyti, ir dabar jau per vėlu“ – oro uosto erdvė padarė įtaką kai kurių scenų veiksmui ir idėjai.

Esu labai laiminga, kad turiu galimybę kurti užsienyje. Tai atveria kitokius kontekstus, leidžia iš vidaus pamatyti didžiuosius Europos teatrus, išmokti, kaip nepasiklysti jų labirintuose, ir pamatyti jų spektaklius.

Barbora Šulniūtė — I. Vyšniauskaitės nuotr.

Ar požiūris į scenografiją bei darbo specifika užsienyje ir Lietuvoje skiriasi?

Taip, vis dėlto skiriasi. Lietuvoje tam tikruose teatruose pastatyminės dalies, technikos ir videodepartamente yra įsisenėjęs toks „negalima, neįmanoma“ pelėsis, kuris dažnai lėtina procesus, verčia sukti galvą, kaip paaiškinti, kad tau tikrai reikia perpjauti tą mašiną perpus, ir dar įrodyti, kad tai techniškai įgyvendinama. Džiugina tai, kad šis pelėsis kvepia posovietinės kartos mentalitetu, o naujosios kartos atstovai kur kas labiau linkę į sklandų, tolygų ir horizontalų bendradarbiavimą. Tačiau tai tikrai ne konstanta, tarkim, Lietuvos nacionalinio dramos teatro pastatyminės dalies vadovas Darius Bastys yra tikrai vertas paminėjimo – esu jam labai dėkinga už profesionalumą ir gerumą.

Vokietijoje, kiek man teko susidurti, matau pagarbą ir kūrybiškumą, pastangas padėti realizuoti tai, kas sugalvota, – taip kuriama konstruktyvi darbinė atmosfera. Taip pat itin svarbi ir asistentų pareigybė, kuri daugumoje Lietuvos teatrų tarsi neegzistuoja. Labai viliuosi, kad artimoje ateityje tai pasikeis.

Dirbate ir scenografe, ir vaizdo projekcijų dailininke, taip pat kūrėte lėles ir kostiumus. Kaip įvaldėte šias skirtingas sritis?

Įdomu išbandyti skirtingas formas. Manau, tai galima palyginti su muzika: jei groji fortepijonu, nebus itin sudėtinga pradėti groti gitara, nes laikui bėgant įgauni tam tikrą muzikinį pajautimą. Taip pat ir su vizualiaisiais menais. Įdomu tai, kad kai kurios medijos ateina ir išeina, o kai kurios pasilieka.

Kaip profesija formavo jūsų asmenybę?

Esu labai dėkinga šiai specialybei, nes visų pirma ji mane įžemino reikalaudama konkretumo, sistemiškumo ir disciplinos, kuri vis tiek išlieka gan abstrakti ir laisva. Sunku patikėti, bet jau devinti metai ši profesija yra didžiulė ir svarbi mano gyvenimo dalis. Ir tik neseniai supratau, kad tai neturi ir negali būti tai, kam atiduodu visą savo energiją. Tai yra darbas, kurį myliu, o sekmadienį reikia ilsėtis. Dabar mokausi nuobodžiauti ir bimbinėti be tikslo, o ilgai nuobodžiauti yra kur kas sunkiau nei statyti spektaklį!

Kokią reikšmę jums turi teatras?

Teatras – mano gyvenimo dalis. Erdvė, kuri atspindi nuolatinę tapsmo būseną, o tai – vienas pagrindinių gyvenimo dėsnių: visada visur viskas kinta. Tai erdvė, kurianti gyvenimus ir pasaulius, joje galimos įvairios perspektyvos, ir jos atspindi visumą. Tai metatikrovė, auginama žmonių, kurie rezonuoja su ja tikėdami, kad tai įmanoma.

Atkelta iš 6 psl.

Kokios būtų pagrindinės šio satyrinio veikalo įgyvendinimo šiuolaikinio teatro kontekste režisūrinės nuostatos?

Senas, geras teatras (*juokiasi*).

Ar jums svarbi estetinė spektaklio forma? Ar spektaklio režisūros, aktorių vaidybos stilistika turės sąsajų su XX a. pirmoje pusėje susiformavusiomis dadaizmo, siurrealizmo meninėmis kryptimis?

Taip, svarbu. O kaip tai pasiekti? Bandome repetuodami.

Kokių lūkesčių kurdamas spektaklį turite spektaklio scenografui, kostiumų dailininkui, kompozitoriui?

Repetuojant kiekvieną spektaklį mes susitariame: ar radikalizuojame, ar šiuolaikiname... Šiuo atveju sakiau, kad jokių „ofisinių“ teatrų čia nebus. O muzika taip pat turėtų būti gimininga Eriko Satie muzikai. Jis juk buvo siurrealistas, kūręs kartu ir su Jeanu Cocteau.

Viename naujausių jūsų darbų – Sigito Parulskio „Ūbas caras“ – taip pat analizuojama valdžios tema, atskleidžianti Rusijos ir Putino režimo padarinius. Šiame kūrinyje valdo vaikai. Kas dar sieja šiuos du jūsų darbus, be esminio žodžio „valdžia“?

„Vaikai valdžioje“, man atrodo, irgi yra Vitraco šypsnys – per ūsą. Bet sutinku, jis gražiai skamba. Jeigu žodis „Viktoras“ reiškia tik vardą, tai „Vaikai valdžioje“ jau daug sako. Vaikai niekada tos valdžios nepaima, bet kartais atrodo, kad tikrai jie mus valdo. Tėvai keikia vaikus, bet taip yra, nes šie atskleidė jų melą. Sugriauti pasaulį ir sukurti kitą, dadaistinį – ir yra jų tikslas.

Kovo 2 d. Vilniaus senajame teatre parodytoje jūsų režisuotoje Vivaldi operoje „Juditos triumfas“ vėl riedėjo su Holofernu sugretinto Putino galva. Ar apibūdintumėte savo pastaruosius darbus kaip politinio teatro kūrinius? Kaip teatras gali veikti politines sistemas ir pažiūras?

Taip, be abejo, tai politinis teatras, bet jis bejėgis keisti realybę. Jeigu jis tai galėtų, tikro Putino galva jau seniai būtų nusiritusi. Ir nors tas darbas dažnai atrodo beprasmiškas, vis dėlto teatras kartais turi būti aštrus, žiaurus, politiškas, piktas, satyriškas ir t.t. Kovingas – kad ir juoku. Ir aš turiu tai padaryti, nors ir atrodo beprasmiška. Dar prieš dešimt metų Judita kirto Holofernui galvą, o šiandien, pasikeitus situacijai, Holofernas paverstas Putinu. Tenka svajoti apie kokią nors kitą Juditą, kuri tai padarys realybėje. Tai paprastas dalykas: jaučiu, kad teatras tą turi padaryti, ir tiek.

Tačiau teatras gali sustiprinti žmones: „Ne tik aš taip galvoju, bet ir teatras.“ Yra įvairių būdų paliesti širdį ar juoko receptorius. Iš to baisaus Putino galima tiesiog juoktis. Jį nužeminti juoku, „sumalti į miltus“ kitaip. Juokas šiuo atveju labai stiprus ginklas. Nuo Antikos laikų teatras yra rimta vieta, kurioje gali vykti panašūs dalykai. Tarkim, baigėsi graikų ir persų karas, atsirado Aischilo tragedija „Persai“ ir t.t.

Pagal LNDT inf.

Suspaustos visatos

Pokalbis su Jurgita Ludavičiene apsilankius parodoje „Kosmosas. Lemas. Juvelyrika“

Monika Krikštopaitytė

LNDM Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje (TDDM) atidaryta keliaujanti šiuolaikinės juvelyrikos paroda „Kosmosas. Lemas. Juvelyrika“, joje 97 menininkai iš Lenkijos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos, Suomijos, Australijos, Nyderlandų, Estijos, Ispanijos, Japonijos, Lietuvos „apmąsto kosmoso ir vieno ryškiausių XX a. rašytojų fantastų, futurologų, filosofų Stanisławo Lemo kūrybos sąsajas“. Paroda jau buvo pristatyta Gdanske, Vroclave (Lenkija), Mariaheidėje (Nyderlandai), toliau numatoma ją eksponuoti Vienoje, Londone ir Hjustone. Parodos Vilniuje proga kalbamės su jos koordinatore, ryškiausia juvelyrikos žinove ir kuratore Lietuvoje Jurgita Ludavičiene.

Peržvelgiant rengėjų informaciją vaizduotę užkabino tai, kad paroda vėliau keliaus į Hjustoną. Net pasiguglinu miestą tikėdamasi atpažįstamo vaizdo, bet suprantu, kad veltui. Kiekvienas turbūt turime galvoje po savo Hjustoną, kaip erdvę, sudarytą iš filmų vaizdų, garsų epizodų. Hjustonas praktiškai reiškia Žemę, namus, jei esi kosmose. Iškart nusipiešia palydovų paleidimo salės su daug jungiklių, astronautų treniravimo, įrangos gamybos, bandymų patalpos. Hjustone niekada nebuvau, tačiau turiu gana platų ir konkretų vaizdinį. Taip pat ir kosmoso. Keista. Nors jis kur kas paslaptingesnis, neaprėpiamesnis. Vis dėlto jau turbūt galime kalbėti apie šiokią tokią nusistovėjusią to begalinio dalyko ikonografiją. Kuriuose darbuose atpažinai tai, kas buvo tavo kosmosas?

Tikrai negalėčiau pasakyti, kad kosmoso tema man yra ar kada nors buvo artima. Nepaisant to, jaunystėje, kaip tikriausiai daugelis, skaičiau „Zenito“ serijoje leistus mokslinės fantastikos (kaip tuomet vadinosi) kūrinius apie keliones į kosmosą, keliones laiku, anabiozę, robotus, apie susidūrimus (draugiškus ir ne) su nežemiškomis civilizacijomis. Viena vertus, tikriausiai tuomet tai buvo tobulas eskapizmas – galimybė pabėgti nuo tikrovės taip toli, kur niekas tavęs tikrai niekuomet neras, kita vertus, tai atrodė taip svetima, kad norom nenorom žadino vaizduotę ir vertė spėlioti – o kas būtų, jeigu? Vis dėlto labiausiai mane ir tuomet žavėjo, ir dabar tebežavi tie kūriniai, kuriuose parodomas kosmosas, esantis labai arti mūsų ar netgi mumyse. Iki šiol pamenu spėlionę iš brolių Strugackių apysakos „Piknikas šalikelėje“, kad nežinomos kilmės karoliai iš Zonos, kabantys ant moters krūtinės, iš tiesų yra suspaustos visatos. Vienas menkas žvilgtelėjimas, įstrigęs labai ilgam, nes tai vis tas pats klausimas – o jeigu viskas yra ne taip, kaip mums atrodo? O jeigu kosmosas yra daug arčiau? O jei nehumanoidai jau seniai yra čia ir kontaktas seniausiai įvyko, tik mes nesugebėjome to atpažinti? Tas staigus įprastos realybės praplėšimas tikriausiai buvo ir tebėra tai, kas labiausiai intriguoja ir žavi. Atsakinėdama į šį klausimą staiga supratau, kad pavyzdys, kurį sugebėjau pasitelkti, kalbėdama apie kosmosą, vis tiek yra... apie juvelyriką. Matyt, mano atveju tai neišvengiama.

Kita vertus, iš kosmoso nusileidžiant į TDDM tikriausiai neišvengiamas ir santykio su Stanisławu Lemu apmąstymas. Lietuvių kalba turime tik mažą dalelę iš gausaus Lemo literatūrinio palikimo – tai „Nenugalimasis“, „Magelano debesis“, „Grįžus iš žvaigždžių“ ir, žinoma, garsusis „Soliaris“. Man atmintyje labiausiai įstrigo ne jis, o istorija, kaip astronautas grįžta iš ekspedicijos po daugiau nei šimto metų ir kaip tuomet atrodo mūsų Žemė – dalykai, kurie anuomet buvo neįsivaizduojami, o šiandien yra tapę kasdienybe, kaip holograminės reklamos ir panašiai.

Vis dėlto labiausiai man įsimena tai, ką galiu pačiupinėti, pamatyti, idealiu atveju – užsidėti ant savęs. Todėl ir šioje parodoje, nors labai daug dalyvių įkvėpimo sėmėsi būtent iš „Soliario“, man artimiausia yra kosminės kilmės medžiagų ir galimo kontakto idėja. „Bara Gwi“ – Ruudt Peters darbas, pavadintas pagal sprogimo bangą, kilusią po dviejų neutroninių žvaigždžių susidūrimo. Jo metu į erdvę buvo išmesta tiek aukso, kiek sveria Žemė. Mane tiesiog pribloškia tas faktas, tas kiekis, kurio negaliu suvokti. Arba Sławomiro Fijałkowskio žiedas iš meteorito, nukritusio XIX a. antroje pusėje Atakamos dykumoje. Arba kūriniai, kuriems panaudotos kosminės dulkės. Arba tie darbai, kuriuose parodoma, kad ir nedideliame kūrinyje gali slypėti ištisas idėjų kosmosas.

Gal tau yra žinoma, kaip ši šiuolaikinės juvelyrikos kolekcija buvo surinkta? Gal kažkas specialiai buvo kuriama? Ką išskirtum kaip parodos stiprybę?

Mano manymu, neabejotina parodos stiprybė yra jos koncepcija: viena vertus, paroda atsirado, kuratoriams siekiant sudominti šiuolaikinės autorinės juvelyrikos kūrėjus galimybe įsivaizduoti ir įpavidalinti ateitį – kvapą gniaužianti vizija, kai pagalvoju. Sutalpinti ateities viziją nedideliame objekte, priartinti prie žmogaus – man tai atrodo labai įkvepiantis projektas. Kita vertus, įdomus siūlomas būdas tai padaryti, susiejant tą ateities viziją su Lemo kūryba. Daugelis autorių surado asmeninių sąsajų su Lemo kūriniais, ne tik su „Soliariu“, bet ir su kitais, kurie mums nebūtinai labai gerai žinomi. Tačiau tai taip pat intriguoja – galima stebėti, kaip literatūroje žodžiais išreikštos idėjos randa atgarsį juvelyrikoje naudojamose medžiagose ir formose. Kiek žinau, šis projektas užgimė senokai, tai ilgai brandinta kuratorių idėja. Kadangi tarptautinė juvelyrų bendruomenė nėra labai didelė, garsas apie įdomius projektus sklinda greitai, menininkai ir kuratoriai nuolatos bendrauja. Kuratorius ir vienas parodos dalyvių Giedyminas Jabłońskis ėmė skleisti projekto koncepciją, kuri sudomino daug menininkų. Kaip ir kiekvienoje didelės apimties parodoje, dalis darbų buvo kuriami specialiai, kita dalis atsirado iš jau egzistuojančių kūrinių, ieškant bendrumų su parodos koncepcija.

Stanisławo Lemo kosmosas mano kartai labiau žinomas iš filmų bei spektaklio „Soliaris“, ir dailė semiasi čia įkvėpimo (Deimanto Narkevičiaus „Aplankant Soliarį“, 2007). Kaip manai, kodėl Lemas lieka toks aktualus, nors sukurta galybė naujos medžiagos apie kosmosą?

Manau, kad Lemas pasirinktas visiškai tikslingai ir kad tas pasirinkimas pasiteisino. Nepamirškime, kad parodos kuratoriai ir organizatoriai – lenkai, o Lenkijoje Lemas turi tikrai kultinio rašytojo statusą. Tai vienas svarbiausių mokslinės fantastikos autorių, išgarsinęs Lenkijos vardą pasaulyje, pasididžiavimo ir pagarbos objektas. Tačiau svarbu ir tai, kad jo kūryba išversta į daugiau nei 40 kalbų, vadinasi, dauguma parodoje dalyvaujančių menininkų nesunkiai rado savo santykį su Lemo kūryba. Bent jau „Soliarį“ yra skaitę tikriausiai visi. Taigi šio autoriaus pasirinkimas pasiūlė dalyviams ne tik galimybę nusikelti į kosmines erdves ar į Lemo pasaulį – jie galėjo įvaizdinti ir asmeninį santykį su Lemu: nukeliauti laiku į praeitį, grįžti į vaikystę ar paauglystę, kai skaitė fantastiką, ir prisiminti, kaip jautėsi ir ką galvojo anuomet. Kitaip tariant, pakeliauti po savo asmeninį kosmosą. Be to, juk geriausi kiekvieno literatūros žanro kūriniai, atmetus laikmetį, detales, kostiumus ir kitą anturažą, dažniausiai kalba apie bendrus dalykus: meilę, mirtį, susikalbėjimo su kitu ar Kitu galimybę. Taip ir Lemo knygos kalba universaliomis kategorijomis, kurios niekuomet nepraras aktualumo, net jei jose aprašomos detalės dabar gali atrodyti šiek tiek juokingos.

Man visi matyti kosmosai ir soliariai atrodo šalti, paslaptingi kaip pasąmonė, beoriai, tušti, o parodoje rodoma juvelyrika gana nuotaikinga, kartais lyg fantastinių filmų rekvizitas: dinozauras su ateivių kiaušiniais galvoje (Felieke van der Leest), spalvingas vėrinys su lošimo kamuoliu (Heidemarie Herb), įvairios gyvybės formos. Užtai labai nudžiugino makabriškai švytinčios Igorio Piekuro drobės „Berniukas ir dangus“ (1969) bei „Mėnulio užtemimas“ (1984), jos tarsi įvedė daugiau pusiausvyros. Kodėl tau norėjosi įtraukti šiuos darbus?

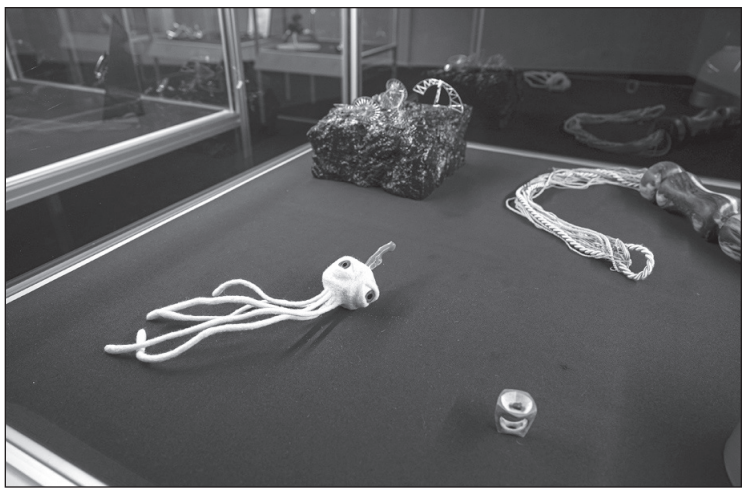

Ekspozicijos fragmentas

G. Grigėnaitės nuotr.

Visų pirma, kadangi Vilnius tapo viena iš šios keliaujančios parodos sustojimo vietų, o LNDM – parodos partneriu, man norėjosi, kad ta partnerystė neapsiribotų vien tiktai erdvės suteikimu ekspozicijai. Pradėjau galvoti, kas galėtų būti jungiamoji grandis, ir supratau, kad tuo metu, kai kūrė Stanisławas Lemas, pas mus irgi buvo menininkas, įvaizdinęs žmonijos domėjimąsi kosmosu, – Igoris Piekuras. Jo tapybos darbai „Astronomai“, „Berniukas ir dangus“, „Mėnulio užtemimas“ nutapyti XX a. 7–8-ajame dešimtmetyje. Tai laikas, kai (dar pamenu iš savo vaikystės) kosmoso užkariavimo tema skambėjo iš televizoriaus ekrano ir laikraščių puslapių. Laikas, kai skaičiau Jurijaus Gagarino atsiminimus (neįdomūs), mokykloje mokėmės apie šunį Laiką (visada buvo jo gaila) ir žiūrėjome Andrejaus Tarkovskio „Soliarį“ (apie ką jis, supratome gerokai vėliau). Laikas, kai žodžiai „Mir“ ir „Apollo“ – sovietų ir JAV kosmoso užkariavimo programos – buvo tapę mūsų kasdienybe. Todėl Piekuro tapybos darbai iš LNDM rinkinių šioje parodoje man yra kaip priminimas, kad visi anuomet buvome nukreipę žvilgsnius į dangų. Ir kad autorinė juvelyrika gali atspindėti tas pačias problemas, emocijas, siekimus bei mintis kaip ir tapyba ar skulptūra – niekuomet nepavargstu to tvirtinti, ir šįkart pasitaikė puiki proga tai parodyti.

Parodos pavadinime yra formuluotė – juvelyrika, ir ji, žinoma, turi būti suprasta labiausiai išplėstine prasme. Nes rodoma nebūtinai tai, ką gali dėti prie kūno, nors yra ir segių, ir to, ką galėtum pavadinti karoliais, ir pan. Galima sakyti, kad dalis kūrinių yra mažoji plastika. Prie jų per temą prisijungia įžymiojo Stelarco performanso videomedžiaga, kur jis savo kūną pratęsia mechanizuota įranga, dar tapyba, tiesa, vienoje drobėje yra emalio. O dar teleskopas, šviestelentė su švytinčiu portretu. Kadangi tu turbūt daugiausia apie juvelyriką žinai ir galvoji, kurdama tas nuostabias metalo, gintaro, emalio ir kt. parodas, bienales, kaip manai, kada juvelyrikos terminas dar reikalingas, o kada jau trukdo? Kokios jo savybės vis dar turi praktinio (kuratorinio) potencialo? Ar tai labiau susiję su masteliu ir meistriškumu miniatiūroje (įskaitant idėjas, žinoma)?

Palietei problemą, kuri kol kas neturi sprendimo, – turiu galvoje terminiją. Juvelyrika savo pavadinimu atsineša daugybę konotacijų, kurios dažnai būna klaidinančios. Kaskart tenka žiūrovams aiškinti, kad šioje parodoje neras deimantų, perlų, safyrų ar aukso. Būna, kad jų atsiranda, bet šiuolaikinėje autorinėje juvelyrikoje tai tikrai nėra būtina sąlyga. Kaip vadinti tai, ką matome šioje parodoje? Daugeliu atvejų tai nėra juvelyrika griežtąja prasme. Lygiai tą pačią problemą turi ir kitos kalbos: egzistuoja daug pavadinimų – šiuolaikinė juvelyrika, autorinė juvelyrika, tiriamoji juvelyrika, konceptuali juvelyrika, bet iš tiesų nė vienas iš jų nėra visapusiškai tenkinantis. Dar labiau klaidina lietuviškas žodis „papuošalas“, iškart implikuojantis dekoratyvumą. Papuošalas turi puošti, antraip kam jis apskritai skirtas? Todėl suprantama, kad žiūrovas suglumęs žiūri į objektus, padarytus

Nukelta į 9 psl.

Annichilō

Eglės Petrošiūtės ir Liudvikos Sonios Koort paroda „Sounds Like a Silver Teaspoon“ LDS meno erdvėje „Medūza“

Brigita Zobarskaitė

Meno erdvėje „Medūza“ nuo kovo pradžios veikianti paroda „Sounds Like a Silver Teaspoon“ („Skamba lyg sidabro šaukštelis“) užmezga dialogą su erdvės samprata ir metafiziniu gamtos virsmu mumyse. Jaunosios kartos menininkės Eglė Petrošiūtė bei Liudvika Sonia Koort šioms idėjoms įgyvendinti pasitelkia skulptūrą, instaliacijos fragmentus, videomeną, objektų medžiagiškumą ir garsą. Ypač svarbus parodos erdvėje niuansuotas garso ir šešėlių žaismas, kuriantis daugiasluoksnius prasminius ryšius tarp žiūrovo vidinio monologo, parodą inspiravusio teksto ir kosminės gamtos idėjos.

***

Turbūt vėl pasimečiau. Ar aš čia, o gal aš ten? Nežinau... Pažvelk ten, aš visur, bet šičia yra ten. Ar tai tikra? Bet tada kur yra tikroji aš po visko? Girdžiu gi savo balsą.

Eglė Petrošiūtė ir Liudvika Sonia Koort, „Sounds like a Silver Teaspoon“, parodos vaizdas. 2024 m.

J. Sako nuotraukos

Greičiausiai nėra tikrosios manęs. Turbūt tai viskas. Ar aš egzistuoju sąmonėje tik tų žmonių, kurie išpažįsta mano egzistenciją? Bet kaip apie šią mane, kurią aš girdžu kalbančią čia ir dabar, jos balsą? Tai aš, ar ne?..

Galbūt aš kosminė sandara – gerai organizuotas architektūrinis ansamblis. Brėžiu linijas erdvėje, po savęs palikdama sidabrinį aidą. Kartais apsvarstau: galbūt aš tik fizikinis reiškinys – reakcija, kurios metu dalelė ir antidalelė susiduria ir išnyksta, išskirdama energiją. Viskas yra įsivaizduojama mano esybės nuoskila, net ir varganiems fizikos dėsniams nepaklūstanti esu aš.

Sapnavau pasaulio galą, ten iš manęs atplėšė šešėlį. Dalį manęs, kurios net nežinojau, kad man reikėjo. Be šešėlio netekau dalies esybės. Atsiminimai blunka, mirksi žaižaruojančios sidabrinės šviesos, girdžiu tolumoje savo balso aidą. Bet nesu tikra, ar ten aš.

Galgi esame tik objektai, paprasčiausi daiktai, kurie tarnauja tik kaip atminimas to, kas buvo, – tiems, kas bus. Kartais rodosi man – aš taip arti daiktų, kad tik man jie turi prasmę. Bruka savo ypatingą svarbą.

Atrandu jį iš naujo – savo šešėlį. Atpažįstu tą vietą, nepaisant jos nenumaldomo poreikio keistis. Aš irgi trokštu pasikeisti. Duplikacijos vyksmas, šimtai versijų menamos manęs, egzistuojančios turbūt tik kitų sąmonėje.

Atrandu jį šviesos blikuose, ambientiniuose garsuose, baltų sienų ropalijose. Viskas skamba kaip sidabrinis šaukštelis. Net atplėštas nuo manęs, jis kaskart randą tikrąją mane. Apipina grandinėmis kūną,

Liudvika Sonia Koort, „Sala“. 2024 m.

plukdo vis gilyn ir gilyn. Tik kad tos grandinės gličios ir lipšnios... Medūzos čiuptuvai.

Paroda veikia iki balandžio 6 d.
LDS meno erdvė „Medūza“
(Šv. Jono g. 11, Vilnius)

Atkelta iš 8 psl.

iš medžio šakų, kerpių, stiklo šukių, ašutų ar plaukų, ir juose ieško puošybiškumo. Tuomet terminai „juvelyrika“ ir „papuošalas“ tikrai nebepadeda, o trukdo. Man kur kas labiau patinka terminas „objektai kūnui“, nes tai geriau apibūdina šiuos kūrinius, kuriuose dekoratyvumo nėra nė pėdsako.

Be to, tai apibūdina, mano galva, esminį tokio tipo kūrinių bruožą: jie turi turėti santykį su kūnu. Nebūtinai turi būti pritaikomi tiesiogiai, tačiau kūnas turi būti numanomas, kūnas juose ar greta jų turi egzistuoti bet kokiu pavidalu. Kaip tik todėl savo kuruojamose parodose vengiu juvelyrinių objektų, nes man atrodo, kad tai jau kita – mažosios plastikos – sritis. O mažoji plastika yra skulptūra, tegul ir mažo formato, kuri su žmogaus kūnu turi visiškai kitokio pobūdžio santykį. Taigi man juvelyrika susijusi būtent su žmogumi, jo kūnu ir su tuo, ką prisileidžiame arčiausiai savęs. Juk šiuolaikinė autorinė juvelyrika – ir idėjų, pažiūrų atspindys, išreikštas labai mažu masteliu, tačiau įkūnijantis kažką, kuo mes tikime, kas mums artima. Išties, pagalvok, juvelyrika yra artimiausias menas. Toks artimas, jog kartais leidžiame jam tiesiogine prasme perverti savo kūną, – turiu galvoje kad ir auskarus. *Ars proxima*, jei vadintume lotyniškai. O juk Kentauro Proksima yra raudonoji nykštukė, žvaigždė, artimiausia Saulei (netikėtai išniro dar viena kosminė sąsaja).

Pagalvoju, kad tokie smulkūs, specifiniai kūriniai be kuratorių darbo būtų paprasčiausiai pamesti, todėl nuoširdžiai džiaugiuosi, kad Lietuvoje esi tu ir mokai mus pažinti, pamėgti mažąją plastiką. Man ji kartais primena įmantrius žaislus, kurie atgyja, kai kas nors į juos žiūri, gilinasi, atveria vaizduotę.

Kiekvieną kartą, pristatydama autorinės juvelyrikos parodą, susirinkusiems sakau: čia eksponuojami (sakykim) 72 kūriniai. Jie visi sutelpa į kokias penkias vitrinas, mes stovime nedidelėje erdvėje. Bet jeigu tai būtų 72 skulptūros, joms reikėtų didelės erdvės, praktiškai parko, ir visi sakytų – kokio neaprėpiamo dydžio paroda. O juk vienam juvelyrikos kūriniui sukurti dažniausiai reikia ne mažiau laiko ir tikrai ne mažiau minties darbo, nei skulptūrai. Tai labai specifinė sritis, bet labai įtraukianti, kai pradedi į ją gilintis. Kartais nuvedanti net į kosmosą ir jau tikrai visuomet – primenanti, kad kosmosas gali slypėti bet kur, svarbu užfiksuoti tą momentą, kai netikėtai įtrūksta įprastinė realybė ir pasikeičia žvilgsnio trajektorija. Ir tą kosmosą gali visuomet turėti su savimi.

Ačiū už pokalbį.

Organizatorius: Vroclavo Eugeniuszo Gepperto meno ir dizaino akademija

Partneris: Lietuvos nacionalinis dailės muziejus

Kuratoriai: Giedymin Jabłoński, Agata Danielak-Kujda

Paroda veikia iki balandžio 7 d.
Taikomosios dailės ir dizaino muziejus (Arsenalo g. 3, Vilnius)

Žmogaus veidas – žvėries nasrai

Atkelta iš 1 psl.

priklauso vienam, kaip ir Vilučio sukurtame ekslibrise, – jų jungiamoji grandis yra skritulys. Atrodo, tik priliesk šį konstruktą pirštu, jis ims svyruoti lyg švytuoklė, tačiau išlaikys balansą ir nenukris kažkur į baltą kūrinio prarają, kaip ir gyvenime balanso siekiantis žmogus. Balanso pojūtį kompozicijoje taip pat išryškina ir dviejų opozicinių galvų in ir jang simbolio principas: viena galva tampa kitos negatyvu, galėdamos sulieti savo formas į vienalytę viršutinę.

Kitas kūrinys, nurovęs stogą, – „Didelė parašiutininkė“. Frazė, apibūdinanti mano reakciją į kūrinį, neatsitiktinė, stogas-galva iš tiesų buvo nurauta. Prie parašiutininkės galvos pritvirtintas parašiutas pasisavino jos kūno dalį ir nuskrido – nurovimą nuo kūno mena kaklo krašte likę netolygūs audinių įplyšimai. Kur nuskrido? Į sunkiai žodžiais įvardijamą ir pajuntamą būseną, kurią išryškina stiklinės akys ir sustingusi mimika, o kasdienį gyvenimą mena tik kasos, papuošalai ir įplyšę audiniai. Lakoniškas kūrinio apibūdinimas, tačiau jį pamačiusi nuotaiką pajaučiau iškart.

Įžengus į dešiniąją pusę akis pasitinka ritmiška porcelianinių indų eilė. Didesni – balti cilindrai, kuriuose sutalpintos smulkios figūros, o mažesni tarp jų – įvairiaspalvių fonų. Priešingoje salės pusėje iškabintos šių cilindrų išklotinės – Vilučio bendradarbiaujant su „Smells like spells“ kurti piešiniai, paremti įvairių pasaulio kraštų užkalbėjimais. Dešinioji galerijos dalis tampa kairiosios opozicija – indams skirti vaizdai yra priešprieša sukurtiems iš juodų ir baltų dėmių. Šie piešiniai – smulkūs, juvelyriški, polichromiški, su auksiniais akcentais. Greta kiekvieno didesnio indo yra mažesnis, turintis nebe baltą foną, o užpildytą ryškia spalva. Ir piešiniai, nors jų elementai ir atsikartoja, tarpusavyje skiriasi tam tikrais niuansais. Atrodo, kad mažesnysis yra paslaptingesnė, šelmiškesnė dalis.

Kad pamatyčiau visą parodą, reikėjo palipti dar aukščiau. Trečiojoje erdvėje iškart pasitinka patalpos gale apšviesta skulptūra „Žmogus“ ir keleto pastarųjų metų menininko grafikos kūriniai. Čia viskas vėl kitaip nei kitose dviejose erdvėse – žaidžia juoda ir balta, tačiau tai nebe vientisos dėmės, o plonomis linijomis kuriamas vaizdas. Iš toliau jos sudaro tonines plokštumas, tačiau pažvelgus iš arti potėpių linijos mirga, kurdamos šešėlius ir šviesą.

„Aklas pyktis“ – vėl žvilgsnis giliau. Įmantriuose tušo linijų vingiuose susiformuoja trys galvos. Didžiausia ir pati kraupiausia yra akla – jos akies vietoje juoduoja akiduobė. Iš tamsaus kūno išnyranti ranka baigiasi ne plaštaka, o kita galva, na, o ši, atrodo, jau turi ir plaštaką, laikančią trečiąjį asmenį. Žvelgdama į kūrinį negaliu negalvoti apie id, ego ir superego. Išsivėpusia burna, aklas id, kurį priešais užstoja tvirto stoto apribojantis superego, neleidžiantis aklam pykčiui prasiskverbti iš žmogaus minčių sūkurio. Šias mintis tęsia kiti vaizdiniai, kuriuose vyksta „Baimės iš savęs išpaišymas“, „Gyvulio iš savęs išpaišymas“, „Metamorfozė“, „Žvėries valgymas“, kuriame puotaujančio sparnuoto žmogaus veidas tampa panašus į jo valgomo žvėries nasrus...

Nors parodos anotacija yra Dešinėje galerijos pusėje, pirmą žingsnį galima žengti bet kuria kryptimi. Kiekvienoje iš jų pasitiks Mikalojaus Povilo Vilučio įvairiapusė kūryba – atnaujinti praeito amžiaus kūriniai, pristatyti pastarųjų metų darbai, apsupantys ne tik dėmėmis ir linijomis, bet ir mintimis apie žmogų, jo būtį ir jausmus.

Paroda veikia iki balandžio 6 d.
Vilniaus grafikos meno centro galerija „Kairė–dešinė“ (Latako g. 3, Vilnius)

Tyla prieš audrą

Donatos Minderytės paroda „Vaizdinis vertimas / Jump Cut“ galerijoje „Vartai“

Eglė Ulčickaitė

Jeigu egzistuoja absoliuti tyla, ji turėtų būti kurtinanti, todėl ir siaubinga. O kartais tyla baugina vien dėl to, kad žinai, jog tuoj kažkas įvyks, jog ji tuoj išvirs į kažką sau priešinga. Būtent triukšmo, kaip tylos, ir tylos, kurios negali tverti, metaforomis tapytoja Donata Minderytė įveda skaitytoją į savo ką tik apgintą meno daktaro tyrimą „Vaizdinis vertimas“. Jame siekiama užtildyti vaizdus, telkiantis stingulio mediją – tapybą.

Minderytės meniniame tyrime išskleidžiamas kūrybinis procesas su visais užkulisiais, per kuriuos atsiskleidžia pagrindinio probleminio klausimo esmė – kaip kinta vaizdo prasmė ir reikšmės jam keičiant mediją. Šiam procesui nusakyti ji pasitelkia vertimo sąvoką, kuri, neabejoju, įsitvirtins bent jau lokaliame vizualiųjų menininkų rate.

Galima sakyti, menininkas šiandien vien tik verčia. Vertėjauja tarp medijų, tarp originalų ir jų postprodukcijų, tarp asmeninės ir kultūrinės ar istorinės atminties etc. Kita vertus, menininkas visada vertėjavo. Tiesą sakant, argi ne vertimu grįsta visa mūsų kultūra? Vizualieji menai, o ypač tapyba, jau net *pasiklydo vertime*. Minderytė darsyk imasi permąstyti ne tik tapybos – archajiškiausios iš meno formų – šiandienį pavidalą, bet ir mūsų pačių suvokimo formas bei jų ribas. Ji užduoda pirmiausia pačiam kuriančiajam kylantį belaikį komplikuotą ir daugiasluoksnį klausimą: ką, kaip, kodėl aš šiandien verčiu ir ką tai atskleidžia apie kultūros lauko kismą bei mūsų savivoką? Tam ji pasitelkia dvi kalbas – tapybos ir žodinę.

Tapyba yra savita kalba. Minderytė nagrinėja, kaip skamba šia kalba pasakyti originaliai kitomis kalbomis sukurti bei kontekstu aplipę vaizdai. Taigi ji išmėgina neretai apropriacijos ar postprodukcijos metodus besitelkiančios šiuolaikinės figūratyvios tapybos galimybes. Arba, interpretuojant jos žodžius, ieško minėtų metodų naudojimo inercijoje atsidūrusios tapybos ribotumo išdavų. Tačiau čia susiduriama ne tik su vaizdo vertimo iš vienos regimosios medijos į kitą problemiškumu, bet ir su visa tai apgaubiančia žodine kalba. Autorei plėtojant projektą paaiškėja, kad vizualus atpažįstamumas sunkiai beatplėšiamas nuo jo įžodintų, kanonizuotų formų. Pati Minderytė pabrėžia, kad šio meno projekto plėtojimo laiku sukurti paveikslai tapo tikromis pinklėmis žiūrovui: „[...] be lydinčio teksto jie gali neatlaikyti šiuolaikinei tapybai užkrauto intelektualinio svorio.“[1] Ir nors būtent tekstas leidžia išskleisti paveikslų kontekstą, kas šiuo atveju ir tapo vadinamąja tiriamąja meno

Donata Minderytė, „Baltas kvadratas“. 2020 m. L. Mykolaičio nuotraukos

projekto dalimi, vis dėlto jis priverčia Minderytę prieiti prie išvados, kad „visiškai nutildyti kontekstą, atsikratyti konotacijų ir kalbėti tik apie pačią tapybą neišeis“.[2]

Kita vertus, juk būtent čia išryškinama toji kita, interpretacijų lauką atverianti tapybos pusė, išlaisvinanti vaizdą nuo vienareikšmių ir nekintamų prasmių. Remiantis Arvydu Šliogeriu, paveikslas yra nuoroda į begales prasmių, skirstytinų į keletą masyvų (techninį, istorinį, literatūrinį, teorinį).[3] Tad svarbu ne tai, kad neįmanoma kalbėti tik apie pačią tapybą, o tai, kad šiandien kontekstas žvelgia į paveikslą pro asambliažišką visų minėtų masyvų prizmę. Tik kyla klausimas – ar tokia kakofoniška šiandienio mąstymo natūra, nors atrodytų išsiplėtusi ir atvira, vis dėlto paradoksaliai neapriboja ne tik kūrėjo, kūrinio, bet ir paties suvokėjo? Kitaip tariant, atviras lieka klausimas, ar iš anksto žinomas su vaizdu siejamas kontekstas leidžia išplėsti vaizdo ribas, ar kaip tik jas apriboja.

Anot Walterio Benjamino, vertimas turi pratęsti originalo gyvavimą, kartu jį patobulindamas, o ir išplėsdamas verčiančiojo kalbą.[4] Tad klausčiau: jei vertimas menkai tepratęsia originalo gyvenimą, negebėdamas jam suteikti naujesnio pavidalo, gal tai tiesiog demaskuoja paties originalo neišverčiamumą, nes jokio originalo net ir nėra? Minderytės atliktas meninis tyrimas netiesiogiai atskleidžia, kad galbūt kai kurie medijuoti vaizdai, pavyzdžiui, kino kadrai, tėra kartočių kartotės, apgaulingai įpainiojančios į užburtą besikartojančių reikšmių pamėklių ratą, iš kurio ištrūkti jei ir įmanoma, tai nebent visa tai ištraukiant akivaizdybėn. Būtent taip traktuočiau kai kuriuos Minderytės paveikslus, kuriuose tapomi vaizdai, anot jos, neišlaiko pirminio konteksto nutildymo, juos verčiant, testų. Šis meno projektas siūlo mintį, kad galbūt tariamas, todėl ir neišverčiamas, originalas tėra gyvas numirėlis, kuriam, idant suteiktų gyvasties, būtent žodiniai burtai nebeveikia. Žvelgiant į Minderytės paveikslus atsietai nuo tiriamojo teksto, vis dėlto siūlosi mintis, kad žodinės kalbos performatyvus charakteris neretai priverčia ją pačią prasmegti neįvykstamumo plyšiuose, kurie vaizdinės kalbos ir jos vertimo atveju gali *regėtis* labiau kaip tramplinai.

Vaizdinio vertimo metodui patikrinti Minderytė atlieka keletą skirtingų testų. Pirmu atveju pasitelkiami pačios fiksuoti vaizdai iš asmeninio archyvo (nuotraukos, video stopkadrai) – jie sklandžiausiai verčiasi ir labiausiai pasiduoda užtildomi. Gal todėl, kad labiausiai prisodrinti tiesioginės patirties, kuri, nors išblunka, bet tebeaidi. Antru atveju – tai sustabdyti kadrai iš ikoninių kino filmų. Jie pasiduoda verčiami, bet nesileidžia būti užčiaupiami. Ir nors pačiai tapytojai jų kalba pasirodo abstrakti, žiūrovas ją abstrahuoja sunkiai. Galbūt todėl, kad jokio subjektyvaus santykio su tais vaizdais niekas neturi, nes jie universalizuoti, patys tėra abstrakcija arba, Šliogerio žodžiais, – tie vaizdai maksimaliai prasmingi, tačiau visos jų prasmės yra anonimiškos asmeniškam patyrimui.

Tai iš dalies taikytina ir trečiam – rožių motyvo – atvejui, kuris Minderytės meno projekte priverčia pasirodyti banalumo sąvoką. Rožė pati savaime nėra banali, kaip ir, bent jau man, Minderytės tapyti rožių portretai. Juose, pirmiausia, regiu daug tapybiškumo – pačios tapybinės plastikos grožio. Šis motyvas man neatrodo banalus ir todėl, kad jį priskirčiau prie bet kurių gamtos *daiktų savaime* kategorijos. Man antrinti vėl telkiuosi Šliogerį: „yra bent vienas žmogus, kuriam [...] banalybės ir tautologijos neatrodo nei banalios, nei tautologiškos. [...] Tas žmogus – tapytojas. [...] Ir kiek reikia sunkaus darbo, [...], kad padarytum tokį banalų ir elementarų dalyką: kad sudvejintum tautologiją, kad paveikslo plokštumoje dar kartą konstatuotum elementaraus daikto elementarią būtį, kad pakartotum elementaraus daikto elementarią formą, kad iš paveikslo vėl prabiltų elementari paties paprasčiausio daikto prasmė. [...] [P] irmapradė daikto būtis tapytojui niekada nėra tautologija ar banalybė.“[5] Įdomu, ar pačiai Minderytei jos tapytos rožės išties regisi banalios, ar šį regos aptirpimo įspūdį sukelia vien išorinis, vadinamasis šiuolaikybės primestas *intelektualinis svoris*?

Na, ir ketvirtasis, mano pačios išskirtas testas, – tai projekto vėlyvesniame etape kurti vaizdiniai koliažai. Jie sujaukia žiūrovo suvokimą, nes vienu metu ir tyli, ir nuožmiai čiauška įsivaizdavimu, kad kažką čia atpažįsti. Šio *trikalbio* vertinio atveju pirmiausia demaskuoji pats save. Regis, šie paveikslai geriausiai apibendrina patį meno projektą.

Fotografinius ar sustabdytus video / kino kadrus Minderytė traktuoja kaip grynas formas, kaip modelius tapybos darbams kurti. Tai nusako absoliučiai intuityvų ir asmenišką, netgi savanaudišką santykį su (kartais – visiems priklausančiais) vaizdais: „[...] galbūt rasiu, kas sujaudins mano akį taip, jog bus verta tai nutapyti.“[6] Manau, ši mintis svarbi, ja akcentuojama, kad kūrybinis stimulas pirmiausia kyla ne iš kokio nors vaizdo turinio, o iš jo formos, pasiūlančios kūrybinės idėjos viziją. Minderytei tie vaizdai tarsi išsivaduoja nuo siužeto – nutyla. Ir šią tylą ji nori pernešti, įkurdinti ir užkonservuoti potėpiuose ant drobės. Nors skirtingų testų atvejais laikomasi tos pačios vertėjavimo strategijos, tampa akivaizdu, kad istoriškai susikaupęs viešų ir gerai žinomų vaizdų įkalbėjimo svoris, tarsi inkaras, ne visada leidžia išplaukti į naujų reikšmių vandenis. Bet, darsyk, man regisi, kad Minderytė čia būtent demaskuoja ir netgi įžūliai išviešina pačių fotografijos ar kino regimybių ribotumą: jų principas – sustabdyti, uždaryti nekintamoje reikšmėje, siužete, kuris gal išties niekad neįvyksta. Štai tapyba čia, neigdama tai, ką vaizduoja, t.y. neapsimesdama jokia natūra – originalu, – atveria autentiško asmeninio santykio galimybę, kas būtent leidžia siekti savo pačios išplėtimo, atnaujinimo. Paveikslas nėra tai, ką jis vaizduoja, jis tėra imitacija, gebanti, idealiu atveju, kelti probleminius klausimus. O ir pastaruosius – ne apie tai, kas vaizduojama, bet apie visa tai, kuo pats tas vaizdas tiesiogiai *nėra*. Taigi įdėmiau žvelgiant skaidrūs Minderytės paveikslų paviršiai leidžia pamatyti daug vaizdo dugne susikaupusių drumzlių.

Geras vertimas yra permatomas, neužstojantis originalo, bet tuo pat metu jame girdėti originalo aidas, sakytų Benjaminas[7]. Minderytės meninis tyrimas tiek metaforiškai, tiek tiesiogiai turi šį perregimumą. Jos tekstas parašytas sklandžia, vaizdinga kalba. Pasakojimai įtraukia, kelia empatiją. Asmeninės

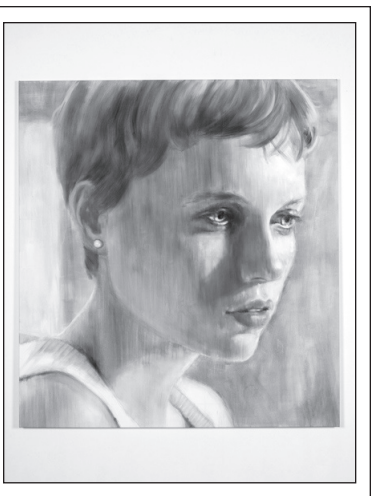

Donata Minderytė, „Ekrane verkianti moteris“. 2024 m.

Donata Minderytė, „Kojų tatuiruotės“. 2020 m.

patirties vertiniai tekste – labiau vizualūs nei žodiniai. O tapybą galima apibūdinti kaip tylą prieš audrą. Tapoma apgalvotai ir užtikrintai (nors tekste ir išduodama, jog būna nesėkmių), vietomis subtiliai skaidant toną ir spalvą, o vietomis veik nihilistiškai dengiant lokalines dėmes, kurios ir težymi tą paviršiaus plokštumą, – tiesiogiai teigiant, kad nieko už to paviršiaus ir nėra, nieko jis nežymi. Čia, matyt, ir išsipildo tyla. Gal Minderytė sufleruoja savo paveikslų žiūrovams, kad kaip tik tai ir yra pagrindinis tų nenutildomų vaizdų kontekstas?

Apibendrinant – pats vertimo veiksmas yra nukreiptas į norą suprasti. Šiuo atveju Donata Minderytė nuveikė milžinišką vertėjavimo darbą. Man regis, apie *originalus* ji atskleidė kur kas daugiau nei pati įvardijo žodine kalba. Daug kas lieka tapybos stingulyje. Ir ne visą šiame stingesyje sugautą šurmulį reikia išsyk atpalaiduoti. Audra ateina savu ritmu ir su savomis taisyklėmis, taigi ir tyla – nelygu tylai. Jos diapazonas ir pavidalai teoriškai turėtų prilygti triukšmo variacijoms. Viskas priklauso nuo to, kaip traktuosim, kas ką užgožia.

Paroda veikia iki gegužės 17 d.
Galerija „Vartai“ (Vilniaus g. 39, Vilnius)

---

[1] Donata Minderytė, *Vaizdinis vertimas: Meno daktaro disertacija*, Vilnius: Vilniaus dailės akademija, 2024, p. 148.
[2] Ten pat, p. 152.
[3] Arvydas Šliogeris, *Daiktas ir menas: du meno kūrinio ontologijos etiudai,* Vilnius: Margi raštai, 2017, p. 118–125.
[4] Walter Benjamin, *Nušvitimai: Rinktinė*, Vilnius: Vaga, 2005, p. 129–130.
[5] Arvydas Šliogeris, op .cit., p. 122–123.
[6] Donata Minderytė, op. cit, p. 98.
[7] Walter Benjamin, op. cit., p. 136.

Sutrikę režisieriai ir herojai

Lietuviškos „Kino pavasario“ premjeros

Ilona Vitkauskaitė

Nacionalinio kino geografija sparčiai plečiasi. Tai akivaizdu ir iš „Kino pavasario“ lietuviškų filmų premjerų programos, kurioje net trys bendros gamybos filmai. Vienas jų – jau ne vieną festivalį apkeliavę „Kaimiečiai“ („Chłopi“, Lenkija, Serbija, Lietuva, 2023), taip pat du latvių istoriniai filmai – Dāvio Sīmanio „Marijos tyla“ („Marijas klusums“, Latvija, Lietuva, 2024) ir Ilzės Kungos-Melgailės „Mano laisvė“ („Mana brīvība“, Latvija, Lietuva, 2023). Programoje ir du dokumentiniai – Artūro Jevdokimovo tarp Sakartvelo, Danijos ir Lietuvos kurtas „Kalėdų eglutės gyvenimas ir mirtis“ (Lietuva, Danija, Sakartvelas, 2023) bei Eimanto Belicko „Karta.EU“ (Lietuva, 2024). Iš visų programos filmų „Mano laisvė“ ir „Kaimiečiai“ – stipriausi. Abiejų dokumentinių filmų kūrėjai nesuvaldė medžiagos, todėl rezultatas išėjo labai padrikas, o Sīmaniui, atleiskite už gyvenimiškus patarimus, apskritai vertėtų keisti profesiją.

Labai nevyniojant į vatą, „Marijos tyla“ – tai toks latviškas Donato Ulvydo „Emilijos iš Laisvės alėjos“ ir Mariaus Markevičiaus „Tarp pilkų debesų“ atitikmuo. Aišku, gal kažką galėjo suklaidinti tai, kad filmas rodytas Berlyno kino festivalyje, pelnė Ekumeninės žiuri prizą, tačiau „Marijos tyla“ pramuša visus dugnus. Režisieriaus tikslas, regis, vienas – parodyti, kokia kloaka yra Rusija (nors filmo veiksmas vyksta 4-ajame dešimtmetyje, vedamos aiškios paralelės su dabartimi). Tik išlipus iš traukinio tave apvogs ar nusitemps koks pareigūnas, nei kanalizacija, nei šviestuvai gatvėje neveikia, maisto nėra, žiema nesibaigia, bet kada gali pasirodyti neaiškaus plauko uniformuoti vyrai ir pareikalauti silkės (!).

Pagrindinė filmo veikėja – garsi latvių aktorė Marija Leiko (Olga Šepicka-Slapjuma), sukūrusi ne vieną įsimintiną vaidmenį Vokietijos teatruose ir filmuose. Ji atvyksta į Sovietų Sąjungą ieškoti dukters ir sužino, kad ši mirė gimdydama. Dėl anūkės dokumentų, aktorinių ambicijų ir užgimusių ar atgimusių jausmų čekistui Jėkabui Peterssui (Artūrs Skrastiņš) moteris lieka Maskvoje. Sīmanis Leiko rodo kaip tipinę kankinę (net vainiką ant galvos uždeda), kuri visiškai nesigaudo aplinkoje, dalyvauja čekistų orgijose, tačiau galiausiai praregi, yra žiauriai kankinama ir nužudoma. Juokingiausia, kad Olgos Šepickos-Slapjumos veidas dėl botokso injekcijų sunkiai juda, net ir sadistiškų kankinimų scenose. Žodžiu, žiūrėdama filmą vis negalėjau išmesti iš galvos minties, kad tai parodija. Tuo labiau kad kiekviena scena – įrodymas, jog Sīmanis negeba dirbti nei su aktoriais, nei su erdve. Tad gal Sīmanio režisūrinis neišmanymas Berlyne buvo suvoktas kaip Brechto „susvetimėjimo efekto“ versija arba labai specifinė latvių kino tradicija?

Debiutinio Ilzės Kungos-Melgailės filmo „Mano laisvė“ herojės Alicijos (Ērika Eglija-Grāvele) prototipas – lenkų kilmės žurnalistė, politikė ir vienas ryškiausių Latvijos nepriklausomybės judėjimo balsų Ita Kozakeviča. Tačiau filmas paremtas ne tik Kozakevičos gyvenimo istorija, apimančia konkretų laikotarpį (1988–1990 m.), bet ir epizodais Liaudies fronto biure, kurie tiksliai atkurti pagal posėdžių protokolus. Panašiai filme pristatomoje bohemiškoje rašytojų aplinkoje matome visą būrį personažų, kurie, nors dažnai neįvardyti, yra sukurti pagal realius prototipus. Matyt, geriausiai atpažįstamus patiems latviams.

„Mano laisvės“ centre – klasikinis konfliktas tarp asmeninio ir viešojo gyvenimo. Alicijos vyras (Darius Meškauskas), matematikos profesorius, susaistytas santykiais su čekistais, o pačią Aliciją persekioja abejonės, ar verta aukoti šeimos gerovę dėl Latvijos liaudies fronto idealų. Greta šių temų ryškios mizanscenos, leidžiančios įsijausti į vėlyvojo sovietmečio inteligentijos virtuvių pokalbius ar „baliukus“, taip pat sudalyvauti Liaudies fronto diskusijose. Tiesa, šiuose epizoduose Alicija lieka antrame plane, todėl istorinė tikrovė dar labiau susvetimėja. Filmo kūrėjai kandidatavimą į SSRS liaudies deputatus pavertė asmeniškesniu, nes Alicijos užduotis – užkariauti Daugpilio fabriko darbininkų širdis (tai bene įdomiausia filmo scena, kurioje galima bent kiek geriau suprasti Alicijos politines pažiūras; ji nėra tik stebėtoja, bet veikia). Tačiau paralelinė siužetinė linija apie Alicijos pastangas išgelbėti įkalintą lenkų baleriną yra balastinė ir neaiški.

Regis, Ilzė Kunga-Melgailė bandė parodyti įvairias herojės puses – politikę, šiek tiek feministę, mylinčią ir dilemų kankinamą moterį, tačiau susidaro įspūdis, kad vidinis herojės pasaulis taip ir nebuvo atskleistas. Apskritai Aliciją dažniausiai matome kur nors sėdinčią, susirūpinusią ir rūkančią arba traukiančią lenkiškas dainas (taip bandant įtvirtinti Dainuojančios revoliucijos įvaizdį ar lenkiškos tapatybės svarbą?). Net paklausta vyro „Kam tau to reikia?“, suprask, prasidėti su politika, Alicija atsako: „Todėl, kad reikia. Todėl, kad tai teisinga.“ Daugiau apie jos motyvacijas nesužinome. Nei Ērikos Eglijos-Grāvelės vaidyba, nei politinio krūvio turintis siužetas nepriartėja prie asmeninio matmens, kūrėjams nepavyksta susieti didžiosios istorijos ir konkretaus žmogaus gyvenimo. Būtent tai ir skiria „Mano laisvę“ nuo Viesturo Kairišo „Sausio“ (2022), kuriame intymi jaunuolio istorija sustiprina laikotarpio interpretaciją.

Hugh Welchmano ir DK Welchman „Kaimiečiai“ nukelia dar labiau į praeitį, į XIX a. Lenkijos provinciją. Filmas – tai 1904–1909 m. pasirodžiusio Władysławo Reymonto keturių dalių romano ekranizacija, stilizuota pagal Jaunosios Lenkijos tapybos darbus. „Kaimiečių“ kūrėjai filme išryškina jaunos moters, neįsitenkančios patriarchalinio pasaulio rėmuose ir dėl to nubaudžiamos, dramą. Kaimo gražuolė Jagna (Kamila Urzędowska) traukia ne vieną vyrą, galiausiai išteka už turtingiausio ūkininko, senojo Borynos (Mirosław Baka). Atrodo, vienintelis, kurį ji iš tiesų mylėjo, buvo jo sūnus. Tačiau romanas su vedusiu Anteku (Robert Gulaczyk) nesibaigs gerai. Filmo kūrėjams užtenka vos kelių scenų, kad perteiktų Jagnos tragediją. Pavyzdžiui, kai kaimo moterys persėda į kitą bažnyčios pusę, kad nereikėtų sėdėti greta Jagnos. Arba įsimenanti vestuvių scena: jaunikis nusiveda nuotaką šokti, o paskui ją „perima“ daugiau vyrų. Jie sukasi vis greičiau ir greičiau, griebia moterį už liemens, kelia aukštyn. Kamera leidžia mums viską pamatyti iš Jagnos perspektyvos. Sukdamiesi kartu su ja, jaučiame, kaip į mus nukreipti laukiniai, geidulingi žvilgsniai. Būtent šokių scenose, kuriose skamba L.U.C. ir „Rebel Babel Film Orchestra“ muzika, įvyksta tikra magija. Tačiau pašėlęs šokis netrunka amžinai, ir filmas kartais sunkiai suderina formą su turiniu, pameta gilesnių apmąstymų giją.

„Kaimiečiai“

„Marijos tyla“

„Mano laisvė“

Prasmė pasimeta ir Artūro Jevdokimovo dokumentiniame filme „Kalėdų eglutės gyvenimas ir mirtis“. Kaip ir galime nuspėti iš pavadinimo, filmas pasakoja apie Kalėdų eglutės kelionę – nuo sėklų, renkamų Kaukazo kalnuose (pasirodo, čia auga aukščiausios klasės eglutės) iki eglučių plantacijų Danijoje (jų čia daugiausia Europoje) ir po švenčių išmestų eglučių surinkimo. Pakeliui režisierius randa įdomių personažų ir paliečia daug temų, pernelyg daug... Viename interviu Jevdokimovas sakė, kad filmo idėja gimė seniai, pirmieji epizodai nufilmuoti dar 2014 metais. Filmas per tą laiką dėl vienų ar kitų priežasčių vis keitėsi. Tai matyti plika akimi. „Kalėdų eglutės gyvenime ir mirtyje“ daug skirtingų idėjų, intencijų, temų, kurių režisierius niekaip nesugeba suvaldyti ir susieti į vientisą kūrinį. Čia telpa viskas – Sakartvelo socialinės problemos, eglių sėklas renkančių vyrų ir kaimo vaikų kasdienybė, tragiška jaunuolio žmogžudystė, kuri labiausiai iškrinta iš viso filmo (neaišku, nei kas, nei kaip), globalizacija, klimato kaita, tada karas Ukrainoje, skirtingose šalyse filmuojamas Naujųjų metų šventimas ir t.t. Tačiau tikriausiai taip jau būna su ilgai „marinuojamomis“ idėjomis – jos įgauna sunkiai suvaldomas formas...

Eimantas Belickas filme „Karta.EU“ taip pat nesusidorojo su gausia medžiaga. Pati filmo idėja priklauso Arūnui Mateliui, tai jis sugalvojo prieš dvidešimt metų, 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvai stojant į Europos sąjungą, nufilmuoti tą dieną Lietuvoje gimsiančius kūdikius, o vėliau reguliariai fiksuoti jų gyvenimą. Apie trisdešimt filmuotojų komandų išsiskirstė po Lietuvos didmiesčių bei mažesnių miestelių ligonines, ketindami nufilmuoti pirmuosius būsimo dokumentinio filmo kadrus. Tą gegužės 1-ąją gimė 58 kūdikiai, kurie buvo pakrikštyti „pirmąja Lietuvos europiečių“ karta. Po kelerių metų Matelio komanda pratęsė filmavimus – susitikę su šių vaikų šeimomis fiksavo vaikų kasdienybę, namų aplinką, gyvenimo įspūdžius bei mintis. Tačiau dėl įvairių sunkumų projektas apmirė ir 2021 m. jį perimti pasiūlyta Belickui. Na, o rezultatas – labai netolygus, visas filmas sudygsniuotas tarsi iš skirtingų reportažų. Filme justi Belicko empatija, noras įsižiūrėti į personažus ir, taip, galima sakyti, kad „Karta.EU“ pateikia tam tikrą visuomenės skerspjūvį (filmuojami skirtingų socialinių sluoksnių jaunuoliai, jų aplinka), tačiau akį bene labiausiai rėžia režisieriaus išryškinama patriotinė / politinė tema, matyt, turėjusi „surišti“ visą filmą. Ji nuskamba gana prikišamai (juk jaunuoliai tiesiog kartoja tai, ką girdi savo aplinkoje), kartu taip yra gilinama skurdžiau gyvenančių žmonių stigma, nes būtent jie filme pasisako prieš paramą Ukrainai ir kad pačioje Lietuvoje jiems gyventi nelabai miela, o štai prabangiai gyvenanti vilniečių šeima gali pademonstruoti „tikras vertybes“. Tad belieka galvoti, „kas būtų, jeigu būtų“ ir Matelis nebūtų apleidęs savo idėjos...

Naujos kino kūrimo vizijos

Pokalbis su „Kaimiečių“ režisieriumi ir prodiuseriu Hugh Welchmanu

Jorė Janavičiūtė

„Kino pavasario“ metu pristatytas naujas „Jūsų Vincento“ kūrėjų darbas – „Kaimiečiai“ („Chłopi“, Lenkija, Serbija, Lietuva, 2023), kurio premjera įvyko Toronto kino festivalyje. Filmas sukurtas naudojant aliejinės tapybos techniką. Tai lenkų rašytojo, Nobelio premijos laureato Władysławo Reymonto romano tuo pačiu pavadinimu ekranizacija. Kuriant filmą dalyvavo ir Lietuva. Dalis darbų vyko čia, taip pat lietuviai prisidėjo prie šio filmo bendros gamybos (prodiuserė Agnė Adomenė, „Artshot“). Apie filmo kūrimo procesą kalbamės su vienu iš režisierių, prodiuseriu Hugh Welchmanu.

„Kaimiečiai“

Kodėl pasirinkote būtent aliejinės tapybos animaciją?

„Kaimiečiai“ sukurti pagal Nobelio premijos laureato Władysławo Reymonto knygą, kuri pelnė šį įvertinimą lygiai prieš šimtą metų – 1924-aisiais. Romano stilius labai poetiškas, spalvingas, jame daug detalių, vaizdingų aprašymų. Mes abu su žmona (DK Welchman – taip pat filmo režisierė – *J. J.*) buvome nustebinti. Gamtos aprašymai tokie neįtikėtini, kad atrodo, lyg prieš tavo akis atsivertų tapybos darbas. Reymontas gavo premiją būtent už „Kaimiečius“, nors paprastai ji skiriama už viso gyvenimo darbus. Šiuo atveju tikriausiai lėmė išskirtinis poetinis knygos stilius. Taip pat faktas, kad Reymontas sugebėjo apimti visas pagrindines žmogaus gyvenimo dramas – gimimą, mirtį, vedybas, aistrą, išdavystę, ginčus dėl paveldėjimo, ginčus su kaimynais, galios skirtumus, santykius tarp vyrų ir moterų.

Po „Jūsų Vincento“ (2017) sėkmės turėjome galimybę sukurti dar vieną aliejinės tapybos animacijos filmą. Pagalvojome, kad reikėtų išbandyti ką nors naujo: užuot prikėlę vieno menininko darbus, norėjome pamėginti prikelti romanisto viziją. Taip pat verta paminėti, kad Reymontas buvo Jaunosios Lenkijos judėjimo rašytojas, šiam judėjimui priklausė ir tapytojai, skulptoriai, muzikantai. Turėjome progą jį suporuoti su to paties meninio judėjimo tapytojais. Pasvarstėme, kad Reymonto adaptacija negali būti padaryta jokiu kitu būdu, nes pats romanas labai tapybiškas.

Kaip atrodė procesas? Tai, kad jūsų komanda viską nutapė, atrodo beprotiška...

Taip, tai buvo beprotiška. Realiai sukūrėm filmą du kartus. Antrą kartą – turbūt lėčiausia įmanoma kino kūrimo forma žemėje. Bet norisi pamėginti parodyti žmonėms naujas kino kūrimo vizijas. Kiekvienais metais kine ir televizijoje sukuriama tūkstančiai valandų istorijų, tačiau viskas dažniausiai gana panašu. Yra formulė, kuri kaip ir veikia. Investuotojams tai atrodo saugu. Bet aš nenoriu būti kino kūrėjas, kuris renkasi daryti kažką saugaus, noriu daryti tai, kas jaudina. Taip pat noriu sukurti ką nors, ko auditorija dar nėra mačiusi.

Pavyzdžiui, „Jūsų Vincente“ norėjome sukurti tai, kas dar niekada nebuvo padaryta. Šio filmo stilius impresionistinis, o tai greitesnis tapybos stilius nei realizmas. Jaunosios Lenkijos judėjimas priklausė realizmo bangai. Tokiame stiliuje daugiau detalių, daugiau spalvų variacijų, jis glotnesnis. „Jūsų Vincentas“ buvo labiau apie portretų atgaivinimą – vienas, du veikėjai, stabili kamera, o „Kaimiečiai“ – labai greitas filmas, jame daug bendruomenės scenų: vestuvės, šokiai, mūšio scena, joje 60 žmonių, 12 arklių, dar viena, galima sakyti, mūšio scena filmo pabaigoje... Šį kartą norėjosi daug judančios kameros, kuri sektų greitai besikeičiančias emocijas. Filme daug stiprių, sprogstančių emocijų – aistros, pykčio, pavydo, pagiežos. Šokių scenos filme yra esminės. Tai ne tik šokiai – jie veda istoriją į priekį. Todėl reikėjo judančios kameros, naudojome daug *steadicam*, nešiojamosios kameros, – vadinasi, reikėjo išmokti tapyti kameros judesį.

Pirmiausia viską nufilmavome kaip vaidybinį filmą, daugiausia studijoje. Interjerams pastatėme dekoracijas. Gerai, kad jos galėjo būti iš kartono, nereikėjo, kad būtų iš medžio. Taigi dekoracijos šiek tiek priminė lego: jas buvo galima greitai sudėti, nes tai nebuvo galutinis filmo vaizdas. Dauguma eksterjerų nufilmuoti prie žalio ekrano. Bet esama scenų, kuriose daug žmonių ir gyvūnų, tad negalėjome tilpti studijoje ir kai kurias scenas filmavome lauke. O tada viską tapėme...

Kuo procesas buvo kitoks nei „Jūsų Vincento“? Kurdami „Vincentą“ nutapėme viską 12 kadrų per sekundę tapybos animacijos, o „Kaimiečius“ – šešis kadrus per sekundę ir tada kūrėme tarpinius kadrus skaitmeniniu būdu (angl. *digital inbetweening*, tai tarpinio kadro kūrimas, kai naudojant „Photoshop“, „After Effects“ ar kt. tarp dviejų dailininko nutapytų aliejine tapyba kadrų sukuriamas skaitmeninis – *J. J.*). Buvo sukurta 40 tūkst. tapybos darbų ir 40 tūkst. skaitmeninių tarpinių kadrų. Čia, Lietuvoje, turėjome tapytojų komandą, kuri dirbo apie pusantrų metų, tada dalis tos komandos persikėlė į Lenkiją ir tęsė darbą Lenkijos studijoje. Likusi dalis lietuvių komandos perėjo dirbti prie tarpinių kadrų kūrimo.

Ką veikia režisierius tokiame projekte? Jūs esate du režisieriai – kaip pasidalinote darbus?

Filmas parašytas ir režisuotas mano ir mano žmonos DK. Scenarijaus rašymo etape darbą pasidalinome maždaug po lygiai. Aš parašau dalį, ji dalį, tada apsikeičiame ir perrašome, ką kitas parašė. O dėl režisūros – planavome, kad ji šį kartą režisuos viena, bet dėl kovido baigėsi taip, kad režisavome kartu. Filmavimo pradžioje ji režisavo, aš prodiusavau, taigi filmuojant irgi dalyvavau. Taip pat buvau labiau atsakingas už šokius ir kostiumus, ji šias sritis perdavė man. Tačiau dėl ligos turėjau perimti vaidybinės dalies paskutinių dviejų savaičių režisūrą. Po to nusprendėme, kad vėl režisuosime kartu, kaip ir „Jūsų Vincentą“. Bet daugiausia dėl to, kad tokiame filme yra labai daug ką daryti. Kuriame filmą du kartus, taigi darbo yra dvigubai. Kadangi mano žmona – tapytoja, ji perėmė lyderystę tapybos dalyje. Aš labiau specializuojuosi garso ir muzikos srityje. Gerai, kad tokiame filme yra du režisieriai, jei jie turi nuoseklią viziją. Dauguma didžiųjų sprendimų buvo padaryta prieš vaidybinės dalies filmavimą, nors filmavimo pradžioje pakeitėme stilių. Kameros darbas turėjo būti panašus į „Jūsų Vincento“, bet netrukus supratome, kad turėsime naudoti judančią kamerą.

Kaip dirbote su tokia didele komanda daugybėje šalių? Kaip Ukrainoje prasidėjęs karas paveikė filmo gamybos procesą, juk toje šalyje filmas taip pat buvo tapomas?

Kai prasidėjo karas, nelabai galėjome nuvykti į Ukrainą arba tai buvo gana sudėtinga, tad dirbti per nuotolį atrodė tinkamesnis variantas. Tačiau tai irgi buvo labai komplikuota, teko uždaryti studiją, nes turėjome evakuoti kuo daugiau žmonių. Visos moterys menininkės, išskyrus dvi, buvo evakuotos per dvi savaitės nuo karo pradžios. Jos atvyko į Lenkiją, gavome joms leidimus dirbti, vietą gyventi, vietas vaikams mokykloje – tai užtruko, todėl pridėjo dar daugiau kompleksiškumo filmo gamybai. Galiausiai po keturių mėnesių vėl atidarėme studiją, kad galėtume suteikti darbo vietą likusiems Ukrainoje. Tačiau kurį laiką darbas buvo trukdomas, nes dėl Rusijos smūgių infrastruktūrai vis dingdavo elektra. Galiausiai pavyko įsigyti generatorių. Ukraina buvo viena filmo šalių-partnerių, ir dėl prasidėjusio karo filmas beveik sugriuvo.

Su Lietuva dirbti buvo labai paprasta, komunikacija su „Artshot“ vyko labai sklandžiai, mokesčių lengvatos sistema irgi puikiai veikė. Pagrindinis minusas, kad tai maža šalis, dėl to buvo sunku rasti pakankamai tapytojų. Būtume norėję čia turėti didesnę studiją. Taip pat dirbome su Serbija, kurios tapytojų komanda – labai fantastiška ir solidi, bet ten kyla daugiau iššūkių nei dirbat su ES šalimis. Buvo sunkiau administraciniu požiūriu. Vis dėlto ten buvo svarbi tapytojų komanda. Ukrainos komanda buvo didelė, bet karas sukėlė šiam filmui labai daug sunkumų. Vis dėlto trečdalis mūsų tapytojų buvo ukrainiečiai, jie – labai svarbi filmo dalis.

Ką filmui duoda tai, kad esate ir jo prodiuseris?

Mano išsilavinimas – kaip prodiuserio ir scenaristo, visad žinojau, kad tuo ir noriu būti, neturėjau intencijos režisuoti. Visad buvau labai praktiškas prodiuseris, man labai įdomu, kaip viskas veikia. Režisuoti pradėjau labiausiai dėl „Jūsų Vincento“ skalės, taip pat DK režisavo savo antra kalba, tad ji norėjo, kad aš būčiau filmo vaidybinės dalies aikštelėje. Taip nusprendėme, kad režisuosime kartu. Ir kai tik pradėjome dirbti kartu, supratome, kad mums tai labai patinka, todėl tęsėme. Jei režisierius įsitraukęs į prodiusavimą, tuomet jis būna labiau įsitraukęs į sprendimus, kaip išleisti ribotus resursus ir kaip su jais išlaikyti savo viziją.

Mano žmona labai įsitraukusi į techninę dalį, į tapybinės animacijos procesą ir sistemos sukūrimą. Taigi ji į gamybą buvo įsitraukusi kaip ir aš. Dirbame srityje, kurioje niekas kitas nedirba. Pasaulyje yra tik du tapybinės animacijos pilnametražiai filmai, ir jie abu sukurti mūsų, todėl neturėjome kito pasirinkimo. Jei kurtume kitokio pobūdžio filmą, mums nebūtinai reikėtų įsitraukti į gamybos procesą taip, kaip dabar. Bet šioje srityje nėra tokios specializacijos prodiuserių. Jei tu esi vienintelis, kuris žino, kaip tai padaryti, tai nėra kito pasirinkimo, kaip sukurti ir kontroliuoti visą filmo gamybos liniją. Man patinka ir režisūra, ir prodiusavimas, ir rašymas. Visa tai – kino kūrimas, tai susilieję tarpusavy. Kartais net sunku atskirti.

Mūsų dešimties metų kelionė kuriant mažiausią pasaulyje dviejų filmų žanrą buvo labai jaudinanti. „Jūsų Vincentas“ tarptautiniu lygmeniu buvo labai sėkmingas filmas, o „Kaimiečiai“ Lenkijoje tapo blokbasteriu, pernai pagal žiūrimumą iš visų kino teatruose rodytų filmų jis buvo trečias po „Barbės“ ir „Openheimerio“. Labiausiai stebina, kad filmo pažiūrėti atėjo itin daug paauglių ir jaunų suaugusiųjų. Mes manėme, kad ateis vyresni žmonės. Pagavome bangą, kai jaunimas domisi paveldu. Stengėmės, kad filmo stilius, montažas, kostiumai, muzika – visas pateikimas būtų įkvėptas paveldo, bet padarytas moderniai.

Kiek buvo svarbi autentika?

Tai neturėjo būti dokumentika. Reymontas šiai knygai sukūrė savo lenkų kalbos dialektą. Knygos kalba niekur niekada neegzistavo. Jis sukūrė kalbą, įkvėptas savo gyvenimo

Nukelta į 13 psl.

Kultūros ministrai ir uždraustos temos

Krėsle prie televizoriaus

„Marlou“

„Svajonių šalis“

Raymondą Chandlerį skaičiau, kai didžioji dalis inteligentų gėdijosi prisipažinti mėgstantys detektyvus. Lenkai leido seriją, ant kurios viršelių puikavosi taksiukas, ir „Draugystės“ knygyne tuometiniame Lenino prospekte detektyvai būdavo išperkami greitai. Su 4-ojo dešimtmečio pabaigoje išpopuliarėjusiu pagrindiniu Chandlerio personažu detektyvu Filipu Marlou nebuvo sunku susitapatinti. Privatus detektyvas Marlou negali pasigirti komercine sėkme, tirdamas bylas jis susiduria su visokiu blogiu ir žiaurumu, su pasauliu, kuriame auka gali būti tokia pat bloga kaip ir nusikaltėlis. Marlou nevengia sekso, cigarečių bei alkoholio, jo elgesys ne visada atitinka teisės reikalavimus, o santykiai su korumpuotais policininkais nesusiklostė. Tačiau jis visada greitesnis ir gudresnis už policininkus. Kartu Marlou lojalus savo klientams, nors šie to dažniausiai nebūna nusipelnę: yra įtartinai turtingi, riboti, susiję su nusikaltėliais, o jų moterys – lemtingos.

Chandleris laikomas talentingiausiu iš *hardboiled* vadintų autorių. Be jo neįsivaizduojamas ir *film noir* žanras. Be to, Chandleris puikus rašytojas, jo stilius dažnam šių dienų autoriui gali žadinti tik pavydą, nes yra nepasiekiamas. Gal ir nereikia pridurti, kad dauguma Chandlerio romanų nusipelnė ne vienos ekranizacijos, jas kūrė klasikai, tarp jų Howardas Hawksas, Edwardas Dmytrykas, Robertas Altmanas, o kine Marlou įkūnijo Holivudo garsenybės, kad ir Humphrey Bogartas ar Robertas Mitchumas.

Neilas Jordanas, kurio filmas **„Marlou“** (**LNK, 9 d. 22.30**) pasirodė prieš metus, be abejo, rizikavo, nes *film noir* dabar užsiima visi, kas netingi, o šiuolaikiniai detektyvai ir jų skaitytojai bei žiūrovai retai pasižymi intelektu. Gal todėl filmas sulaukė prieštaringų vertinimų, kaip, beje, ir Liamas Neesonas, suvaidinęs pagrindinį herojų. „Marlou“ nukels į 1939-ųjų Los Andželą. Detektyvą pasamdo šlykščiai turtinga Klara (Diane Kruger). Ji nori, kad Marlou rastų dingusį meilužį Niką (François Arnaud). Marlou greit randa atsakymą – meilužis žuvo. Bet ar tai tikrai buvo nelaimingas atsitikimas, juolab kad Klara yra įsitikinusi, jog matė jį gyvą ir sveiką Tichuanoje. Iš pirmo žvilgsnio paprasta byla komplikuojasi ir Marlou vėl teks įsitikinti, kad Los Andželas – mirtinų paslapčių miestas.

4-ajame dešimtmetyje vyksta ir Mileso-Joriso Peyrafitte'o filmo **„Svajonių šalis“** (**TV3, 8 d. 22.30**) veiksmas. Septyniolikmetis Judžinas Evansas (Finn Cole) medžioja bankų plėšikę, už kurios galvą pažadėta didelė suma. Taip Judžinas galėtų išgelbėti tėvo fermą nuo skolų. Tėvas palūžo, metė šeimą, ir vaikinas tikisi, kad dešimt tūkstančių dolerių už Elison Vels (Margot Robbie) padės įgyvendinti visas svajones. Akivaizdu, kad Judžinas nesitikėjo sužeistą nusikaltėlę rasti savo daržinėje. Bet suradęs turės priimti sprendimą, kuris visam laikui pakeis jo ir artimųjų likimą.

Autobiografiškas Anos García Blaya filmas **„Geri ketinimai“** (**TV3, 7 d. 00.50**) perkels į 10-ojo dešimtmečio Buenos Aires. Dešimtmetės Amandos tėvai Gustavas ir Cecilija išsiskyrė. Jų vaikai kas antrą savaitgalį leidžia pas tėvą, kuris kartu su draugu turi muzikos plokštelių parduotuvę. Gustavas nuolat vėluoja mokėti alimentus, o Cecilija su nauju partneriu bei trimis vaikais nusprendžia keltis į Paragvajų ir ten pradėti naują gyvenimą. Sužinojusi apie mamos planus, Amanda padarys viską, kad liktų Argentinoje. „Geri ketinimai“ – subtilus, nemoralizuojantis, prisiminimų nostalgijos gaubiamas filmas apie brendimą.

Noémie Lvovsky filmo **„Rytoj ir visados“** (**LRT, šiąnakt, 6 d., 00.55**) herojei Matildai (Luce Rodriguez) – devyneri. Jos tėvai išsiskyrė, mergaitė gyvena su motina, trapia moterimi ties beprotybės slenksčiu (ją vaidina pati režisierė). Bet Matilda ją myli. Mama daro viską, kad prisitaikytų prie aplinkos lūkesčių, kad duktė galėtų ja didžiuotis. Deja, ligos logika neišvengiama. Visi apie tai žino – ir mama, ir duktė, ir aplinkiniai. Tačiau tai, kas šių dienų kinui galėtų būti psichiatrinio atvejo studija, Lvovsky paverčia pasaka.

Dano Berko ir Roberto Olseno filmą **„Antra pusė“** (**LNK, taip pat šiąnakt, 6 d., 00.55**) galima pavadinti baisia pasaka. Kartu jau šešerius metus gyvenantys Haris (Jake'as Lacy iš „Baltojo lotoso“) ir Rut (Maika Monroe) gražią rudens dieną išsirengia į mišką. Haris mėgsta tokias pėsčias iškylas, bet Rut tai kelia nerimą, juolab kad netoliese nukrito kažkas panašaus į meteoritą. Tik kad Haris turi ir kitą kelionės tikslą – jis nusprendė pasipiršti Rut. Siurprizų filme bus daug, ir ne visi žemiškos kilmės, bet iš tikrųjų „Antra pusė“ – filmas apie toksiškus santykius, su kuriais, bijau, ne vienam teko susidurti.

Nadavas Lapidas nuolat erzina savo tėvynainius. Berlyno „Auksiniu lokiu“ apdovanotame filme „Sinonimai“ jis kalbėjo apie izraelietį, norintį tapti prancūzu, 2021 m. Kanų žiuri prizą pelnęs **„Šūvis į Ahed kelį“** (**LRT Plius, 11 d. 21.33**) buvo pavadintas šiuolaikinio Izraelio metafora, į kurią tilpo ir konfliktas su Palestina, ir nacionalistų valdomos šalies atmosfera. Pagrindiniu filmo motyvu tapo tikras įvykis, kai šešiolikmetė palestinietė Ahed Tamimi spardė ir mušė du į jos kaimą kartu su kitais demonstrantų malšinti atvykusius Izraelio karius. Merginos motina įvykį nufilmavo, jis sulaukė dėmesio internete, o Ahed buvo suimta ir nuteista aštuonis mėnesius kalėti. Tada vienas kraštutinės dešinės partijos Knesete narys (dabar, regis, jau ministras) parašė, kad reikėjo jai šauti į kelį – tada visą likusį gyvenimą Ahed esą praleistų namų arešto sąlygomis.

Lapidas kuria autobiografiškus filmus ir juose nuosekliai komentuoja Izraelio politiką. „Šūvio į Ahed kelį“ herojus yra lyg Nadavo *alter ego* – režisierius Y, norintis kurti filmą apie Ahed. Jis atvyksta į dykumoje įsikūrusį miestelį. Čia bibliotekoje rengiama jo ankstesnio filmo peržiūra ir susitikimas su žiūrovais. Bibliotekai vadovauja jauna Kultūros ministerijos darbuotoja Jalom. Ji sužavi režisierių, bet Y turi atlikti nemalonų formalumą – pasirašyti dokumentą ir įsipareigoti, kad aptars tik nurodytas temas. Tiksliau, įsipareigoti, kad nekalbės apie nacionalistines nuotaikas šalyje, cenzūrą ir pan. Filmo herojui iškyla moralinė dilema.

Pasirinkęs parabolės formą, Lapidas pavertė lokalią istoriją universaliu pasakojimu apie menininko ir valdžios santykius šiuolaikinės demokratijos sąlygomis. Štai menininko tarptautiniai prizai, regalijos, pagarba, projektų finansavimas, bet už tai ministras pageidauja lojalumo, o gal ir šio to daugiau. Pagalvojau, kad kultūros ministrai bet kurioje šalyje yra gera filmo tema. Per trisdešimt metų bent jau pas mus jų buvo daug ir, ko gero, tik vienam ar keliems nuoširdžiai rūpėjo kultūra. Įsivaizduoju, kad šalies kultūros politiką atspindintis kolektyvinis Lietuvos ministrų portretas būtų net įdomesnis už bet kokį detektyvą.

Jūsų –
Jonas Ūbis

Atkelta iš 12 psl.

įvairiuose kaimuose. Jo vizija yra išdidinta vizija. Tai, kaip jis apibūdina drabužius ar šokius, šventes ar sezonų kaitą, yra jo poetinė realybė. Mūsų tikslas buvo toks pat. Mes naudojome tradicinę lenkišką muziką. Pažiūrėję pamatysite, kad daugiau nei pusė dainų paremta lenkų liaudies dainomis. Bet norėjome suteikti modernų atspalvį – tiek kostiumams, tiek šokiams. Mano nuorodos kompozitoriui buvo tokios: yra viena scena, kur visi tris dienas gėrė ir šoko, mums reikia sukurti XIX a. šokių muziką, tik naudojant liaudies instrumentus. Toks buvo tikslas. Kai galvojome apie šokį, su DK kalbėjome, jog reikia suderinti tradicinius lenkiškus liaudies šokius su lindihopo judesiais, kad šokis filme turėtų modernumo atspalvį. Tai ta pati išdidinta Reymonto vizija, tik pridedant modernaus ir energingo atspalvio. Tas pats ir dėl pagrindinės veikėjos Jagnos – norėjome ją sukurti tokią, kad su ja būtų lengva tapatintis šios dienos žmonėms.

Knyga labai didelės apimtis. Kaip atrinkote, ką filme palikti, o ko ne?

Knygoje vaizduojami metai iš kaimo bendruomenės gyvenimo, tai ansamblinis kūrinys. Yra apie 30 svarbių veikėjų, Jagna – viena jų, nors ir labai įsimintina. Mes žinojome, kad koncentruosimės į meilės keturkampį tarp Borynos, Jagnos, Anteko ir Hankos. Tarp visko, kas vyko kaime metų laikotarpiu, ši linija turėjo gana tradicinę dramatinę struktūrą. Mes diskutavome, tačiau nuo pradžių norėjome, kad Jagna būtų pagrindinė veikėja. Norėjome matyti jos perspektyvą, bet istorijos nekeitėme. Audioknyga yra 42 valandų trukmės, o mūsų filmas – dviejų valandų, tad teko atsisakyti gana nemažai. Kai kas automatiškai susitraukė kūrybinio proceso metu. Vietoj penkių puslapių audros aprašymo galima šią audrą vaizduoti veiksmo fone. Kai kurių antraeilių siužetinių linijų buvo lengva atsisakyti, bet kai kurių dalykų atsisakyti buvo labai sunku. Jie nuostabūs ir susipynę su personažais Jagnos istorijoje, kai kuriuos net nufilmavome, sumontavome, todėl jų atsisakyti buvo dar sunkiau. Filmas geriau veikia, kai yra suspaustas ir greitesnio ritmo. Tai vienas aliejinės animacinės tapybos pliusų – negalėjome sau leisti nieko, kas truktų ilgiau nei dvi valandas. Turėjome labai ribotą biudžetą. Pirmoji mūsų versija buvo dviejų su puse valandos, teko negailestingai atsisakyti apie 40 minučių medžiagos.

Kaip Jagnos veikėją darėte modernesnę?

Knygoje ji apibūdinama stipri kaip vyras, didelė ir tvirta – to meto bendruomenėje tai buvo teigiamas dalykas. Norėjome sukurti ją pažeidžiamesnę. Knygoje ji turi meninių polinkių – kuria savo drabužius, karpinius. Norėjome prikelti ir jos menišką pusę, ir svajingą nepriklausomą dvasią.

Jūsų naujas projektas – apie tolimą praeitį. Ar galite papasakoti apie jį daugiau?

Norime sukurti filmą, kurio veiksmas vyksta prieš 140 tūkst. metų, dar prieš *homo sapiens* pradžią. Žinoma, tai itin sunku, nes tai buvo labai labai seniai. Ir sunku rasti geros medžiagos. Bet per pastaruosius 20 metų įvyko revoliucija genų tyrimų srityje, tad dabar žinome daug daugiau. Tai įdomi sritis ir be galo įdomus naujas kūrinys. Norime sužinoti, iš kur atėjome.

Balandžio 5–14

Parodos

Vilnius

Nacionalinė dailės galerija
Konstitucijos pr. 22
Algimanto Jono Kuro paroda „Himnas perskilusiai šypsenai“
Andrejaus Polukordo paroda „Nežinomi grybai“

Radvilų rūmų dailės muziejus
Vilniaus g. 24
Ekspozicija „Šedevro kambarys. Franso Halso evangelistai iš Odesos Vakarų ir Rytų dailės muziejaus kolekcijos“
Paroda „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji. Iš Lietuvos nacionaliniam dailės muziejui dovanotos Vladimiro Tarasovo kolekcijos“
Dainiaus Liškevičiaus personalinė paroda „Obsesijos“
nuo 5 d. – jauniausios kartos profesionaliosios ir mėgėjiškos kūrybos paroda „Kontrargumentas VI: Autsaideriai“

Vilniaus paveikslų galerija
Didžioji g. 4
Paroda „Svetimas, tapęs savu: daugialypis meninio Vilniaus veidas“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus
Arsenalo g. 3A
iki 7 d. – tarptautinė šiuolaikinės juvelyrikos paroda „Kosmosas. Lemas. Juvelyrika“

V. Kasiulo dailės muziejus
A. Goštauto g. 1
nuo 5 d. – paroda „Neįrėmintos: Leis, Tabaka, Rožanskaitė“

Istorijų namai
T. Kosciuškos g. 3
Tarptautinė paroda „Tikėti ar netikėti: sąmokslo teorijos“
Paroda „Pasaulio dydžio Lietuva: mūsų migracijos istorija“

Kazio Varnelio namai-muziejus
Didžioji g. 26
Monikos Radžiūnaitės tapybos darbų paroda „Ir aš tik žmogus“

Signatarų namai
Pilies g. 26
Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgimimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“
iki 7 d. *Štralio salėje* – žemėlapių paroda „Lietuva Europoje“

Pilininko namas
Arsenalo g. 1
Ekspozicija „Suprasti Lietuvą“

Valdovų rūmai
Katedros a. 4
Paroda „Ukrainos laisvės simboliai“
Paroda „Baltijos valstybių laisvės simboliai 1918–1940 m. Lietuva, Latvija, Estija“
Paroda „Nuo vienaragio iki Trijų Karalių: gotikiniai kokliai iš Valdovų rūmų muziejaus rinkinių“
Renesanso šedevras iš Vavelio. Giovanni Bellini „Dievo Motina su Kūdikiu“

MO muziejus
Pylimo g. 17
Paroda „Šito pas mus nėra. Intymumas, normos ir troškimai Baltijos šalių mene“
Instaliacija „Įkūnytos emocijos“

Bažnytinio paveldo muziejus
Šv. Mykolo g. 9
Tarptautinė paroda „Tegul visi bus viena. Šv. Juozapato Kuncevičiaus kankinystei – 400“
Katedros varpinėje – paroda „Varpinė – Vilniaus laiko juosta“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“
Užupio g. 40
Paroda „Vilniaus laikas“

VDA parodų salės „Titanikas“
Maironio g. 3
Remigijaus Treigio paroda „Tribūna“
Šarūno Šlektavičiaus (1977–2023) kūrybos paroda „Procesai“

VDA galerija „Akademija“
Pilies g. 44
iki 12 d. – Viktorijos Kemeklės paroda „Limbo“
Urtės Lagunavičiūtės paroda „Dedicated to Light“

VDA galerija „Artifex“
Gaono g. 1
iki 12 d. – Marijos Rinkevičiūtės-Špakauskės paroda „Tylus matymas“

Vilniaus muziejus
Vokiečių g. 6
Paroda „Kaupti. Saugoti. Atskleisti. Muziejaus detektyvas“

Galerija „Kairė–dešinė“
Latako g. 3
iki 6 d. – Mikalojaus Povilo Vilučio kūrybos paroda

Prospekto galerija
Gedimino pr. 43
Arūno Baltėno personalinė fotografijų paroda „Žemaičių šeimos istorija“

Vilniaus fotografijos galerija
Stiklių g. 4
iki 6 d. – Jevgenijaus Pavlovo (Ukraina) personalinė paroda „Total Photography“

Pamėnkalnio galerija
Pamėnkalnio g. 1
Gyčio Arošiaus tapybos paroda „Dabarties nebūtis“

LDS galerija „Arka“
Aušros Vartų g. 7
Medos Norbutaitės personalinė paroda „Klounada“

Galerija „Vartai“
Vilniaus g. 39
Donatos Minderytės paroda „Vaizdinis vertimas“

LDS galerija „Medūza“
Šv. Jono g. 11
iki 6 d. – Eglės Petrošiūtės ir Liudvikos Sonios Koort paroda „Sounds Like a Silver Spoon“

Galerija „Meno niša“
J. Basanavičiaus g. 1
Mariaus Jonučio paroda „Iš Rojaus“

(AV17) galerija
Totorių g. 5
Majos Babič Košir personalinė paroda „Ciao Amore“

Vilniaus rotušė
Didžioji g. 31
Grupinė tapybos paroda „Ieškok vienintelio“ (Konstantinas Gaitanži, Jonas Gasiūnas, Eglė Karpavičiūtė, Jolanta Kyzikaitė, Ričardas Nemeikšis, Eglė Ulčickaitė, Tomas Valeika)

Teatro, muzikos ir kino muziejus
Vilniaus g. 41
Paroda „Klajojančios žvaigždės: žydų teatras Lietuvoje 1910–1943“
„Kino teatras – slėptuvė nuo gyvenimo“
„Vilnius kine“

Rašytojų klubas
K. Sirvydo g. 6
Alio Balbieriaus asambliažų paroda „Apie tai, kas praėjo“

Samuelio Bako muziejus
Naugarduko g. 10 / 2
Paroda „Samuelio Bako dailė Vilniuje: retrospektyva 1942–2023“
Savickų dinastijos paroda „Kartos ir likimai“
Gregorijaus Kaplano fotografijų paroda „Jeruzalė: Mea Shearim“

Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus
Pylimo g. 4 A
Rafaelio Chvoleso darbų ekspozicija

Energetikos ir technikos muziejus
Rinktinės g. 2
Interaktyvi paroda „November. Alpha. Tango. Oscar.“
iki 14 d. *Turbinų salėje* – interaktyvi paroda „Leonardo da Vinčio mašinos“
iki 7 d. – paroda „Galvos, kaukės, maskaronai“

VVJ meno galerija
Vilniaus g. 39 / 6
iki 7 d. – Antano Martinaičio paroda „Vieno paukščio istorija“

Čiurlionio namai
Savičiaus g. 11
Nomedos Čiurlionytės tapybos darbų paroda „Angelų vienybė“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
Gedimino pr. 51
Henriko Čerapo tapybos paroda „Papilės kooperatyvo sandėlio Memorialas“
Paroda „Mylinti Jus iš visos sielos Ona“, skirta Onos Šimaitės 130-osioms gimimo metinėms

Nacionalinė filharmonija
Aušros Vartų g. 5
nuo 6 d. – Vilmanto Dambrausko paroda „Mano miesto portretai“

Stasio Vainiūno namai
A. Goštauto g. 2
Paroda „Vilnius, vilniečiai ir Lietuva“

Užupio inkubatoriaus galerija
Užupio g. 2A
Aros Radvilės tapybos paroda „Akmuo pienas širdis“

Galerija „Atletika“
Vitebsko g. 21
nuo 5 d. – Geistės Marijos Kinčinaitytės ir Lidijos Kononenko paroda „Posaulės“

Meno erdvė „Editorial“
Latako g. 3
iki 13 d. – Gerdos Paliušytės personalinė paroda „Lūpų dažai“

GODÒ galerija
Malūnų g. 6A–12
Gedimino Endriekaus skulptūrų paroda „Homo imaginativus“

„The Room“ galerija
Polocko g. 17
iki 6 d. – Inos Budrytės tapybos paroda „Atspindžio tikrovė“

„Drifts“ galerija
T. Vrublevskio g. 6-2
Lino Jablonskio piešinių paroda

AP galerija
Užupio g. 24
Virgilijaus Usinavičiaus-Augulio fotografijų paroda „Nekadruota Venecija“
Julijos Janus ir Petro Saulėno paroda „Į kairę“

Mažoji galerija (apiece gallery)
M.K. Čiurlionio g.
Līgos Spundės paroda „Surprise, Surprise“

Kaunas

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus
V. Putvinskio g. 55
Paroda „Geltona moteris. Antano Samuolio (1899–1942) retrospektyva ir inspiracijos“
Paroda „Čiurlionis ir dizainas“

Kauno paveikslų galerija
K. Donelaičio g. 16
Rimo Čiurlionio (JAV) paroda „Žaidimas“
Almyros Weigel kūrybos paroda „Ar esu, kas esu?“

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus
V. Putvinskio g. 64
Remigijaus Ščerbausko fotografijų paroda „Bučiniai“

Meno parkas
Rotušės a. 27
Dalios Truskaitės personalinė paroda „Akimirka“
Dainiaus Trumpio personalinė paroda „2/1“

Kauno fotografijos galerija
Vilniaus g. 2
nuo 5 d. – Aleksandro Macijausko paroda „Gyventi“

Klaipėda

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija
Liepų g. 33
P. Domšaičio kūrybos nuolatinė ekspozicija „Visada kelyje“
Parodos „Nuo Dürerio iki Rembrandto“ ir „Ar ji prisikels?“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras
Didžioji Vandens g. 2
Ukrainos menininkų darbų paroda „Kaip aš patekau į slėptuvę / How Did I Get To The Bomb Shelter?“
Tapybos paroda „Vandens veidas“
Fotografijų paroda „Lietuvos Karinės jūrų pajėgos – NATO – 20 metų kartu!“

Klaipėdos galerija
Bažnyčių g. 6
Ingos Šmitienės personalinė paroda „Corrosio“

Laikrodžių muziejus
Liepų g. 12
Paroda „Florentempus“

Baroti galerija
Didžioji Vandens g. 2
iki 10 d. – Broniaus Gražio ir Arvydo Ališankos paroda „(Po)Miškis 3“

Šiauliai

„Laiptų“ galerija
Žemaitės g. 83
iki 14 d. – Ernesto Žvaigždino tapybos paroda „Vizitas iš Mažosios Lietuvos“
Remigijaus Venckaus tapybos paroda „Laisvė ir atsitiktinumas“

Dailės galerija
Vilniaus g. 245
MO muziejaus parodos „Vilniaus pokeris“ fragmentų paroda
Ričardo Garbačiausko tapybos ant popieriaus paroda „Šiurkštūs paviršiai“

Fotografijos muziejus
Vilniaus g. 140
Ekspozicija „Laisvę fotografijai!“

Panevėžys

Panevėžio miesto dailės galerija
Respublikos g. 3
Šiuolaikinės tekstilės meno paroda „S/Kietas K/Raštas“

Spektakliai

Vilnius

Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras
5 d. 18.30 – „SARSUELA“. Muzikos vad. ir koncepcijos aut. V. Prudnikovas, dir. M. Staškus
6 d. 18.30 – G. Bizet „KARMEN“. Dir. M. Staškus
7 d. 12 val. – W.A. Mozarto „UŽBURTOS AKYS“. Muzikos vad. I.J. Šimkus
8 d. 18 val. – Baleto pamoka suaugusiems
9, 10 d. 10, 12 val. – Muzika mažoms nosytėms
11–13 d. 18.30 – „BARBORA RADVILAITĖ“ (pagal S. Vainiūno, A. Malcio, H.M. Góreckio ir kt. muziką). Dir. R. Šervenikas
14 d. 12, 14 val. *Kamerinėje salėje* – S. Mickio „ZUIKIS PUIKIS“. Dir. J.M. Jauniškis

Lietuvos nacionalinis dramos teatras
Naujoji salė
11, 12 d. 19 val. – PREMJERA! R. Vitraco „VIKTORAS, ARBA VAIKAI VALDŽIOJE“. Režž. G. Varnas, scenogr. G. Makarevičius, kost. ir grimo dail. J. Statkevičius, komp. M. Bialobžeskis, šviesos dail. V. Vilutis. Vaidina Š.R. Meliešius, R. Budrytė, R. Jonikaitė, M. Repšys, E. Gudavičiūtė, V. Anužis, A. Sakalauskas, M. Polikevičiūtė, P. Budrys, V. Sodeika, A. Tamulytė
Mažoji salė
11, 12 d. 19.30 – M.R. Hall „PJESĖ GYVENANTIEMS IŠNYKIMO LAIKAIS“. Režž. A. Obcarskas
13 d. 19.30 – P. Shafferio „EQUUS“. Režž. J. Brazys
14 d. 19.30 – M. Bellemare „LAISVĖ“. Režž. D. Gavenonis

Valstybinis jaunimo teatras
5 d. 18.30 *Salėje 99* – „ŽMOGUS IŠ ŽUVIES“ (pagal A. Vološinos pjesę). Režž. E. Švedkauskaitė
6 d. 16 val. – „PUIKUS NAUJAS PASAULIS“ (pagal A. Huxley knygą). Režž. G. Varnas
7 d. 12 val. *Salėje 99* – S. Bernotaitės „RUBINAITIS PELIŪZĖ, ARBA LIETUVIO IŠGYVENIMO BŪDAS“ (pagal S. Daukantą). Režž. ir scenogr. S. Degutytė
9 d. 18.30 – „CINKAS (ZN)“ (pagal S. Aleksijevič knygas). Režž. E. Nekrošius
11 d. 18.30 – S. Becketto „BELAUKIANT GODO“. Režž., scenogr. G. Varnas
13 d. 16 val. – „DON KICHOTAS“ (pagal M. de Cervanteso kūrybą). Režž. A. Juška

Vilniaus mažasis teatras
5 d. 18.30 – G. Labanauskaitės „TINDER DATES“. Režž. G. Tuminaitė, S. Žyrkovas (Ukraina)
6 d. 18.30 – P. Pukytės „SCILĖ NORI BŪTI ŽMOGUMI“. Režž. G. Tuminaitė
7 d. 13 val. – „MAMA KATINAS“. Režž. E. Jaras
9 d. 18.30 – I. Bergmano „NEIŠTIKIMOJI“. Režž. N. Jasinskas
10 d. 18.30 – W. Shakespeare’o „KAIP JUMS PATINKA“. Režž. U. Bartoševičiūtė
11 d. 18.30 – W. Gibsono „DVIESE SŪPUOKLĖSE“. Režž. U. Baialievas
12 d. 18 val. *Rokiškio kultūros centre* – G. Labanauskaitės „TINDER DATES“. Režž. G. Tuminaitė, S. Žyrkovas (Ukraina)
13 d. 13 val. – teatralizuota ekskursija vaikams
13 d. 18.30 – M. Ivaškevičiaus „MADAGASKARAS“. Režž. statytojas R. Tuminas, režž. A. Dapšys

Oskaro Koršunovo teatras
6 d. 19 val. *OKT studijoje* – K. Gudmonaitės „ŠVENTĖ“. Režž. K. Gudmonaitė
7 d. 16, 18 val. *OKT studijoje* – N. Gogolio „PAMIŠĖLIS“. Režž. O. Koršunovas
8 d. 19 val. *OKT studijoje* – B. Kapustinskaitės „TERAPIJOS“. Režž. K. Glušajevas
10 d. 18 val. *Rokiškio kultūros centre* – L.S. Černiauskaitės „LIUČĖ ČIUOŽIA“. Režž. O. Koršunovas
11 d. 18 val. *Visagino kultūros centre* – B. Brechto „VESTUVĖS“. Režž. O. Koršunovas
12 d. 19 val. *OKT studijoje* – M. Fakhurdinovos „NUOGA“. Režž. A. Marčenka

Vilniaus senasis teatras
6 d. 11, 13 val. *Mažojoje salėje* – „SMALSUSIS DRAMBLIUKAS“ (pagal R. Kiplingo kūrybą). Režž. J. Rusakova
7, 10 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – J.-L. Lagarce’o „AŠ BUVAU NAMUOSE IR LAUKIAU, KOL ATEIS LIETUS“. Režž. K. Siaurusaitytė

14 d. 11, 14 val. – D. Almondo „MANO TĖTIS – SKRAJŪNAS“. Rež. A. Sunklodaitė

Vilniaus teatras „Lėlė“

Didžioji salė

6 d. 12 val. – Just. Marcinkevičiaus „VORO VESTUVĖS“. Rež. A. Mikutis

7 d. 12 val. – „KAVOS MALŪNĖLIS“ (pagal K.I. Gałczyńskio pasaką). Rež. E. Piotrowska (Lenkija)

11, 12 d. 10 val. – „APIE PASAULĮ“. Scenarijaus aut. ir rež. J. Jukonytė

13, 14 d. 12 val. – „KARLSONAS“ (pagal A. Lindgren knygą). Rež. A. Storpirštis

Mažoji salė

6 d. 14 val. – „PELENĖ“ (Ch. Perrault pasakos motyvais). Pjesės aut. ir rež. N. Indriūnaitė

7 d. 14 val. – N. Indriūnaitės „COLIUKĖ“ . Rež. ir dail. R. Driežis

13 d. 15 val. – Š. Datenio „EVOLIUCIJA“. Rež. Š. Datenis

14 d. 15 val. – MĮSLĖ(S). Scenarijaus aut., rež. ir dail. A. Bagočiūnaitė-Paukštienė

Palėpė

11 d. 18.30 – „DORIANO GRĖJAUS PORTRETAS“ (O. Wilde'o romano motyvais). Rež. G. Radvilavičiūtė

„Menų spaustuvė“

5 d. 19 val. – „MOTINOS PIENAS“ (pagal N. Ikstenos romaną). Scen. aut., rež. ir atlikėja B. Mar (Solo teatras)

5 d. 19 val. – „ŽMOGAUS BALSAS“ (pagal F. Poulenco monooperą). Rež. V. Masalskis (Klaipėdos jaunimo teatras)

6 d. 17 val. *Kišeninėje salėje* – „SIBIRO HAIKU“ (pagal J. Vilės knygą). Kūrybinė grupė: S. Degutytė, B. Ivanauskas, R. Valčik, M.L. Pranulis (Stalo teatras)

7 d. 11, 13 val. – „NEREGĖTAS PASAULIS“. Idėjos aut. ir choreogr. B. Banevičiūtė (šokio teatras „Dansema“)

7 d. 15 val. – „MARMIAI“. Rež. ir muzikos aut. G. Zapalskis

9 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – A. McDowallo „BRILIJANT ADVENČERS“. Rež. G. Rimeika

10 d. 18.30 *Kišeninėje salėje* – „TIK SUAUGUSIEMS“. Idėjos aut. ir rež. J. Tertelis (teatras „Atviras ratas“)

11 d. 19 val. – „IŠTRINTOS DURYS“. Choreogr. B. Letukaitė (šokio teatras „Aura“)

12 d. 13 val. – „GRYBŲ TAIKA“ (pagal Just. Marcinkevičiaus poemą). Rež. A. Kavaliauskaitė (Alytaus miesto teatras)

12 d. 18.30 – „SEEN“ (Alytaus miesto teatro monospektaklis)

12 d. 19 val. – R. Klezio „AVINAI“. Rež. J. Tertelis

13 d. 16, 19 val. – „NEPAŽĮSTAMOS DRAUGĖS“. Rež. E. Latėnaitė. Vaidina E. Užaitė, E. Latėnaitė-Beliauskienė, M. Vaidotas, A. Ašmonas, E. Latėnaitė

14 d. 11 val. *Kišeninėje salėje* – „DANGAUS VIRĖJA“. Rež. ir scenogr. S. Degutytė (Stalo teatras)

14 d. 13 val. – B. Mar „PRINCESIŲ SALA“. Rež. B. Mar

14 d. 17 val. *Kišeninėje salėje* – teatrinė instaliacija „MUILO OPERA: BURBULIUKO MEILĖ“ (pagal I. Babilaitės knygą „Dusia, oras ir vanduo“). Rež. S. Degutytė

14 d. 19 val. – „BUDA PALĖPĖJE“ (spektaklis pagal japonų kilmės rašytojos J. Otsukos romaną). Scen. aut., rež. B. Mar

Kaunas

Nacionalinis Kauno dramos teatras

5 d. 18 val. *Rūtos salėje* – Ch. Hamptono „PAVOJINGI RYŠIAI“. Rež. A. Jankevičius

6 d. 18 val., 7 d. 15 val. *Didžiojoje scenoje* – G. Minelgaitės-Duchin „SNIEGUOLĖ“. Rež. G. Minelgaitė-Duchin

7 d. 12 val. *Mažojoje scenoje* – „APIE ŽUVIS, AUSIS IR MAMĄ“. Rež. E. Kižaitė

9 d. 15 val. *Ilgojoje salėje* – J. Tertelio ir A. Jevsejevo „KAUNO PAVASARIS '72“. Rež. J. Tertelis

10, 11 d. 15 val. *Rūtos salėje* – „PASAULIO BAMBA“. Rež. A. Sunklodaitė

Kauno valstybinis muzikinis teatras

5 d. 18 val. – I. Kálmáno „SILVA“. Rež. R. Bunikytė, dir. V. Visockis

6 d. 18 val. – J. Strausso „ŠIKŠNOSPARNIS“. Dir. J. Geniušas

7, 12 d. 18 val. – M. Kunze ir S. Levay „ELISABETH“. Muzikos vad., dir. J. Janulevičius

10, 11 d. 18 val. – F. Leharo „GRAFAS LIUKSEMBURGAS“. Dir. J. Geniušas

14 d. 12 val. – O. Rodino „ALADINAS“. Muzikos vad. ir dir. O. Madaraš, dir. J. Geniušas

14 d. 18 val. – E. Johno, T. Rice'o „AIDA“. Dir. J. Janulevičius

Kauno kamerinis teatras

5 d. 18 val. – T. Jansono „NACIONALINĖS DARŽOVĖS“. Rež. A. Dilytė

6 d. 16 val. – „KVĖPAVIMAS“ (pagal D. McMillan pjesę „Plaučiai“). Rež. A. Leonova

7 d. 12 val. – „DINGĘS KOMPASAS“. Rež. E. Kižaitė

10 d. 18 val. – „AUKSINIS DRAKONAS“. Rež. A. Jankevičius

12 d. 18 val. – M. McDonagho „PAGALVINIS“. Rež. G. Varnas

13 d. 18 val. – I. Vyrypajevo „DREAMWORKS“. Rež. A. Jankevičius

14 d. 18 val. *Centriniame knygyne* (*Laisvės al. 81*) – „NOKTIURNAS“. Rež. G. Padegimas

Kauno lėlių teatras

6 d. 11, 15 val. – „PASAULĖLIAI“. Aut., rež. ir choreogr. B. Banevičiūtė, dail. M. Šiaulytytė, komp. R. Dikčienė

6 d. 12 val. – „LĖLĖ, KURI DIDŽIUOJASI, KAD TURI „Ė“. Rež. A. Žiurauskas

7 d. 12 val. – „MEŠKIUKO GIMTADIENIS“. Rež. R. Bartninkaitė

7 d. 17 val. – M. Petrausko „GIRIŲ KARALIUS“. Rež. G. Kriaučionytė-Vosylienė

11 d. 12 val. – A. Lindgren „MAŽYLIS IR KARLSONAS, KURIS GYVENA ANT STOGO“. Libreto aut. ir komp. A. Lavender, rež. A. Sunklodaitė

13 d. 12 val. – V. Balsio „MAŽOJO PRINCO ROŽĖ“. Rež. A. Lebeliūnas

14 d. 12 val. – „KAIP TAMSA GERIAUSIU DRAUGU TAPO“ (pagal E. Yarlett kūrinį „Orionas ir tamsa“). Rež. O. Žiugžda

14 d. 17 val. – muzikinis spektaklis „SKAMBANTYS SKAIČIAI“. Scenarijaus aut. D. Čepauskaitė, rež. B. Mar, dail. A. Šimonis, muziką kūrė ir parinko A. Kučinskas. Atlieka Lietuvos simfoninis pučiamųjų orkestras, aktorė V. Mockevičiūtė. Dir. R. Valančauskas

Klaipėda

Klaipėdos valstybinis dramos teatras

6, 7 d. 17 val. – „MEILĖ“. Pjesės aut., rež., kost. dail., scenogr. ir choreogr. A. Duda-Gracz

8 d. 18.30 ??

9 d. 10, 11 val. *Kamerinėje salėje* – „ČIA TU? ČIA AŠ!“. Vaidina V. Kvedaravičiūtė, E. Šimelionė, D. Želvys (Klaipėdos jaunimo teatras)

9, 10 d. 17.30, 19.15 – ekskursija „Pastogės ir požemiai – slapčiausios teatro vietos“

9 d. 19 val. *Kamerinėje salėje* – P. Süskindo „KONTRABOSAS“. Rež. V. Masalskis (Klaipėdos jaunimo teatras)

11, 12 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – A. Strindbergo „TĖVAS“. Rež. M. Ķimele

13, 14 d. 17 val. – „FRAGMENTAS“ (A. Čechovo „Trijų seserų“ trečiojo veiksmo motyvais). Idėja, kompozicija, pastatymas D. Krymovo

Klaipėdos muzikinis teatras

7 d. 19 val. *Šiaulių Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčioje* – festivalio „Resurrexit“ uždarymo koncertas

Šiauliai

Šiaulių dramos teatras

5 d. 18 val. *Rokiškio kultūros centre* – A. Dīcio „SKRAIDANTIS TRAVOLTA“. Rež. T. Treinis

5 d. 19 val. – „MEILĖS AUDRA“. Rež. D. Gutiérrez (Barselonos flamenko baletas)

6 d. 18 val. – „PATINA“. Rež. E. Švedkauskaitė

7 d. 13 val. – M. Baranauskaitės „DIDELĖ LIETUVIŠKA PASAKA“ (lietuvių liaudies pasakų motyvais). Rež. E. Kižaitė

7 d. 17 val. *Mažojoje salėje* – A. Špilevojaus „BAGADELNIA“. Rež. A. Špilevojus

11 d. 18.30 *Telšių kultūros centre* – „MAN ŠIANDIEN – HAMLETAS“. Rež. I. Stundžytė

12 d. 18.30 – F. Kafkos „BADO MEISTRAS“. Rež. E. Nekrošius (teatras „Meno fortas“)

13 d. 18 val. *Mažojoje salėje* – „TOBULA PORA“ („THE PERFECT MATCH, ARBA SU NAUJAIS METAIS, IONESCO!“) (pagal E. Ionesco pjesę „Kliedesiai dviem“). Rež. P. Ignatavičius

14 d. 10, 11.30 *Mažojoje salėje* – „VANDENINIS NUOTYKIS“. Idėjos aut. ir rež. B. Banevičiūtė

14 d. 18 val. – M. Frischo „BYDERMANAS IR PADEGĖJAI“. Rež. G. Aleksa

Panevėžys

Juozo Miltinio dramos teatras

5 d. 18 val. *Panevėžio teatre „Menas“* – D. Čepauskaitės „PUPOS“. Rež. A. Špilevojus

12 d. 18 val. *Panevėžio teatre „Menas“* – W. Russello „MOTERIMS IR JŲ VYRAMS“. Rež. L. Kondrotaitė

14 d. 18 val. *Rokiškio kultūros centre* – J. Strømgreno „FEROMONAI“. Dramaturg., rež., choreogr. ir scenogr. J. Strømgrenas

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija

6 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – orkestro muzikos koncertas „Holsto orbitoje“. Gustavo Holsto 150-mečiui. Lietuvos simfoninis pučiamųjų orkestras (vyr. dir. K. Variakojis). Solistas C. Hartwigas (tūba; Vokietija). Dalyvauja Lietuvos muzikos ir teatro akademijos mišraus choro merginų grupė (vad. G. Venislovas). Dir. M. Staškus. Programoje R. Strausso, G. Holsto, E. Elgaro, J. Williamso kūriniai

7 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – kamerinės muzikos koncertas „Messiaeno „Amen vizijos“. Petras Geniušas, Stephen Coombs, Jonas Dagys“. P. Geniušas (fortepijonas), S. Coombsas (fortepijonas; D. Britanija). Koncertą veda filosofas J. Dagys. Programoje O. Messiaeno „Amen vizijos“dviem fortepijonams

13 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – orkestro muzikos koncertas „Variacijos draugams ir apie draugus. LNSO, Kamilė Zaveckaitė, Marcel Lazăr, Keri-Lynn Wilson“. Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas). Solistai K. Zaveckaitė (fortepijonas), M. Lazăras (fortepijonas; Moldova). Dir. K.-L. Wilson (JAV). Programoje M. Skorykos, M. Brucho, E. Elgaro kūriniai

14 d. 16 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos simfoninis orkestras (meno vad. M. Staškus). Solistai P. Norkūnas (fortepijonas), A. Jauniškytė (smuikas), R. Venckus (smuikas). Dir. M. Staškus

Vilnius

LVSO koncertų salė

5 d. 19 val. – „G. Verdi ir R. Wagner: Gražiausi operų chorai“. Kauno valstybinis choras (vad. R. Šervenikas), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. G. Rinkevičius. Programoje chorai iš G. Verdi ir R. Wagnerio operų

Bibliografinės žinios

GROŽINĖ LITERATŪRA. LITERATŪROS MOKSLAS

Atrandantys : didysis žaidimas / Mindaugas Peleckis, Algimantas Lyva. – Šiauliai : Saulės Titnagas, [2024]. – 387, [1] p.. – ISBN 978-609-8207-26-2

Aukštnamis : [romanas] / J.G. Ballard ; iš anglų kalbos vertė Marius Burokas. – [Vilnius] : Lapas, [2024]. – 223, [1] p.. – Tiražas 1000 egz.. – ISBN 978-609-8198-82-9

Chirurgo duktė : [romanas] / Audrey Blake ; iš anglų kalbos vertė Ieva Albertavičienė. – Vilnius : Alma littera, 2024. – 462, [2] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-5937-8 (įr.)

Devynios gyvybės : trileris / Peter Swanson ; iš anglų kalbos vertė Ina Rosenaitė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2024. – 309, [1] p.. – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-487-434-5 (įr.)

Dievas, gamta, darbas : [romanas] / Anna Brigadere ; iš latvių kalbos vertė Lilija Kudirkienė ; [iliustracijų autorius Indriķis Zeberiņš]. – [Vilnius] : Hieronymus, [2023]. – 278 p. : iliustr.. – Tiražas 500 egz.. – ISBN 978-609-96297-9-7

Dulkės smėlio laikrodyje : [romanas] / Arno Jundze ; iš latvių kalbos vertė Jurgis Banevičius. – [Vilnius] : Hieronymus, [2023]. – 234, [2] p.. – Tiražas 560 egz.. – ISBN 978-609-96297-8-0

Ieškant Džeinės : romanas / Heather Marshall ; iš anglų kalbos vertė Ieva Venskevičiūtė. – Vilnius : Alma littera, 2024. – 415, [1] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-5935-4 (įr.)

Iliuzija, kad skaitome Šekspyrą / Irena Balčiūnienė. – [Vilnius] : Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga, [2023]. – 290, [1] p.. – Tiražas 230 egz.. – ISBN 978-609-95915-9-9

Juokdarys nubrozdinta nosim : [eilėraščiai] / Giedrius Mickūnas. – Vilnius : Homo liber, 2024. – 113, [1] p.. – ISBN 978-609-446-296-2

Kaulo gyvybė : [eilėraščiai] / Viktorija Daujotė ; [dailininkė Deimantė Rybakovienė]. – Vilnius : Homo liber, [2024]. – 152, [6] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-446-294-8

Ketureiliai plius : [poezija] / Albertas Zulonas. – Klaipėda : S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2024. – 100, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 100 egz.. – ISBN 978-9986-31-654-1 (įr.)

Kloverės apgailestavimų kolekcija : romanas / Mikki Brammer ; iš anglų kalbos vertė Ieva Albertavičienė. – Vilnius : Alma littera, 2024. – 351, [1] p.. – Tiražas 2200 egz.. – ISBN 978-609-01-5933-0 (įr.)

Monogamija : romanas / Sue Miller ; iš anglų kalbos vertė Jurga Žąsinaitė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2023. – 358, [1] p.. – Tiražas 1200 egz.. – ISBN 978-609-487-416-1 (įr.)

Pakeleiviai : [psichologinis romanas] / Lina Ever. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2024. – 323, [1] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-487-433-8 (įr.)

Poetiškai korektiškas nužudymas / Tomas Šinkariukas. – [Kaunas] : [T. Šinkariukas], 2024. – 310, [2] p.. – ISBN 978-609-08-0426-1

Radistas : romanas / Ulla Lenze ; iš vokiečių kalbos vertė Kristina Sprindžiūnaitė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2024. – 287, [1] p.. – Tiražas 1200 egz.. – ISBN 978-609-487-420-8 (įr.)

Sugrįžimas į Veneciją : [romanas] / Dalia Smagurauskaitė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2024. – 323, [1] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-487-438-3 (įr.)

Svajonių šalis : romanas / Nicholas Sparks ; iš anglų kalbos vertė Jūratė Žeimantienė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2024. – 361, [1] p.. – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-487-425-3 (įr.)

*Svetimkūniai : [*romanas] / Patricija Tilvikaitė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2024. – 274, [2] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-487-424-6 (įr.)

Venecijos eskizų albumas : romanas / Rhys Bowen ; iš anglų kalbos vertė Ieva Albertavičienė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2024. – 377, [1] p.. – Tiražas 1600 egz.. – ISBN 978-609-487-429-1 (įr.)

Viskas įmanoma : romanas / Elizabeth Strout ; iš anglų kalbos vertė Rasa Drazdauskienė. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2024. – 277, [1] p.. – Tiražas 1000 egz.. – ISBN 978-609-487-431-4 (įr.)

Žemės stulpai : romanas / Ken Follett ; iš anglų kalbos vertė Aloyza Audra Lukšienė. – 2-asis leid.. – Vilnius : BALTO leidybos namai, 2024. – 1028, [2] p. : iliustr.. – Tiražas 1600 egz.. – ISBN 978-609-487-436-9 (įr.)

GROŽINĖ LITERATŪRA VAIKAMS IR JAUNIMUI

Babelio atmintis : [romanas] / Christelle Dabos ; iš prancūzų kalbos vertė Monika Rudokaitė-Marcinkevičienė. – Vilnius : Nieko rimto, 2024. – 464, [2] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-441-903-4 (įr.)

Dėl laisvės : vienos prancūzų šnipės istorija / Kimberly Brubaker Bradley ; iš anglų kalbos vertė Almantė Rimavičienė. – Vilnius : Nieko rimto, 2024. – 186, [4] p.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-441-905-8 (įr.)

Karališkasis žvalgas. Pabėgimas iš de Falė : [romanas] / John Flanagan ; iš anglų kalbos vertė Viktorija Uzėlaitė. – Vilnius : Nieko rimto, 2024. – 229, [2] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-441-911-9 (įr.)

Marmiai ir džiaugsmo fabrikėlis / Indrė Pavilonytė, Martynas Pavilonis. – Vilnius : Alma littera, 2024. – 68, [4] p. : iliustr.. – Tiražas 1000 egz.. – ISBN 978-609-01-3907-3 (įr.)

Milė Vanilė ir spalvos / Indrė Kavaliauskaitė, Nojus Tubinis. – Vilnius : Madiko, 2023. – 38, [2] p. : iliustr.. – Tiražas 300 egz.. – ISBN 978-609-96420-0-0 (įr.)

Muminukas ir plėšikai : [komiksas] / Tove Jansson ; iš anglų kalbos vertė Martyna Bražiūnaitė-Jelisejeva. – Vilnius : Nieko rimto, 2024. – 49, [6] p. : iliustr.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-441-907-2 (įr.)

Paskutiniai vaikai / Rebeka Una ; iliustravo Lena Klyukina. – Vilnius : Nieko rimto, 2024. – 117, [3] p. : iliustr.. – Tiražas 1200 egz.. – ISBN 978-609-441-906-5 (įr.)

Pavojus ant pirštų galiukų / Helen Lipscombe ; iliustravo Maivyda ; iš anglų kalbos vertė Ramunė Balčiūnaitė. – Vilnius : Nieko rimto, 2024. – 298, [2] p.. – Tiražas 1200 egz.. – ISBN 978-609-441-896-9 (įr.)

Parengė Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Informacijos mokslų departamento Nacionalinės bibliografinės apskaitos skyrius

Savaitės filmai

Interesų zona ****

Aušvico komendantas Rudolfas Hössas (Christian Friedel) su šeima gyvena viloje šalia didelio sodo, kurį supa koncentracijos stovyklos siena. Kai Hössas turi būti perkeltas į kitą vietą, kyla grėsmė, kad šeimos idilė subyrės. Jo žmona (Sandra Hüller) atsisako palikti „svajonių namus“. Pagrindinė filmo prasmės dominantė – iš už prabangų namą ir sodą supančios sienos dieną naktį sklindantys garsai: skausmo ir prievartos sukelti šūksniai, žmonių aimanos, šunų lojimas ar krematoriumo liepsnų siautėjimas. Jonathanas Glazeris provokuoja žiūrovus ir tarsi ragina įsižiūrėti į savo kasdienybę, bandydamas suprasti, kada peržengiama riba, už kurios susitaikoma su savu nužmogėjimu ar jis imamas pateisinti. („The Zone of Interest“, rež. Jonathan Glazer, D. Britanija, Lenkija, JAV, 2023)

Kaimiečiai ***

Tai 1904–1909 m. pasirodžiusio Władysławo Reymonto keturių dalių romano ekranizacija, stilizuota pagal XIX a. pabaigos paveikslus. Filme išryškinama jaunos moters, neįsitenkančios patriarchalinio pasaulio rėmuose ir dėl to nubaudžiamos, drama. Kaimo gražuolė Jagna traukia ne vieną vyrą, galiausiai išteka už turtingiausio ūkininko, senojo Borynos. Atrodo, vienintelis, kurį ji iš tiesų mylėjo, buvo jo sūnus. Tačiau romanas su vedusiu Anteku nesibaigs gerai. Paveikiausios filme šokių scenos, kuriose skamba L.U.C. ir „Rebel Babel Film Orchestra“ muzika. Bet pašėlęs šokis netrunka amžinai – filmas kartais sunkiai suderina formą su turiniu ir pameta gilesnių apmąstymų giją. („Chłopi“, rež. DK Welchman, Hugh Welchman, Lenkija, Serbija, Lietuva, 2023)

Kopa: antra dalis ***

„Kopos“ (2021) tęsinyje Atreidų princas Polas (Timothée Chalamet) ir jo motina (Rebecca Ferguson) po Harkonenų užpuolimo randa prieglobstį pas dykumos žmones fremenus. Kol jaunasis sosto įpėdinis įsitvirtina fremenų pasaulyje ir netrukus pradedamas laikyti pažadėtuoju Mesiju, jį įsimyli jauna karė (Zendaya). Tai gana nuosekli Franko Herberto sagos tuo pačiu pavadinimu adaptacija, nepaisant vizualinio blizgesio ir daugybės šalutinių linijų. Politinį konfliktą tarp Harkonenų ir fremenų lydi neryškūs sapnų vaizdai ir vizijos, o labiausiai filme žavi pati Arakio dykumos planeta. („Dune: Part Two“, rež. Denis Villeneuve, JAV, Kanada, 2024)

Kryčio anatomija ****

Paslaptingai mirus žinomos rašytojos (Sandra Hüller) vyrui, jai pareiškiami kaltinimai žmogžudyste. Nors filmas iš dalies remiasi kriminalinių trilerių ir teismo dramų elementais, jo centre – tikrovės iškraipymas, kurį sukelia interpretacijos, skirtingos perspektyvos ir selektyvus suvokimas. Puikiai suvaidintas, kruopščiai režisuotas ir nuosekliai dviprasmiškas pamąstymas apie visuotinai galiojančios tiesos ir vienareikšmiškų moralinių sprendimų neįmanomumą. („Anatomie d'une chute“, rež. Justine Triet, Prancūzija, 2023)

Motinos instinktas *

Filmas pasakoja apie dvi tradicines namų šeimininkes – Alisą (Jessica Chastain) ir Seliną (Anne Hathaway). Jos yra geriausios draugės bei kaimynės ir abi turi vienmečius sūnus. Tačiau reikalai pasikeičia, kai Selinos sūnus Maksas (Baylen D. Bielitz) iškrinta iš balkono, o Alisa tampa to liudininke. Moteris jaučia, kad Selina kaltina ją dėl Makso mirties. Tuomet ir taip pernelyg rūpestinga Alisa ima paranojiškai baimintis dėl savo sūnaus Teo (Eamon Patrick O'Connell), nes nuogąstauja, kad Selina iš pavydo kerštaudama nužudys jos vaiką. Nors Benoît Delhomme'as bando kurti hičkokišką trilerį, „Motinos instinktas“ greitai tampa sunkiai žiūrimu filmu apie dvi išprotėjusias supermamytes. („Mothers' Instinct“, rež. Benoît Delhomme, JAV, 2024)

Prasti reikalai ****

Viktorijos laikų Anglijoje mokslininkas iš savižudės kūno ir kūdikio smegenų sukuria moterį, kurios vystymąsi stebi savo izoliuotame dvare. Kuo daugiau mokosi, tuo mažiau ši būtybė tenkinasi savo, kaip tyrimo objekto, egzistencija. Atradusi seksualumą, ji emancipuojasi nuo patriarchalinių ne tik savo „tėvo“, bet ir meilužio bei kitų vyrų intencijų. Mokslinės fantastikos filmas, kuriame šmaikščiai ir kartu poetiškai apmąstoma žmogiškoji būklė, kontrolės bei pasipriešinimo temos. Nepaisant komiškumo ir feministinio veržlumo, „Prastiems reikalams“ trūksta dviprasmiškumo. („Poor Things“, rež. Yorgos Lanthimos, Airija, D. Britanija, JAV, 2023)

****** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Kino repertuaras

Vilnius

Forum Cinemas Vingis

5–11 d. – Pirmasis ženklas (JAV, Italija, D. Britanija) – 12.50, 15.35, 18.40, 21.10
5–7 d. – Karta.EU (rež. E. Belickas) – 11.10, 18.20; 8–11 d. – 18.20
5–11 d. – Paskutinė užduotis (JAV) – 15.55, 20.30
5–10 d. – Monkey Man (JAV, Kanada, Singapūras, Indija) – 13.20, 18.30; 11 d. – 13.20
11 d. – Back To Black (Prancūzija, D. Britanija, JAV) – 18.30
5–11 d. – „Kino pavasaris“
20 d. – „Metropolitan Opera Live Hd. Opera '23. La Rondine“ – 19.55
11 d. – Lupin III. The Castle of Cagliostro (animac. f., Japonija) – 18.15
9 d. – *„Pasiklydę ekrane“ kino klasika*. Šeštasis pojūtis (JAV) – 18.30
Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Skalvija

5 d. – Daaaaaali! (Prancūzija) – 17 val.; 11 d. – 17.20
5 d. – Premjera! Karta.EU (dok. f., rež. E. Belickas) – 18.30; 7 d. – 19.10; 10 d. – 19.15
6 d. – *Karlsono kinas*. Mažylis Nikolia pasakoja apie laimę (animac. f., Prancūzija, Liuksemburgas) – 12.15
6 d. – Premjera! Mano laisvė (rež. I. Kunga-Melgaile, Lietuva, Latvija) – 18.30 (dalyvauja kūrybinė komanda)
7 d. – *Karlsono kinas*. Nutrūktgalviai: Don Kichoto pėdsakais (animac. f., Argentina, Belgija, Vokietija) – 12.15; 13 d. – 12.45
8 d. – Motinos instinktas (JAV) – 15.10 (*Seansai senjorams*)
8 d. – Priscilla (Italija, JAV) – 17 val.
8 d. – Loto (Sakartvelas) – 19.10
8 d. – Interesų zona (JAV, D. Britanija, Lenkija) – 20.45; 10 d. – 17.15; 12 d. – 20.30; 14 d. – 20.15
9 d. – Kaimiečiai (Lenkija, Serbija, Lietuva) – 16.50; 13 d. – 14.30
9 d. – *Žiūrovų pageidavimu*. Europos trilogija. Nusikaltimo elementas (Danija) – 19 val.
9 d. – Samsara (Ispanija) – 21 val.
10 d. – *Senjorų kino klubas*. Metai buvo sunkūs (Prancūzija) – 14.30
10 d. – Prasti reikalai (Airija, D. Britanija, JAV) – 21 val.
11 d. – Premjera! Maža laimė, bet mano (rež. L. Tamošiūnaitė) – 19 val. (dalyvauja kūrybinė komanda)
11 d. – *Žiūrovų pageidavimu*. Europos trilogija. Epidemija (Danija) – 20 val.
12 d. – Premjera! Prezidentas (dok. f., rež. D. Žiemytė-Bilienė, G. Genevičiūtė) – 17 val.; 13 d. – 16.45; 14 d. – 14 val.
12 d. – „LRT radijo akademija“. Sielos vis mažiau (dok. f., Lenkija) – 19.15
13 d. – „LRT radijo akademija“. Keturios baimės dienos (dok. f., Vokietija) – 19 val.
13 d. – *Žiūrovų pageidavimu*. Europos trilogija. Europa (Danija) – 20.15
14 d. – *Karlsono kinas*. Raganosis Rino (Vokietija) – 12.10
14 d. – Femme (D. Britanija) – 16.15
14 d. – *Kino klasikos vakarai*. Pirmoji banga. Išsigimėliai (JAV) – 18.30
„Kino pavasario“ pratęsimas
5 d. – Kryčio anatomija (Prancūzija) – 20.15; 7 d. – 16.20

„Kryčio anatomija“

6 d. – Ryuichi Sakamoto | Opusas (dok. f., Japonija) – 14 val.
6 d. – Monstras (Japonija) – 16 val.
6 d. – Žalia siena (Lenkija, Belgija, Čekija, Prancūzija) – 21 val.
7 d. – Aš čia kapitonas (Italija, Belgija, Prancūzija) – 14 val.
7 d. – Įpėdinis (Prancūzija, Kanada, Belgija) – 21 val.

Pasaka

5 d. – Mano laisvė (Lietuva, Latvija) – 18 val.; 9 d. – 18 val. (susitikimas su kūrybine grupe); 11 d. – 20.30
5, 8, 11 d. – Kryčio anatomija (Prancūzija) – 20 val.; 6 d. – 15 val.; 7 d. – 17.30; 10 d. – 20.15
5 d. – Femme (D. Britanija) – 20.30; 7 d. – 20 val.; 9 d. – 17.45
6 d. – Monstras (Japonija) – 15.15; 10 d. – 17.45
6 d. – Mamutų medžioklė (dok. f., rež. A. Stonytė) – 14.30; 7 d. – 15.30; 8 d. – 20.15
6, 8 d. – Kaimiečiai (Lenkija, Serbija, Lietuva) – 18 val.; 7 d. – 15 val.; 9, 10 d. – 20.30; 11 d. – 20.15
6 d. – Daaaaaali! (Prancūzija) – 18.15; 7 d. – 15.15; 8 d. – 18.15; 9 d. – 20.45
6 d. – Blogis (ne)egzistuoja (Japonija) – 18.30 (su SKN titrais)
6 d. – Metai buvo sunkūs (Prancūzija) – 20 val.; 7 d. – 17.45
6–8 d. – Interesų zona (JAV, D. Britanija, Lenkija) – 20.30; 9 d. – 18.15; 10, 11 d. – 18 val.
6 d. – Nežinomais takais (Prancūzija) – 20.45
7 d. – Žalia siena (Lenkija, Belgija, Čekija, Prancūzija) – 17 val.
7 d. – Bernadeta (Prancūzija) – 20.15
8 d. – Įpėdinis (Prancūzija, Kanada, Belgija) – 17.45
9 d. – Kaupikai (D. Britanija) – 20 val.; 10 d. – 18.15; 11 d. – 17.30
10 d. – Labirintai (Prancūzija, Vokietija) – 20.45
11 d. – Karta.EU (dok. f., rež. E. Belickas) – 18.30
12 d. – Mūza (rež. A. Marcinkevičiūtė) – 18 val. (susitikimas su kūrybine grupe)
12 d. – Prezidentas (dok. f., rež. D. Žiemytė-Bilienė, G. Genevičiūtė) – 18.15

Paupio salė

5 d. – Interesų zona (JAV, D. Britanija, Lenkija) – 18 val.; 6 d. – 18.30; 7 d. – 15 val.; 8 d. – 17.45; 9 d. – 20.30
5 d. – Daaaaaali! (Prancūzija) – 18.30
5 d. – Kaimiečiai (Lenkija, Serbija, Lietuva) – 20.15; 6 d. – 16 val.; 7 d. – 17.15; 8 d. – 20 val.
5 d. – How to Have Sex (D. Britanija, Graikija) – 20.45; 7 d. – 18.15 (su SKN titrais)
6 d. – Bernadeta (Prancūzija) – 13.30
6 d. – Mažylis Nikolia pasakoja apie laimę (animac. f., Kanada, Liuksemburgas, Prancūzija) – 14 val.; 7 d. – 13 val.
6 d. – Kaupikai (D. Britanija) – 15.30
6 d. – Labirintai (Prancūzija, Vokietija) – 18 val.
6 d. – Įpėdinis (Prancūzija, Kanada, Belgija) – 20.15
6 d. – Femme (D. Britanija) – 20.45
7 d. – Aš čia kapitonas (Italija, Belgija, Prancūzija) – 13.30; 9 d. – 20 val.
7 d. – Ryuichi Sakamoto | Opusas (dok. f., Japonija) – 16 val.; 8 d. – 18.15
7 d. – Kopa: antra dalis (Kanada, JAV) – 19.45
7 d. – Nežinomais takais (Prancūzija) – 20.30
8 d. – Metai buvo sunkūs (Prancūzija) – 20.30
9 d. – Kryčio anatomija (Prancūzija) – 17.30
9 d. – Karta.EU (dok. f., rež. E. Belickas) – 18 val.
11 d. – Monstras (Japonija) – 20.30

Kaunas

Forum Cinemas

5, 6 d. – Pirmasis ženklas (JAV, Italija, D. Britanija) – 15.50, 18.20, 21.10, 23 val.; 7–11 d. – 15.50, 18.20, 21.10
5–11 d. – Paskutinė užduotis (JAV) – 11.20, 17.50, 20.35
5–8, 10 d. – Monkey Man (JAV, Kanada, Singapūras, Indija) – 20.25; 9, 11 d. – 21.25
11 d. – Back To Black (Prancūzija, D. Britanija, JAV) – 19.05
5–11 d. – „Kino pavasaris“
23 d. – „Metropolitan Opera Live Hd. Opera '23. La Rondine“ – 18.30
11 d. – Lupin III. The Castle of Cagliostro (animac. f., Japonija) – 18.15
9 d. – *„Pasiklydę ekrane“ kino klasika*. Šeštasis pojūtis (JAV) – 18.30
Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Klaipėda

Forum Cinemas

5–11 d. – Pirmasis ženklas (JAV, Italija, D. Britanija) – 10.20, 13, 15.40, 18.50, 21.40
5–11 d. – Paskutinė užduotis (JAV) – 12.50, 18.10, 21.20
5–11 d. – Monkey Man (JAV, Kanada, Singapūras, Indija) – 15.25, 20.45
11 d. – Back To Black (Prancūzija, D. Britanija, JAV) – 18.20
V. 11 d. – „Metropolitan Opera Live Hd. Opera '23. Madama Butterfly (su A. Grigorian) – 19.55
11 d. – Lupin III. The Castle of Cagliostro (animac. f., Japonija) – 18.15
Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Redaktorė – Agnė Narušytė (**dailė**, **fotografija**)
Redaktorės pavaduotoja – Rūta Jakimavičienė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

7md

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“,
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „Utenaitis“, Užpalių g. 83A, Utena
Remia Lietuvos kultūros taryba
Vilniaus miesto savivaldybė
Lietuvos kino centras